

Camilla Haugene

Vurdering av egnet bolig for innsatte som skal tildeles kommunal bolig ved løslatelse.

**En kvalitativ studie av hvilke kriterier tjenesteenhetene
vektlegger i vurderingen av egnet bolig for innsatte som
skal tildeles kommunal bolig ved løslatelse.**

**Masteroppgave i sosialt arbeid
OsloMet – storbyuniversitetet
Fakultet for samfunnsvitenskap**

Sammendrag

Dette prosjektet er et resultat av et masterstudium i sosialfag - studieretning sosialt arbeid, der temaet er «vurdering av egnet bolig for innsatte som skal tildeles kommunal bolig ved løslatelse». Prosjektet er en kvalitativ undersøkelse, der jeg har besvart følgende problemstilling;

«Hvilke kriterier vektlegger tjenesteenhetene i vurderingen av egnet bolig for innsatte som skal tildeles kommunal bolig ved løslatelse, og hvordan mener de disse kriteriene bør benyttes i vurderingen?»

Datainnsamlingen har foregått ved hjelp av fokusgruppeintervju. Det ble gjennomført to intervjuer, der fokusgruppen besto av fem personer fra fire ulike tjenesteenheter, som alle er delaktig i vurderingen av egnet bolig for innsatte som skal tildeles kommunal bolig ved løslatelse. De deltakende tjenesteenhetene var Boligkontoret, Psykisk helse og avhengighet, NAV og Sammen For Livet.

Resultatene viser at det er fire ulike områder som blir fremtredende; «planlegging og oppfølging», «motivasjon», «bo-evne», og «bomiljø». Samtlige av intervjudeltakerne anser disse kriteriene som viktige i vurderingen, men resultatene viser at de vurderer disse kriteriene i ulik grad. Ved å sette de ulike delene i sammenheng med hverandre, ser jeg at denne ulikheten i stor grad er relatert til deres arbeidsfelt, fagkompetanse og erfaringskompetanse.

Intervjumaterialet viser at tidlig og helhetlig planlegging, der også økonomi, arbeid, nettverk, samt noe å fylle fritiden med er inkludert, er en forutsetning for en vellykket overgang fra fengsel til bolig. Dette belyser viktigheten av en bredere kartlegging av den innsattes situasjon, før tildeling av kommunal bolig. Resultatene viser også til at motivasjon og bo-evne bør være et sentralt tema i denne kartleggingen. Samtidig vil den innsattes psykiske helse være av betydning i forhold til både motivasjon og bo-evne. Når det gjelder bomiljø viser intervjumaterialet at vurderingene handler om integrering kontra hensynet til det allerede etablerte bomiljøet. I tillegg kommer det frem at evnen til å bo og bomiljø henger nært sammen.

Abstract

This project is the result of a Master's degree in Social Studies - studying social work, where the theme is “assessment of suitable housing for inmates to be assigned to municipalities housing upon release”. The project is a qualitative survey, where I will answer the following question;

“Which criteria emphasize the service-units in the assessment of suitable housing for inmates to be assigned to municipal housing upon release, and how do they think these criteria should be used in the assessment?”

Data-collection has been done by focus-group-interview. Two interviews were carried out, where the focus-group consisting of five people from four different service-units, where everyone is involved in the assessment of suitable housing for inmates to be assigned to municipal housing upon release.

The results show that there are four different areas that are prominent; “planning and follow-up”, “motivation”, “living ability”, and “living environment”. All of the interviewees consider these criteria as important in the assessment, but the results show that they evaluate these criteria to varying degrees. By putting the different parts in relation to each other, I see that this inequality is in a large extent related to their field of work, professional-competence and their experience-competence.

The interview-material shows that early and comprehensive planning, including economics, work, networks, and something to fill the free time with, is a prerequisite for a successful transition from prison to housing. This highlights the importance of a broader survey of the situation of the inmates, before the allocation of municipal housing. The results also indicate that motivation and living ability should be a key topic in the survey. At the same time, the mental health of the inmate will be of importance to both motivation and living ability. When it comes to living environment, the interview-material points out that it is about integration versus the consideration of the already established living environment. In addition, it appears that the ability to live and the living environment is closely connected.

Forord

Endelig er en lang og krevende, men samtidig utviklende og spennende prosess over. Det er mange som fortjener en stor takk i denne sammenheng.

Jeg vil først takke min veileder, Monica Kjørstad, for konstruktive bidrag og innspill som har gitt min oppgave både retning og innhold. Det har vært mange gode veiledningstimer i løpet av prosessen.

Videre vil jeg få takke alle informantene som velvillig stilte opp og brukte av sin tid til å delta i intervjuene som inngikk i min undersøkelse. Deres bidrag har vært uvurderlig i forhold til at oppgaven har fått sin faglige tyngde. En stor takk vil jeg også gi til min arbeidsplass, som har lagt til rette slik at gjennomføringen av dette prosjektet har vært gjennomførbart.

Min familie, mine venner, kollegaer, og medstudenter har også hatt en uvurderlig rolle, der de har vært en stor støtte og motivator for meg under hele prosessen, fra begynnelse til slutt. De har bidratt med støttende ord, oppmuntrende samtaler, og gode faglige diskusjoner. En stor takk til dere alle.

For egen del må jeg innrømme at prosessen har vært preget av både oppturer og nedturer. Det har til tider vært utfordrende, men fremfor alt har det vært interessant, lærerikt og utviklende. Motivasjonen har også fått kjent på svingninger, og har vært av varierende karakter alt etter hvor i prosessen jeg har befunnet meg. Det er med stor glede og takknemlighet jeg nå endelig kan vise til et ferdig produkt - min masteroppgave.

Larvik, mai 2018.

Camilla Haugene

Innhold

Sammendrag	II
Abstract	III
Forord	IV
Innhold	V
Kapittel 1. Innledning	1
1.1. Bakgrunn og formål med prosjektet	1
1.2. Presentasjon og avgrensning av problemstilling:.....	2
1.3. Min forforståelse	2
1.4. Disposisjon.....	2
Kapittel 2. Tidligere forskning.....	3
2.1. Innsattes levekår 2014. Før, under og etter soning.	3
2.2. Forekomst av psykiske lidelser hos domfelte i norske fengsler.	4
2.3. BOSOS – Sosiologisk forskning om bolig og nærmiljø.	5
2.4. Avhandlingen Løslatelse er ikke bare bare.....	6
Kapittel 3. Teoretisk forankring og begrepsavklaring	8
3.1. Begrepsavklaring	8
3.2. Boligsosialt arbeid	9
3.2.1. Nasjonal strategi for boligsosialt arbeid.....	10
Kapittel 4. Vitenskapsteoretisk og metodisk tilnærming	13
4.1. Hermeneutikk som vitenskapsteoretisk tilnærming	13
4.2. Kvalitativ tilnærming som forskningsmetode	14
4.3. Fokusgruppeintervju	15
4.4. Utvalget	17
4.5. Transkribering.....	17
4.6. Etske refleksjoner og forskerens rolle	18
4.7. Validitet og reliabilitet.....	19
Kapittel 5. Konteksten for min empiriske undersøkelse	20
5.1. Boligsosialt arbeid i undersøkelseskommunen.....	20
5.2. Presentasjon av tjenesteenhetene som deltok i intervjuene	22
5.2.1. Boligkontoret.....	23
5.2.2. Nav.....	23
5.2.3. Virksomhet Psykisk helse og avhengighet.....	24
5.2.4. Sammen For Livet.....	24
Kapittel 6. Resultater fra fokusgruppeintervju.....	25
6.1. Planlegging og oppfølging	25

6.2. Motivasjon.....	29
6.3. Bo-evne.....	34
6.4. Bomiljø.....	37
Kapittel 7. Analyse og drøfting	40
7.1. Planlegging og oppfølging	41
7.2. Motivasjon.....	48
7.3. Bo-evne.....	56
7.4. Bomiljø.....	62
Kapittel 8. Avslutning og veien videre	69
Referanser	73
Vedlegg 1 – Informert samtykke	75
Vedlegg 2 – Fokusgruppeintervju 1	77
Vedlegg 3 – Fokusgruppeintervju 2	79

Kapittel 1. Innledning

Jeg er masterstudent ved OsloMet – storbyuniversitetet, ved masterstudium i sosialfag – studieretning sosialt arbeid. Denne oppgaven, som er en empirisk studie, er mitt masterprosjekt, der tema er «vurdering av egnet bolig for innsatte som skal tildeles kommunal bolig ved løslatelse». Dette tema er en del av det boligsosiale arbeidet. Som bakgrunn har jeg helse- og sosialfaglig bachelorutdannelse, og jobber nå som saksbehandler på kommunens boligkontor. Boligsosialt arbeid er dermed et felt som er nært meg.

Boligsosialt arbeid er en sentral del av det sosiale arbeidet, og jeg vil derfor også knytte det opp imot relevansen til sosialt arbeid. Sosialt arbeid har sine historiske røtter i filantropisk veldedighetsarbeid rettet mot sosial nød og fattigdom, og det har sin forankring i teorier om menneskelig atferd, sosiale systemer og prinsipper om sosial rettferdighet. Historisk sett knyttes profesjonen til verdier som medmenneskelighet og nestekjærighet, og karakteriseres som et verdifag grunnet den nære tilknytningen til humanitært arbeid. Sosialt arbeid representerer en mangfoldig faglig praksis, som, ifølge Rannveig Dahle, vanskelig lar seg avgrense (Dahle 2010, 43). Sosial inkludering blir beskrevet som et nøkkelord i internasjonal velferdspolitik. Forestillingen om det romslige samfunnet, der samfunnets institusjoner innrettes slik at det er plass til alle samfunnsborgere, uansett borgernes særskilte behov, sosiale bakgrunn eller kulturelle tilhørighet. Det å holde noen utenfor, sosial ekskludering, blir et samfunnsmessig problem, fordi det betegner utestenging fra deltakelse i samfunnslivet (Madsen 2006, 146-148).

1.1. Bakgrunn og formål med prosjektet

Formålet med prosjektet er å undersøke hvilke kriterier tjenesteenhetene vektlegger i vurderingen av egnet bolig for en gruppe vanskeligstilte på boligmarkedet, med ønske om å gjøre gode boligtildelinger i det videre boligsosiale arbeidet. Målet er å bosette rett person i rett bolig på rett tidspunkt. Samtidig ønsker jeg at prosjektet skal bidra til tverrfaglig kompetanseutveksling, og bevisstgjøring av utfordringene rundt en tildeling.

Min jobb som saksbehandler på kommunens boligkontor består blant annet av å tildele utleieboliger til vanskeligstilte på boligmarkedet. Jeg og mine kollegaer som saksbehandler boligsøknader, tildeler kommunalt disponerte utleieboliger, og behandler forhold rundt et leieforhold, opplever til stadighet at det er vanskelig å vurdere hva som er egnet bolig for

boligsøkeren. Boligkontoret har samarbeid med andre tjenesteenheter for å gjøre vurderinger av dette sammen, blant annet med NAV, Tjenestekontoret, Kriminalomsorgen og Psykisk helse og avhengighet. Vi sitter med hver vårt fagkompetanse, og hver vår erfaringskompetanse, noe som trolig vil være avgjørende for vurderingene vi legger til grunn av hva som er egnet bolig for vedkommende. Dette forholdet ønsker jeg derfor å se nærmere på, da jeg opplever at det kan være nyttig med en tverrfaglig kompetanseutveksling innen dette området, som jeg også håper kan benyttes i det fremtidige boligsosiale arbeidet.

1.2. Presentasjon og avgrensning av problemstilling:

Jeg har valgt følgende problemstilling;

«Hvilke kriterier vektlegger tjenesteenhetene i vurderingen av egnet bolig for innsatte som skal tildeles kommunal bolig ved løslatelse, og hvordan mener de disse kriteriene bør benyttes i vurderingen?»

Problemstillingen begrenser seg til kun å gjelde vurderingene som gjøres ved tildeling av kommunalt disponerte utleieboliger i undersøkelseskommunen. Andre sentrale virkemidler til etablering, som startlån og tilskudd, vil ikke bli omtalt i dette prosjektet.

1.3. Min forforståelse

I forkant av dette prosjektet hadde jeg en forforståelse av temaet og problemstillingen. Min forforståelse var at hver enkelt tjenesteenhet vurderer egnet bolig ulikt, ut i fra ulike kriterier. Samt at de måler og vurderer disse kriteriene forskjellig. Mine tanker var at denne ulikheten trolig handler om at de ulike tjenesteenhetene i for liten grad har kunnskap om og forståelse for hverandres arbeid. På denne måten ses kun de ulike delene i arbeidet, og ikke helheten. Vurderingene blir da gjort ut ifra eget arbeidsfelt, og ut ifra konsekvensene dette får for deres videre arbeid.

1.4. Disposisjon

Her følger en kort beskrivelse av oppgavens innhold og struktur. Jeg har innledningsvis presentert prosjektet, med dets tema og problemstilling, samt prosjektets formål og min forforståelse (Kapittel 1). Videre viser jeg til tidligere forskning, der jeg presenterer fire ulike undersøkelser (Kapittel 2). Dette etterfølges av en redegjørelse for min teoretisk forankring og en begrepsavklaring, der jeg også presenterer den nasjonale strategien for boligsosialt arbeid

(Kapittel 3). Deretter vil jeg redegjøre for den vitenskapsteoretiske og metodiske tilnærmingen jeg har benyttet i dette prosjektet (Kapittel 4). Oppgaven fortsetter med et kapittel med konteksten for min empiriske undersøkelse, der jeg presenterer det boligsosiale arbeidet i undersøkelseskommunen, samt de ulike tjenesteenhetene som deltok i intervjuene (Kapittel 5). Deretter vil jeg presentere resultatene fra intervjuene, der jeg har systematisert resultatene under ulike områder (Kapittel 6). Dette blir videre analysert og drøftet opp imot teori, samt tidligere forskning (Kapittel 7). Til slutt runder jeg av prosjektet med en avslutning, der jeg trekker frem de viktigste resultatene (Kapittel 8).

Kapittel 2. Tidligere forskning

Det finnes mye kunnskap om boligsosialt arbeid som tema, og viktigheten av å bo godt og trygt. Men jeg finner lite informasjon og forskning om hva egnet bolig egentlig betyr i praksis, og arbeidet med vurderingene rundt dette. Det kan også se ut til at det finnes lite sosiologisk rettet bomiljøforskning. Etter det jeg finner har interessen for bolig og nærmiljø vært, og er fortsatt, noe man i hovedsak finner blant arkitekter og byplanleggere, og samfunnsforskere har i liten grad vært involvert.

Jeg vil her se på noen ulike undersøkelser som er gjort, som jeg mener er relevante for mitt prosjekt. Disse undersøkelsene går ikke direkte på mitt forskningsfelt, men de bidrar til å vise kompleksiteten i det boligsosiale arbeidet, da det er mange ulike aspekter å ta hensyn til. Selv om disse undersøkelsene er av ulik karakter, vil jeg si at de alle har sammenheng med hverandre, da de alle peker på forhold som har betydning for bosituasjonen. For å finne frem til tidligere forskning, har jeg aktivt leitet på Husbanken, på bibliotekene til universiteter og høyskoler, som Oria, og i ulike strategidokumenter.

2.1. Innsattes levekår 2014. Før, under og etter soning.

Statistisk sentralbyrå (SSB) gjennomførte i 2014 en landsomfattende intervjuundersøkelse om levekår blant innsatte i norske fengsler (Revoltd 2015, 4). Undersøkelsen tar for seg levekårsproblemer på seks ulike områder; arbeid, bolig, helse, utdanning, økonomi og sosial kontakt. De finner at nesten alle innsatte har levekårsproblemer på minst ett av disse områdene, og at omtrent en av tre har problemer på flesteparten av områdene. Ifølge undersøkelsen er det en sammenheng mellom antallet levekårsproblemer den enkelte har og i hvilken grad man har tro på å klare å unngå nye lovbrudd etter løslatelsen (Revoltd 2015, 62).

Undersøkelsen ser på de innsattes planer for tiden etter løslatelse. De finner at tre av fire har avklart hvor de kan bo etter løslatelsen. Omtrent en av tre har en jobb etter løslatelse. De fleste av disse hadde også jobb før de ble satt inn. På spørsmål om den økonomiske sikkerheten etter løslatelse, svarer seks av ti at de har nok penger til å klare seg, i alle fall i en kort stund. Ikke overraskende er andelen uten nok penger til å klare seg, høyest blant dem uten jobb etter løslatelse (Revolv 2015, 68).

Undersøkelsen kartlegger også hvordan de innsatte vurderer sine muligheter for å leve et lovlydig liv etter at de slipper ut av fengsel. De spurte derfor om respondentene vurderte mulighetene for å klare seg uten å begå lovbrudd når de slapp ut som store, ganske store, ganske små eller små. 18 prosent av de innsatte mener de har små eller ganske små muligheter for å klare seg uten å begå lovbrudd i denne perioden. Denne andelen er særlig høy blant de yngste innsatte. Det er også en signifikant forskjell mellom innsatte med ulike doms-lengder. Jo lengre dommen er, jo høyere er andelen som mener det er gode muligheter til at de kan holde seg borte fra kriminalitet etter løslatelse. 91 prosent av dem som soner fem år eller mer mener at det er store eller ganske store muligheter for å unngå å begå nye kriminelle handlinger etter løslatelse, mens kun 76 prosent av dem som soner under et halvt år er av den oppfatningen (Revolv 2015, 70).

Sammenhengen mellom rusbruk og levekårsproblemer er også interessant. I følge undersøkelsen er det rimelig å anta at personer med rusproblemer også har levekårsproblemer, men den sier ikke noe om årsaken til dette. Men med referanse til undersøkelsen, vil en korrelasjon mellom rusbruk og levekårsproblemer uansett si mye om livsvilkårene til den store gruppen av innsatte som bruker rusmidler jevnlig. Det er de innsatte med flest levekårsproblemer som i størst grad bruker narkotika. Andelen øker signifikant jo flere levekårsproblemer man får (Revolv 2015, 65-66).

2.2. Forekomst av psykiske lidelser hos domfelte i norske fengsler.

En undersøkelse foretatt av Kompetansesenter for sikkerhets- fengsels- og rettspsykiatri for Helseregion Sør-Øst viser at forekomsten av psykiske lidelser blant domfelte er betydelig høyere enn i befolkningen ellers. Med referanse til undersøkelsen fant de også at det ikke er uvanlig å ha flere psykiske lidelser samtidig. 92 prosent hadde tegn på en personlighetsforstyrrelse eller en psykisk lidelse. Av disse var det 73 prosent som hadde personlighetsforstyrrelse, mens 42 prosent hadde en angstlidelse. I tillegg fant de også andre

psykiske lidelser som stemningslidelse og ADHD (Cramer 2014, 5). Resultatene er basert på både livstidsprevalens, altså forekomst tidligere i livet, og pågående lidelser. Undersøkelsen tilsier at en langt større andel blant innsatte enn blant befolkningen for øvrig har psykiske lidelser som varer livet ut (Cramer 2014, 20-28).

Undersøkelsen fant også at nær 65 prosent av domfelte i fengsel har rusproblemer knyttet til alkohol, substans, eller begge deler. I følge undersøkelsen var overvekten av rusproblemene knyttet til narkotikamisbruk eller avhengighet (Cramer 2014, 5). Undersøkelsen viser til at kun 35 prosent ikke hadde noe misbruks- eller avhengighetsproblem. Med referanse til undersøkelsen vil bruk av narkotika kunne utløse et psykotisk sammenbrudd, som påvirker sanseopplevelser, tanker, følelser og atferd (Cramer 2014, 24).

2.3. BOSOS – Sosiologisk forskning om bolig og nærmiljø.

NTNU samfunnsforskning har på oppdrag fra Husbanken utarbeidet en rapport som et resultat av prosjektet BOSOS; *Et sosiologisk prosjekt om bomiljø*. Denne rapporten tar for seg hvilken betydning naboen har for bomiljøet, ut i fra dybdeintervjuer som er gjort med beboere fra forskjellige bomiljøer innen en kommune (Henriksen mfl. 2010, 2).

De har undersøkt kommunikasjon mellom naboer. Det kommer fram i rapporten at betydningen av naboskap i stor grad er varierende. For mange er det å være på hils med naboen mer enn nok kontakt, mens for andre er det å kunne hjelpe hverandre en naturlig del av et naboskap. Det betyr at man ikke skal ta for gitt at tette naboskap er ønskelig. Men samtlige informanter har trukket frem naboskap som en viktig del av et godt bomiljø. Variasjonen av hvor godt informantene kunne si de kjente naboene varierte fra informant til informant, og fra bomiljø til bomiljø. Det varierte fra at informantene visste navnet på alle naboene sine, og hva de jobbet med, til at de kun visste navnet på noen få naboer. De fleste informantene mente det var lite, men likevel nok kontakt med naboene, mens enkelte savnet mer nabokontakt. Flere av dem begrunnet dette med at de har sitt nettverk utenfor nabolaget (Henriksen mfl. 2010, 35-36).

Rapporten viser at det er forskjell på nabokontakten i de forskjellige boområdene de så på, og de påpeker i den sammenheng at det ofte er lite naboskap mellom beboere i byene. De oppfattet det slik at det i første rekke kan virke som om størrelsen og varigheten på bomiljøet har noe å si. Det ene nabolaget var et av de nyere boligprosjektene i deres undersøkelse, mens

et annet var et av de eldste og minste. Men det var ikke alder eller størrelse informantene trakk frem når de ble bedt om å fortelle om sin kontakt med naboer. I samtlige bomiljø som ble undersøkt, var det grad av aktivitet i bomiljøet som kom frem (Henriksen mfl. 2010, 36).

I den sammenheng tar rapporten for seg de nødvendige, de valgfrie og de sosiale aktivitetene. Det kommer frem at de nødvendige aktivitetene er viktig med tanke på bomiljøet. Det være seg nærhet til butikk, til bussholdeplass, til lege eller andre hverdagslige aktiviteter.

Informantene ga uttrykk for at det er på disse arenaene det oppstår møter mellom naboene, og at det er på denne måten de blir kjent. De valgfrie aktivitetene i de bomiljøene de undersøkte, viste i stor grad at informantene valgte bort naboforholdene. Unntaket var der det var et lite bomiljø. Stor grad av aktivitet på andre arenaer hadde innvirkning på hvor mye tid og ressurser de ønsket å bruke i nærmiljøet. Selv om de aller fleste syntes det var lite kontakt med naboene, oppfattet de fleste dette som positivt. Flere fremstilte dette som «en litt sånn god anonymitet». I forhold til de sosiale aktivitetene viser rapporten til funn om sosiale grupperinger innenfor bomiljøet. Det fantes et sosialt skille, som for eksempel at barnefamilier fant barnefamilier. Men det viste seg at trygghet som resultat av de sosiale relasjonene var viktig. Det å vite hva man kan forvente på et tidspunkt og i fremtiden, og å føle at man har kontroll over egen livssituasjon. Det å vite hvem folk er, være på hils, og å være kjent på plassen (Henriksen mfl. 2010, 37-50).

2.4. Avhandlingen Løslatelse er ikke bare bare.

Dette er en avhandling som bygger på feltarbeid i Oslo blant straffedømte på siste del av soningsløpet og nylig løslatelse, der forskeren forsøker å belyse hvordan de straffedømte opplever seg selv og sin egen situasjon i ulike faser av soningen og løslatelsen, men hele tiden med tilbakeføring som bakteppe (Nøkleby 2016, 6).

I følge avhandlingen distanserte alle informantene seg fra egen kriminalitet ved at de alltid fant noen som hadde gjort noe verre enn dem selv, til tross for svært ulike dommer og personlige historier. Fellestrekket var at de egentlig ikke er kriminelle. Og selv når informantene fikk anledning til å reflektere over egne handlinger, så opplevde de ikke at de hadde trådd over noen moralske grenser. Det var det bare «de andre» som gjorde. Forskeren skriver samtidig at hun oppfatter utsagn fra informantene dit hen at det er rusen som er hovedproblemet, og at «følgekriminaliteten» ikke ville vært et tema engang uten rusen (Nøkleby 2016, 43-44).

Avhandlingen viser også hvordan mange av de straffedømte gjennom straffegjennomføringen klagde på manglende eller lite relevante tilbud i forhold til sin situasjon. Paradoksalt nok gjaldt dette også de som hadde fått tilbud om, og gjennomført, tilbakeføringstiltak. Med dette som utgangspunkt, viser analysen at det var et gap mellom reelle tilbud og muligheter på den ene siden, og subjektive oppfatninger på den andre siden, som påvirket opplevelsen av tilbakeføring for de straffedømte (Nøkleby 2016, 87).

Forskeren tok også for seg en overgangsbolig i Oslo, der fokuset lå på normalitetsprinsippet og hverdagsrutiner. Å få på plass bolig, sysselsetting, og finne meningsfylte fritidsaktiviteter var med på å forberede den innsatte på løslatelse. Optimisme og forventning til livet utenfor preget denne tiden. Men så var fallhøyden stor når de kom ut og ble «overlatt til seg selv». Manglende nettverk og ødelagte familierelasjoner førte til ensomhet, og manglende sosial mestring og gjeld var med på å forsterke opplevelsen av sosial ekskludering. Det var således mange kompliserte og relaterte problemer som møtte den straffedømte på utsiden. Det ble sjelden, eller aldri, sånn som de trodde. Løslatelse er ikke bare bare (Nøkleby 2016, 88).

Gjennom feltarbeidet ble forskeren oppmerksom på at forståelsen av egen situasjon endret seg i ulike faser av soningsløpet. Forskeren ante en viss optimisme eller mangel på å skjønne alvoret i egen situasjon for de som var i siste soningsledd (Nøkleby 2016, 88). Selv flere av dem som hadde sittet inne mer enn en gang, hadde denne optimismen om at denne gangen skulle ting bli annerledes (Nøkleby 2016, 69). Mens de hun snakket med som var blitt løslatt, ofte fortalte at ting ble vanskeligere enn de trodde (Nøkleby 2016, 88), og at livet etter løslatelse ble langt fra det de hadde sett for seg. Etter en stund ute viste det seg ofte at livet bød på mange flere, og andre, utfordringer og problemer enn det de hadde forberedt seg på. Dette var spesielt de tingene som det offentlige ikke kan hjelpe med, som for mange ble det aller tøffeste, som manglende nettverk og sosial kapital, svekkede familierelasjoner, soningsskader, og økonomisk press (Nøkleby 2016, 69-81).

Oppsummering av tidligere forskning og mitt eget bidrag

Disse eksemplene på tidligere forskning som jeg her har presentert, bidrar til å sette fokus på ulike aspekter som har innvirkning på det å bo. Vi ser at tre av dem handler direkte om innsatte, samt tiden etter løslatelse. Mens en av dem handler om bomiljø, og hvilken betydning dette har. Etter min oppfattelse er det behov for å finne løsninger innenfor deler av det boligsosiale arbeidet, spesielt der bolig og tjenester må ses i sammenheng. Jeg mener at

temaet og problemstillingen for mitt prosjekt setter fokus på en utfordring i det boligsosiale arbeidet som befinner seg i et skjæringsfelt der flere sektorer er berørte, og videre at de undersøkelsene som jeg her har presentert bør ses i sammenheng med dette arbeidet. Mitt eget bidrag tar i bruk disse funnene ved å sette dem i sammenheng med hverandre, slik at de på hver sin måte bidrar med en bit i en helhet. Via min egen forskning kan jeg få resultater som vil ha betydning for sosial arbeid, når det gjelder vurderingen av egnet bolig for innsatte som skal tildeles kommunal bolig ved løslatelse. Forarbeidet ved en boligtildeling kan dermed bedres. På den måten mener jeg at min forskning kan bidra til å fylle et kunnskapshull i det boligsosiale arbeidet, samtidig som jeg håper at tjenesteenhetene kan dra nytte av resultatene.

Kapittel 3. Teoretisk forankring og begrepsavklaring

I dette kapittelet vil jeg starte med en avklaring av de sentrale begrepene «boligsosialt arbeid» og «vanskeligstilte på boligmarkedet». Deretter vil jeg redegjøre for det boligsosiale arbeidet og den nasjonale strategien for boligsosialt arbeid.

3.1. Begrepsavklaring

«Boligsosialt arbeid» handler både om å skaffe boliger til vanskeligstilte på boligmarkedet, og å styrke den enkeltes mulighet til å mestre boforholdet. Arbeidet omhandler blant annet å skaffe egnede boliger. Det boligsosiale arbeidet kan deles inn i operative og strategiske oppgaver. De operative oppgavene handler om å gi råd og veiledning, skaffe egnede boliger, tildele økonomisk støtte, iverksette bo- og nærmiljøtiltak, og å gi oppfølging og tjenester i hjemmet. Mens de strategiske oppgavene handler om å sette langsiktige mål, utvikle tiltak og virkemidler for å nå disse målene, sette av økonomiske og faglige ressurser til arbeidet, og avgjøre hvor og av hvem de ulike operative oppgavene skal løses (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2014, 8).

«Vanskeligstilte på boligmarkedet» er personer og familier som ikke har mulighet til å skaffe seg og/eller opprettholde et tilfredsstillende boforhold på egen hånd. Disse personene eller familiene kan befinne seg i ulike situasjoner. Det kan være personer som er uten egen bolig, som for eksempel personer som er under kriminalomsorgen og som skal løslates innen to måneder, og som ikke har egen eid eller leid bolig. Det kan være personer som står i fare for å miste boligen, som for eksempel personer som er begjært utkastet. Eller det kan være personer som bor i uegnet bolig eller bomiljø (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2014, 8).

I følge boligplanen til min undersøkelseskommune har det i lengre tid vært en satsing på at flest mulig skal eie sin egen bolig, noe som har gitt folk flest mulighet til å ta del i velstandsutviklingen. Men for dem som ikke har tatt del i denne utviklingen, har terskelen inn i boligmarkedet blitt stadig høyere, og boligmarkedet har dermed blitt en sentral kilde til ulikhet (Larvik kommune 2015, 14). Det opplyses samtidig om at den største hindringen for å skaffe seg en bolig og bli boende, er økonomi og finansieringsproblemer. Og for det andre at det kan være vanskelig å skaffe seg en bolig som er tilpasset deres behov, eller at de trenger bistand for å kunne ivareta boforholdet. Andre igjen kan oppleve å bli utestengt fra boligmarkedet, eller de kan oppleve å være en uønsket nabo eller leietaker (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2014, 31).

3.2. Boligsosialt arbeid

Det er anslått at om lag 150 000 personer regnes som vanskeligstilte på boligmarkedet. Vanskeligstilte på boligmarkedet har ulike utfordringer og behov. Samtidig blir det i strategien «Bolig for velferd» pekt på noen grupper som er overrepresenterte blant de vanskeligstilte, eller som er spesielt sårbare (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2014, 30-31). Dette er personer og familier med lave inntekter, unge som står utenfor utdanning og arbeidsliv, flyktninger, tidligere innsatte, personer med rusproblemer og/eller psykiske lidelser, og personer med nedsatt funksjonsevne (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2014, 16). Videre står det at det siden 1990-tallet har vært et mål i velferdspolitikken at flest mulig skal bo i eget hjem og motta nødvendige tjenester der. Målet om normalisering blir beskrevet som at flest mulig skal bo i mest vanlige boliger i ordinære bomiljøer, og ha muligheten til å leve selvstendige og aktive liv. Nasjonale og internasjonale erfaringer tyder på at dette også bør gjelde de med store og komplekse utfordringer (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2014, 20).

I boligplanen til min undersøkelseskommune står det at «Bolig gir mer velferd. Alle har behov for et sted å bo og derfor må bolig være en sentral del av velferdspolitikken.» (Larvik kommune 2015, 13). Boligens betydning i velferdspolitikken kan, ifølge denne boligplanen, synes underkommunisert. Ved å ta hensyn til bolig i samfunnsplanleggingen generelt, og i det forebyggende boligsosiale arbeidet spesielt, kan levekår bedres for mange. Det poengteres videre at bolig må, sammen med helse, utdanning og inntektssikring, forankres som den fjerde av velferdspolitikkenes pilarer. Dette begrunnes med at det å ha et sted å bo er grunnleggende for å kunne fungere i dagens samfunn, og bolig er et av fundamentene i den norske

velferdspolitikken. Viktigheten av å ha et sted å bo gjenspeiles også i menneskerettighetene, der retten til bolig er nedfelt. Bolig er dermed en grunnleggende menneskerettighet, og ikke et privilegium som man skal gjøre seg fortjent til. I følge det etiske grunnlaget for boligsosialt arbeid, skal bo-evne ikke vurderes før bolig tilbys. Visjonen for boligpolitikken i Norge er at alle skal kunne bo godt og trygt (Larvik kommune 2015, 13-14).

3.2.1. Nasjonal strategi for boligsosialt arbeid

«Bolig for velferd» er en nasjonal strategi for det boligsosiale arbeidet som gjelder for perioden 2014-2020. Strategien skal samle og mål-rette den offentlige innsatsen overfor vanskeligstilte på boligmarkedet. Der blir det satt fokus på at det i strategiperioden er behov for å arbeide lokalt, regionalt og sentralt. Samtidig står det at det er kommunene som har hovedansvaret for å hjelpe vanskeligstilte på boligmarkedet. Mens statlige aktører bidrar med å legge til rette for at kommunene kan ivareta dette ansvaret. Frivillige organisasjoner og bruker- og interesseorganisasjoner blir også pekt på som viktige samarbeidspartnere. Avhengigheten av at alle slutter opp om strategien og tar sin del av ansvaret for å sikre god måloppnåelse, blir tydeliggjort (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2014, 10-13).

Den nasjonale strategien for boligsosialt arbeid (2014-2020) presenterer regjeringens fastsatte nasjonale mål og prioriterte innsatsområder for det boligsosiale arbeidet. Målene er overordnede, og sammen med de prioriterte innsatsområdene angir målene retningen for arbeidet i årene som kommer. Som jeg leser ut i fra denne strategien er ett av de nasjonale målene at «alle skal ha et godt sted å bo», der ett av de prioriterte innsatsområdene er «hjelp til å skaffe egnet bolig» (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2014, 10).

Alle skal ha mulighet til å skaffe seg en bolig av god kvalitet, ha en forutsigbar og håndterlig boligøkonomi og være en del av et trygt bomiljø og lokalsamfunn. Boliger til vanskeligstilte skal være av god kvalitet, og de skal være utformet slik at de gir den enkelte mulighet til å skape et hjem og til å leve et selvstendig liv. Barn og unge skal sikres en god og trygg bosituasjon. (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2014, 17).

Som tidligere skrevet er visjonen for det boligsosiale arbeidet at alle skal bo godt og trygt. Dette er, ifølge den nasjonale strategien, viktig for at vi skal kunne stå i et utdanningsløp, danne familie, ha en stabil tilknytning til arbeidslivet, og ta vare på helsen vår. Å bo dårlig eller å være bostedsløs kan dermed få store negative konsekvenser for livskvaliteten. Strategien peker i den sammenheng på at det blir vanskeligere å ta imot og ha nytte av helse-,

omsorgs- og velferdstjenester, gjennomføre utdanning og delta i arbeidslivet. Videre at en utrygg bosituasjon kan vanskeliggjøre integrering, og veien til kriminalitet, rusproblemer og psykiske vansker kan bli kortere. Samtidig blir det kommentert at det først og fremst er et personlig ansvar å skaffe seg et sted å bo. Og at det offentliges ansvar er å legge til rette for at folk kan klare seg på egen hånd. Men de som ikke selv er i stand til å skaffe seg en bolig og bli boende, skal få den hjelpen de trenger. Hjelpen de får skal da i størst mulig grad sette folk i stand til å mestre egne liv. «Alle må bo, og med riktig hjelp kan alle bo.» (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2014, 16).

En god boligfordeling er, ifølge boligplanen til min undersøkelseskommune, en forutsetning for at hele befolkningen skal kunne bo trygt og godt, uavhengig av sosiale, helsemessige eller økonomiske forutsetninger. En god bolig blir der beskrevet som en sikker og sunn bolig med god fysisk utforming som er tilpasset beboernes funksjonsnivå, og som legger til rette for sosial utfoldelse, trygghet og rekreasjon. Videre informeres det om at boligkvalitet er viktig for befolkningens velferd, og har betydning for så vel fysisk som mental helse. Og at det sentrale for et godt bomiljø er en variert befolkningssammensetning, samtidig som beboere ikke opplever seg utsatt for vold, innbrudd eller andre kriminelle handlinger (Larvik kommune 2015, 52-53). Opphoping av kommunale boliger på et sted blir pekt på som et mulig hinder for sosial inkludering, og som fører til dårlige bomiljøer som påvirker beboernes livskvalitet og levekår. Det blir også kommentert at et godt liv ikke bare handler om bra tilgjengelighet i egen bolig, men også om å kunne nå frem til funksjoner som er utenfor boligen. Det gjelder for eksempel servicefunksjoner, butikker, kafeer, kulturinstitusjoner og rekreasjonsområder. Samt at det i tillegg handler om å kunne være en del av ulike sosiale nettverk som familie, venner og nabolag (Larvik kommune 2015, 55-56).

Kommunenes ansvar

Ut i fra boligplanen til min undersøkelseskommune, kan jeg lese at kommunene har ansvar for å tilrettelegge boligtilbud ut fra velferdshensyn for å ivareta særskilte grupper av befolkningen som det generelle boligmarkedet ikke erkjenner ansvaret for. Samt at fremskaffelse av slike boliger forutsetter langsiktig planlegging og strategisk sikring av egnet areal gjennom både arealplanlegging og grunnerverv. En variert boligsammensetting som dekker hele befolkningens behov, gir innbyggere og tilreisende valgfrihet til å bestemme hvor de skal bo, og danner grunnlaget for gode bomiljøer (Larvik kommune 2015, 51-52). Som jeg også kan lese i undersøkelseskommunens boligplan, disponerer kommunene ulike boligsosiale

virkemidler i boligpolitikken. Disse virkemidlene kan inndeles i to kategorier etter hvorvidt de har karakteren av individuelle goder rettet mot individer/hushold, eller kollektive goder rettet mot grupper/miljøer. Et individrettet boligsosialt virkemiddel blir beskrevet som en bolig eller en boligrelatert ytelse eller tjeneste produsert/stilt til disposisjon for individer eller hushold som har spesielle boligbehov av varig eller midlertidig karakter, eller har vanskelig for å dekke et ordinært boligbehov på det private boligmarkedet. Mens kollektive boligsosiale virkemidler blir beskrevet som goder som kategoriserer det fysiske og sosiale nærmiljøet der folk bor. Dette har sitt utspring i at det i den senere tid har blitt stadig større oppmerksomhet om at kvaliteten av folks boforhold normalt også er påvirket av goder av kollektiv karakter. Et viktig tema som blir presentert i denne sammenheng er segregerte boområder, og særlig om kommunene har virkemidler som kan influere på om det oppstår segregerte boområder på grunnlag av tilhørighet til ulike grupper vanskeligstilte. I utgangspunktet synes to virkemidler å være viktige i denne forbindelse; at det tas hensyn til konsentrasjonen av kategoriboliger ved lokaliseringen av nye boliger, og at det tas hensyn til segregeringsproblematikk ved tildeling av kommunale boliger (Larvik kommune 2015, 18).

Innsattes boligsituasjon ved løslatelse

Kommunene har det primære ansvaret for mange tjenester til befolkningen, og innsatsen i kommunene blir dermed ofte avgjørende for en god tilbakeføring etter gjennomført straff. Kommunene har blant annet ansvaret for sosiale tjenester, mange helse- og omsorgstjenester, og bolig. Samarbeidet mellom kriminalomsorgen og kommunene, og avklaring av ansvaret mellom kommuner, blir pekt på som kritiske suksessfaktorer i den nasjonale strategien for samordnet tilbakeføring etter gjennomført straff (2017-2021) (Justis- og beredskapsdepartementet 2017, 8).

I følge den nasjonale strategien for boligsosialt arbeid, løslates en del innsatte i norske fengsler uten å ha et eget sted å bo. Samtidig blir det opplyst om at straffedømte har generelt dårligere levekår enn befolkningen ellers. Videre at en forholdsvis stor andel har lav utdanning, svak tilknytning til arbeidsmarkedet, dårlig økonomi, dårlig helse, rusproblemer, og oftere psykiske problemer eller utviklingshemning enn den øvrige befolkningen (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2014, 32). Jeg leser også her at det ved starten av soningen er en tredjedel som er bostedsløse, mens tallet øker til to tredjedeler etter endt opphold i fengsel. Dette innebærer at en tredjedel av de innsatte mister boligen sin under soningsoppholdet. Arbeidet med tilbakeføring av innsatte i fengsel handler, ifølge strategien, i

stor grad om å tilby hjelp til å skaffe bolig, arbeid, helse- og omsorgstjenester, økonomirådgivning og andre tjenester som de trenger for å leve et lovlydig liv. Kriminalomsorgen plikter på sin side å legge til rette for at offentlige etater får utøvd sine tjenester overfor innsatte (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2014, 18).

Etter endt soning i fengsel kan en trygg bosituasjon gi den forutsigbarheten og tryggheten som trengs for å unngå tilbakefall til kriminalitet og eventuelt rusproblemer. Ved behov for hjelp til å skaffe bolig er det, ifølge «Bolig for velferd», viktig at kommunen blir informert i god tid før løslatelsen. Videre opplyses det der om at kriminalomsorgen er pålagt å ta kontakt med offentlige myndigheter, organisasjoner eller andre som gir hjelp til å skaffe bolig, arbeid og opplæring. Samt at samarbeidsavtaler mellom kommuner og kriminalomsorgen er et virkemiddel som brukes for å sikre at riktig hjelp kommer til riktig tid. Men det kommer samtidig tydelig frem i strategien at det trengs mer kunnskap om hva som må til for å sikre vellykkede overganger fra institusjon og fengsel til egen bolig (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2014, 18-19).

Det boligsosiale arbeidet er et komplekst fagfelt som innebærer en tverretattlig tilnærming på alle styringsnivå i den offentlige forvaltningen. Det kreves samhandling mellom ulike offentlige tjenesteytere tilknyttet ulike statlige og kommunale nivå, frivillige organisasjoner og den domfelte. (Kriminalomsorgen region Vest, sitert fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2014, 19).

Kapittel 4. Vitenskapsteoretisk og metodisk tilnærming

Her følger en redegjørelse for den vitenskapsteoretiske og den metodiske tilnærmingen jeg har valgt i dette prosjektet. Jeg vil også introduserer utvalget, samt bakgrunnen for utvelgelsen. Deretter presenterer jeg noen etiske refleksjoner rundt arbeidet med dette prosjektet, samt forskerens rolle. Begrepene validitet og reliabilitet vil også bli redegjort for. Avslutningsvis i dette kapitlet forklarer jeg kort transkriberingsprosessen.

4.1. Hermeneutikk som vitenskapsteoretisk tilnærming

Jeg har valgt hermeneutikk som vitenskapsteoretisk tilnærming i dette prosjektet, som er en fortolkende retning, da jeg skal fortolke og analysere et intervjumaterialet ut i fra noen teorier. Hermeneutikkens grunnleggende betraktninger er at forståelse og fortolkning kommer før avklaring, samt at de sosiale fenomener og aktører som studeres er bærere av betydnings- og meningssammenhenger, og at det derfor er disse som skal fortolkes og forstås i en

vitenskapelig praksis. Mennesker inngår i noen sosiale relasjoner, og i de relasjoner tales og handles det ikke alltid klart og tydelig. I tillegg kan et utsagn og en handling fortolkes på mange forskjellige måter. Derfor fortolker vi oss frem til en dekkende og sammenhengende mening om, og forståelse av, et utsagn eller en handling. Vi må forstå hvorfor det handles som det gjør. Hermeneutikken har videre et sentralt grunnprinsipp, nemlig prinsippet om den «hermeneutiske sirkel». Den hermeneutiske sirkel betegner den vekselvirkning som foregår mellom del og helhet. Det er relasjonen mellom de enkelte deler og helheten som gjør at vi kan forstå og fortolke (Fuglsang 2013, 289-292).

Hans-Georg Gadamer's forståelsesbegrep er kjennetegnet ved, at det for det første er en måte å være til på, og for det andre at selve forståelsesstrukturen ikke er historieløs eller kontekstuaavhengig. I følge Gadamer består forståelse av «forforståelse» og «fordommer», noe som til sammen utgjør vår forståelseshorisont. Forståelseshorisonten er medbestemmende for hvordan vi orienterer oss og handler i verden, og for hvordan vi forstår verden, samtidig som forståelseshorisonten er foranderlig og i konstant bevegelse. Med horisontsammensmelting refererer Gadamer til det som skjer i det forstående møte med gjenstanden, og det er her forståelse og mening oppstår. Det innebærer ikke nødvendigvis enighet eller konsensus i betydningen meningsoverenstemmelse, men bare at man er i stand til å forstå det den andre kommuniserer om, samt at man kan få provosert sine fordommer. Forståelseshorisonten blir utvidet og nyansert i takt med den konstante fortolkning og tolkning som foretas av verden. Og i takt med dette gjør man seg nye erfaringer (Fuglsang 2013, 299-310).

Ved å benytte en hermeneutisk tilnærming i mitt prosjekt, mener jeg at dette vil kunne bidra til en dypere forståelse av helheten, ved å sette de ulike delene som kommer frem under datainnsamlingen i sammenheng med hverandre. Valget av denne vitenskapelige tilnærmingen henger også sammen med valg av metode, som i mitt tilfelle er fokusgruppeintervju. Jeg har en forforståelse av at vi til enhver tid gjør våre vurderinger ut i fra vår egen forståelseshorisont. Ved hjelp av diskursen vil mine informanter få muligheten til å få utprøvd sine fordommer og forforståelse, og forhåpentligvis få utvidet sin forståelseshorisont.

4.2. Kvalitativ tilnærming som forskningsmetode

I følge Aase og Fossaskåret kan vi stille to vesensforskjellige sett av spørsmål til sosiale fenomener. På den ene siden interesserer vi oss for fenomenets utbredelse, mengde og

omfang. Den andre typen av spørsmål fører oppmerksomheten mot meningsdimensjonen ved sosiale fenomener, deres karakter og innholdsmessige egenskaper, fenomenets beskaffenhet. Ved den siste type spørsmål, forsøker forskeren å løse dette gjennom bruk av kvalitativt orienterte metoder. Kvalitative metoder gjelder fremgangsmåter forskerne bruker for å samle inn kvalitative data (Aase og Fossaskåret 2014, 11-13). Etter refleksjoner rundt valg av metode, mener jeg at kvalitativ metode er den mest egnede metoden for å besvare min oppgaves problemstilling.

Jeg har benyttet meg av kvalitative intervjuer for å samle inn data, da mitt formål er å skape mening og forståelse rundt et fenomen. Jeg tror at jeg ved hjelp av intervjuer kan få fyldige og detaljerte beskrivelser. I følge Kvaale og Brinkmann søker det kvalitative forskningsintervjuet å forstå verden sett fra intervjupersonenes side. Å få frem betydningen av folks erfaringer og å avdekke deres opplevelse av verden, forut for vitenskapelige forklaringer, er et mål. I forskningsintervjuer snakker vi med folk fordi vi vil vite hvordan de beskriver opplevelsene sine eller artikulere handlingsvalgene sine. Samtidig har Kvaale og Brinkmann også fokus på at folk er underlagt diskurser, maktrelasjoner og ideologier, eller oppfatninger som bestemmer deres egne handlingsvalg. Subjektet er altså ikke helt subjektivt ifølge dem, men blir påvirket av omgivelsene i hva de snakker om og hvordan (Kvale og Brinkmann 2015, 20). Formålet med det kvalitative forskningsintervjuet er altså å forstå sider ved intervjupersonens dagligliv, fra hans/hennes eget perspektiv. Strukturen til forskningsintervjuet er likt den dagligdagse samtalen, men som et profesjonelt intervju involverer den en bestemt metode og spørreteknikk (Kvale og Brinkmann 2015, 42).

4.3. Fokusgruppeintervju

Datainnsamlingen har foregått ved hjelp av fokusgruppeintervju. Fokusgruppeintervju kjennetegnes av en ikke-styrende intervjustil, der det først og fremst er viktig å få frem mange forskjellige synspunkter om emnet som er i fokus for gruppen. Gruppemoderatoren presenterer emnet som skal diskuteres, og legger til rette for ordveksling. Moderatoren har som oppgave å skape en velvillig og åpen atmosfære, der man kan uttrykke personlige og motstridende synspunkter på emnene som er i fokus. Fokusgruppen har ikke til formål å komme til enighet om eller presentere løsninger på de spørsmålene som diskuteres, men å få frem forskjellige synspunkter på saken (Kvale og Brinkmann 2015, 179). Jeg vurderte det til at fokusgruppeintervju ville være velegnet til min undersøkelse, da den kollektive ordvekslingen kunne bringe frem flere spontane uttrykksfulle synspunkter enn ved bruk av

individuelle intervjuer. Når det dreier seg om følsomme, tabubelagte temaer, kan gruppesamspillet gjøre det lettere å uttrykke synspunkter som vanligvis ikke er tilgjengelige (Kvale og Brinkmann 2015, 180).

Fokusgruppen besto av fem personer fra fire ulike tjenesteenheter, som alle er delaktig i vurderingen av egnet bolig for innsatte som skal tildeles kommunal bolig ved løslatelse. Fokusgruppeintervjuet ble ledet av meg som moderator. Det ble gjennomført to intervjuer, med en varighet av 2 timer på hver av dem, der jeg stilte spørsmål til gruppen som omhandlet «egnet bolig for innsatte som skal bosettes i kommunal bolig ved løslatelse». Spørsmålene til det første intervjuet var strukturert ut i fra de områder jeg opplever som utfordringer i det boligsosiale arbeidet, der områdene bomiljø, bo-evne og den innsattes involvering og ansvarliggjøring var sentralt. Jeg presenterte et eksempel på en boligsøknad, som ble benyttet som utgangspunkt for intervjuet. I tillegg stilte jeg spørsmålet om intervjudeltakerne hadde et eksempel på en vellykket bosetting og et eksempel på en mislykket bosetting, ved overgang fra fengsel til bolig. Spørsmålene til det andre intervjuet ble strukturert ut i fra fokusområdene som ble fremtredende i det første intervjuet, der motivasjon, ansvarliggjøring, bomiljø, og bo- evne ble sentralt. Jeg avsluttet intervjuet med å spørre om i hvilken grad egnet bolig ble diskutert på deres arbeidsplass. Jeg delte spørsmålene inn i hovedspørsmål og underspørsmål. Underspørsmålene var en del av min intervjuguide, der jeg fortløpende vurderte og stilte ut hva jeg skulle fokusere på. Denne vurderingen og silingen ble gjort på bakgrunn av svarene som kom underveis. Intervjuene ble gjennomført på Boligkontorets møterom, der deltakerne satt rundt et bord slik at de fikk god posisjon og kontakt med hverandre. Spørsmålene ble vist på skjerm, slik at fokuset hele tiden var tilgjengelig.

Jeg opplevde engasjerte deltakere som var velvillige til å dele sine synspunkter, og som ga utfyllende svar. Deltakerne forholdt seg innenfor spørsmålene i stor grad, samtidig som jeg erfarte at flere av spørsmålene overlappet hverandre. På bakgrunn av dette lot jeg dem snakke utover spørsmålene i de tilfellene der jeg så at det var relevant for senere spørsmål i intervjuet. Interaksjonen mellom deltakerne opplevdes som god, og det var en respektfull og åpen atmosfære. Som moderator synes jeg dette var en gruppe som fungerte fint sammen, der alle fikk sin stemme hørt på lik linje. Jeg la i forkant av intervjuet noen føringer på hvordan gjennomføringen skulle foregå, og dette ble avklart med gruppen før intervjuet startet. De lot hverandre snakke ferdig, og jeg opplevde ingen dominerende stemme.

I forkant av intervjuet fikk deltakerne tilsendt «Informert samtykke». Her ble de informert om bakgrunn og formål med prosjektet, om hva et fokusgruppeintervju er, samt hva som vil skje med informasjonen videre. Deltakerne kunne der undertegne for frivillig deltakelse i studien, der det også ble informert om at de når som helst kunne trekke sitt samtykke.

Intervjuspørsmålene ble sendt til deltakerne 14 dager i forkant av intervjuene, slik at de fikk muligheten til å forberede seg. Dataene fra intervjuene ble registrert i form av lydopptak.

4.4. Utvalget

Informantene i undersøkelsen ble valgt ut i fra strategisk utvelgelse. Jeg vurderte i første omgang hvilken målgruppe som burde delta for å få samlet nødvendig data, mens vurderingen i neste omgang var hvilke personer fra målgruppen som burde delta i undersøkelsen.

For å ivareta de ulike virksomhetenes behov for korrekt saksbehandling, er det utarbeidet prosedyrer for samhandling og tildeling. Det er utarbeidet samhandlingsprosedyre mellom Boligkontoret og NAV, og mellom Boligkontoret og Virksomhet psykisk helse og avhengighet, for å ivareta arbeidet med rett leietaker i rett bolig på rett tidspunkt. Rutinene omhandler at det avholdes jevnlig møter for avklaring av hvilke behov søker har for type bolig og plassering. Jeg så det derfor som hensiktsmessig å invitere både Boligkontoret, NAV, og Psykisk helse og avhengighet med i fokusgruppeintervjuet. I tillegg ville den private organisasjonen Sammen For Livet kunne bidra med en unik kompetanse, da de innehar erfaring fra både kriminalomsorgen og overgangen mellom løslatelse og bosetting. Sammen For Livet har mye kompetanse på hva som skal til for å komme seg videre i utdanning eller jobb etter soning, og her er bolig en viktig faktor. Det har ved flere boligtildelinger foregått et samarbeid mellom Boligkontoret og Sammen For Livet. Jeg så det derfor som spennende og nyskapende å invitere en representant fra organisasjonen med i fokusgruppeintervjuet.

Fokusgruppen besto dermed av en representant fra NAV, en fra Psykisk helse og avhengighet, en fra Sammen For Livet, og to fra Boligkontoret, herunder en saksbehandler og en boveileder. De ulike tjenesteenhetene som deltok vil bli nærmere omtalt senere i oppgaven.

4.5. Transkribering

Opptakene ble gjort ved hjelp av lydopptak. På den måten kunne jeg konsentrere meg om intervjuets emne og dynamikk. Ved å bruke lydopptak ble også ordbruk, tonefall, pauser og liknende registrert, samtidig som jeg i etterarbeidet har vært bevisst på at kroppsspråk og følelsesuttrykk går tapt underveis i transkriberingsprosessen. Lydopptakene var av god

kvalitet, og intervjuene er skrevet ned ordrett slik de ble uttalt på opptaket. Til sammen varte intervjuene i ca. 4 timer, og det transkriberte materialet utgjorde til sammen 42 sider.

Analysen av det empiriske materialet er basert på transkribering av opptakene, oversettelsen fra talespråk til skriftspråk. De ulike fokusområdene som er benyttet under analysen, vokste frem i løpet av prosessen under arbeidet med det transkriberte materialet.

4.6. Etiske refleksjoner og forskerens rolle

Etikk dreier seg om forholdet mellom mennesker, det vil si spørsmål om hva vi kan og ikke kan gjøre mot hverandre. Forskingen kommer inn i bildet på mange måter her. Etiske problemstillinger oppstår når forskningen direkte berører mennesker, spesielt i forbindelse med datainnsamlingen (Johannessen 2010, 89). I følge Kvaale og Brinkmann kan etiske spørsmål oppstå i intervjuforskning på grunn av den asymmetriske maktrelasjonen mellom intervjuer og respondent (Kvale og Brinkmann 2015, 110). De mener at et forskningsintervju ikke kan betraktes som en fullstendig åpen og fri dialog mellom likestilte partnere (Kvale og Brinkmann 2015, 51). Som forsker er det jeg som definerer og kontrollerer samtalen, og jeg har derfor gjennom hele prosessen reflektert over den rolle min makt spiller i produksjonen av intervjukunnskapen. Både gjennom hvordan jeg har formulert meg, og hvordan jeg har analysert intervjumaterialet.

Kvaale og Brinkmann peker på at etiske krav til forskeren omfatter strenge krav til den vitenskapelige kvaliteten på kunnskap som legges frem. Dette innebærer at offentliggjøring av funn er så nøyaktig og representativt for forskningsområdet som mulig. I følge dem kan forskerens uavhengighet påvirkes både «ovenfra» og «nedenfra» av deltakerne i det. Tilknytning til en av disse gruppene kan få forskeren til å ignorere visse resultater og legge vekt på andre, på bekostning av en så fullstendig og nøytral undersøkelse av fenomenene som mulig (Kvale og Brinkmann 2015, 108). Jeg har i den sammenheng reflektert over min tilknytning til en av disse gruppene, da jeg selv arbeider i samme enhet som noen av intervjudeltakerne. Jeg måtte gjennom hele prosessen være bevisst dette, slik at jeg ikke identifiserte meg så sterk med noen av deltakerne at jeg ikke klarte å opprettholde en profesjonell avstand, og at jeg ikke fortolket og rapporterte alt ut i fra deres perspektiv. I denne sammenheng kommer det hermeneutiske prinsipp tydelig frem, der det gjelder å være åpen for å gjøre nye erfaringer.

Da jeg i min forskning har valgt informanter ut i fra sin posisjon som arbeidstaker, og da det hverken er direkte eller indirekte personopplysninger som skal registreres i prosjektet, vil ikke datainnsamlingen bestå av informasjon om identifiserbare personer. Prosjektet utløste derfor ikke meldeplikt til NSD, med referanse til personvernombudet for forskning (NSD, 2017).

4.7. Validitet og reliabilitet

Validitet

Validitet i kvalitative undersøkelser dreier seg om i hvilken grad forskerens fremgangsmåter og funn på en riktig måte reflekterer formålet med studien og representerer virkeligheten (Johannessen, Tuftte og Christoffersen 2010, 230). Det er vanskelig å forstå et fenomen uten å kjenne til konteksten, men i og med at dette er mitt daglige arbeidsfelt, som jeg dermed har hatt en vedvarende observasjon av, så har jeg blitt godt kjent med felten. Dette gjør at jeg kan skille mellom relevant og ikke relevant informasjon. For å styrke troverdigheten i dette har jeg i tillegg formidlet resultatene til informantene for å få bekreftet funnene.

Validitet er også et spørsmål om objektivitet. Det er viktig at funnene i studien er et resultat av forskningen og ikke et resultat av forskerens subjektive holdninger. Forskeren må legge vekt på å beskrive alle beslutninger i hele forskningsprosessen, slik at leseren kan følge og vurdere disse (Johannessen, Tuftte og Christoffersen 2010, 232). I den sammenheng har jeg prøvd å frigi meg fra min erfaringsbakgrunn, fordommer, førforståelse og opplevelser, samt reflektert over mitt bidrag som forsker. I tillegg har jeg i denne klargjøringen forsøkt å vært selvkritisk til hvordan prosjektet er gjennomført. Jeg har også gjort en vurdering av om fortolkningene støttes av annen litteratur, samt om fortolkningen ble støttet av informantene i undersøkelsen, slik at undersøkelsen ble etterprøvd og kontrollert i forsøk på å unngå påvirkning av personlige holdninger og fordommer.

Reliabilitet

Reliabilitet knytter seg til undersøkelsens data, og til hvordan undersøkelsen kan etterprøves. Det handler om hvilken data som brukes, hvordan de samles inn, og hvordan de bearbeides (Johannessen, Tuftte og Christoffersen 2010, 229). I mitt tilfelle var det intervjuet og samtalen som styrte datainnsamlingen. Samtalen vil være verdiladet og kontekststøttet. På den måten vil det være vanskelig for en annen forsker å kopiere min kvalitative forskning. Samtidig vil jeg som forsker, med mine erfaringer og bakgrunn, være det viktigste instrumentet gjennom hele forskningsprosessen fra begynnelse til slutt. Ingen andre har

samme erfaringsbakgrunn som meg, og ingen andre kan derfor tolke på samme måte (Johannessen, Tufte og Christoffersen 2010, 229). Det avgjørende spørsmålet blir derfor om undersøkelsen er gjennomført etter gjeldende retningslinjer og er stabil på tross av forskeren, tid og metode (Postholm 2010, 169). Utarbeidelsen av intervjuguiden ble derfor viktig for mitt prosjekt, da det var avgjørende for mitt prosjekt at spørsmålene var relevante og aktuelle for samtlige av deltakere. Samtidig som de skulle være utformet ut i fra en innfallsvinkel til den benyttede teorien og det jeg ønsket å undersøke. Jeg var bevisst på at spørsmålene ikke ble formulert ut i fra min erfaring og bakgrunn fra Boligkontoret, men at spørsmålene var formulert slik at de bidro til å få frem de ulike perspektivene. Jeg forsøkte derfor også å være åpen, engasjert og nysgjerrig ved å stille utdypende spørsmål underveis i intervjuet, ut ifra det jeg oppfattet og tolket som fokusområder for den enkelte deltaker. Samtidig opplevde jeg at informantene besvarte mine spørsmål utdypende og pålitelig.

Reliabiliteten i kvalitative undersøkelser kan trues av flere faktorer, som for eksempel at informantene husker bedre negative eller positive hendelser, eller at de ønsker å presentere hendelser som bedre eller verre enn de er. Påliteligheten kan også bli dårligere hvis intervjueren og informanten ikke har samme forståelse av de begreper som brukes (Postholm 2010, 169). Begrepsavklaring ble derfor viktig under intervjuet, og flere av spørsmålene dreiet seg nettopp om dette. Begreper som dukket opp i det første intervjuet, og som jeg følte jeg trengte nærmere avklaring rundt, ble derfor tatt opp igjen i spørsmålene i det andre intervjuet.

Jeg har forsøkt å styrke påliteligheten ved å gi leseren en inngående beskrivelse av konteksten, og en detaljert fremstilling av fremgangsmåten for hele forskningsprosessen.

Kapittel 5. Konteksten for min empiriske undersøkelse

I denne delen av oppgaven vil jeg redegjøre for den aktuelle konteksten, det vil si det boligsosiale arbeidet i min undersøkelseskommune. Der vil jeg også se på kommunens boligplan. Deretter følger en presentasjon av tjenesteenhetene som deltok i intervjuene; Boligkontoret, NAV, Psykisk helse og avhengighet, og Sammen For Livet.

5.1. Boligsosialt arbeid i undersøkelseskommunen

Som vi kan se ut i fra det som tidligere er presentert i denne oppgaven, er boligsosialt arbeid et stort politikkområde i utvikling, både i nasjonal og regional sammenheng (Larvik kommune

2015, 13-14). Min undersøkelseskommune har valgt å satse på boliger og boligforvaltning (Larvik kommune 2017, 9). Kommunen har i den forbindelse vedtatt en verdiplattform som styrende for politikkområdet. Det er vedtatt at det skal utformes en helhetlig boligplan, der de boligsosiale utfordringene i boligforsyningen skal løses gjennom den generelle veksten i boligmarkedet. Det skal etableres boliger for boligsosiale formål i gode bomiljøer, og ikke i segregerte små feltutbygginger. En helhetlig boligplan, som favner boligpolitikken bidrag til både velferdsproduksjon og verdiskaping (Larvik kommune 2015, 13).

Boligplan 2015-2020

Som skrevet over har min undersøkelseskommunen utarbeidet en boligplan for perioden 2015-2020. Hovedformålet med planen er å fastlegge kommunens ambisjon i boligpolitikken, og beslutte hvilke strategier og virkemidler kommunen vil benytte seg av for å realisere denne ambisjonen (Larvik kommune 2015, 6).

En boligsosial handlingsplan skal være et helhetlig bolig-politisk strategidokument for kommunen. Som jeg leser ut ifra denne planen har det tradisjonelt vært arbeidet ut fra et klart skille mellom det man kan kalle «tradisjonell» og «sosial» boligpolitikk. Mangel på balanse mellom disse to boligpolitiske områdene vil kunne redusere muligheten for å få en samordnet og helhetlig lokal boligpolitikk. De boligsosiale utfordringene legger i så fall få føringer på utbyggings- og boligforsyningspolitikken. Tanken er at det boligsosiale planarbeidet må inkluderes i en plan for ønsket boligutvikling i kommunen, og se utfordringsbildet i et samfunnsperspektiv. For å unngå segregerte boområder for vanskeligstilte, eller at kommunen må kjøpe de billigste og dårligste boligene for utleie til innbyggere som er utestengt fra eie-markedet, må kommunen i større grad løse disse utfordringene i ordinære boområder, gjennom boligforsyning generelt. Det pekes i den sammenheng på at dette forutsetter at det legges til rette for at markedet kan levere en stor grad av variasjon av boligtyper og boligpriser (Larvik kommune 2015, 6).

I kommunens boligplan er det fokus på tjenesteutvikling. Det opplyses der om at det i dag bor få personer på institusjon. Personer med psykiske lidelser bor i stor utstrekning i egen bolig, og mottar hjelp fra psykisk helsevern og hjemmebaserte tjenester. Det pekes på at denne utviklingen trolig har knyttet boligpolitikken og helse- og omsorgspolitikken sammen, samt at et helhetlig hjelpeapparat er ansett som en viktig forutsetning for en trygg og stabil bosituasjon (Larvik kommune 2015, 56). Målet med den sosiale boligpolitikken har nettopp

vært at så mange som mulig skal få bo i egen bolig med tjenester adskilt fra boligen. Samtidig blir det poengtert at de mest svakstilte imidlertid ikke vil være i stand til å etablere og opprettholde en stabil boligsituasjon uten tett oppfølging. Virkemidler som boligsosiale oppfølgingstjenester blir derfor viktig i arbeidet med å skaffe de fattige og svakstilte i samfunnet egen bolig, hjelp til å mestre sin boligsituasjon og til å finne sin plass i nærmiljøet. Dette er virkemidler som kommunen selv bestemmer omfanget og arten av. Det fremkommer av planen at slikt arbeid i denne kommunen utøves av ulike enheter og finansieres i de tjenestene som har ansvaret for dette (Larvik kommune 2015, 47).

I følge boligplanen fordrer det boligsosiale arbeidet i kommunen innsats og forbedringsarbeid på tvers av faglige og organisatoriske skiller. I den sammenheng pekes det på undersøkelseskommunens deltakelse i et boligsosialt utviklingsprogram i samarbeid med Husbanken, som er et langsiktig program med fokus på vanskeligstilte i boligmarkedet. Gjennom det boligsosiale utviklingsprogram er det organisert ulike prosjekter for å bedre det tverrfaglige arbeidet og øke kommunens kompetanse i dette fagområde. Det pekes også på kommunens kontinuerlige arbeid med samhandlingen og rutinene ved anskaffelser av boliger, vedlikehold og reguleringsarbeid ved nye boligarealer (Larvik kommune 2015, 47). Som et tiltak fra det boligsosiale utviklingsprogrammet, er det etablert et bo-team for å styrke oppfølgingen i bolig (Larvik kommune 2015, 49). Etter mitt kjennskap til undersøkelseskommunen er jeg kjent med at bo-teamet består av deltakere fra ulike virksomheter, der bo-oppfølgingen koordineres på tvers av tjenester. Det skal via bo-teamet også gis bo-oppfølging til de innbyggere som bor i kommunalt utleid bolig, og som ikke har tjenester eller enkeltvedtak, men likevel dårlige bo-ferdigheter. De skal følge opp leietakere som trenger veiledning og opplæring for at leieforholdet skal fungere best mulig.

5.2. Presentasjon av tjenestenehetene som deltok i intervjuene

Innbyggere med et sammensatt tjenestebehov krever en koordinert innsats fra flere tjenesteenheter. Disse brukerne har ofte behov kommunen må tenke nytt omkring (Larvik kommune 2015, 15). Som jeg kan lese av den nasjonale strategien for boligsosialt arbeid, får et godt boligsosialt arbeid positive konsekvenser for måloppnåelse innen arbeid, helse, utdanning og integrering. Samtidig pekes det på at hjelp til inntekt gjennom arbeid eller utdanning ofte er avgjørende for å lykkes med boligsosialt arbeid. Strategien viser til erfaringen med at samarbeid på tvers av sektorer og forvaltningsnivåer er avgjørende for å lykkes. Samt at et godt samarbeid forutsetter at aktørene kjenner sin egen og andres rolle (Kommunal- og

moderniseringsdepartementet 2014, 10-13). Samtidig ser jeg at det i handlingsplanen for helse- omsorg og sosiale tjenester 2009-2012 ble slått fast at koblingen mellom bolig og tjenester skaper de største utfordringene for gjennomføringen av en sosial boligpolitikk. Det viser seg at koordinering og samordning av tjenester er krevende (Larvik kommune 2015, 13).

Her følger en presentasjon av tjenesteenhetene som deltok i intervjuene, der relevansen er knyttet opp mot ansvar og oppgaver i det boligsosiale arbeidet. De deltakende tjenesteenhetene er Boligkontoret, NAV, Psykisk helse og avhengighet, og Sammen For Livet.

5.2.1. Boligkontoret

Kommunale utleieboliger er et virkemiddel som kommunene har fullstendig herredømme over. De bestemmer omfang og art av slike boliger, lager kriteriene som legges til grunn for tildelingen, prioriterer mellom søkerne, tildeler boliger, bestemmer husleia og ivaretar alle øvrige forvaltningsoppgaver (Larvik kommune 2015, 44). I min undersøkelseskommune er alt publikumsrettet boligarbeid samlet på Boligkontoret. Kommunen disponerer et antall boliger som de leier ut til innbyggere som av ulike grunner er vanskeligstilte i boligmarkedet. Disse boligene er enten eiet av kommunen selv, leiet inn fra en boligstiftelse, eller leiet inn fra private. Det er stor variasjon i hvilke behov disse boligene skal dekke, både i størrelse, funksjon, beliggenhet, og om det skal ytes tjenester i boligen. Det er Boligkontoret som saksbehandler og fatter vedtak om tildeling av bolig, samt har ansvaret for kontraktskrivingen (Larvik kommune 2015, 44-45). I tillegg har Boligkontoret ansatt boveiledere, som er en del av bo-teamet som er nevnt tidligere.

Ut ifra min kunnskap til kommunes boligforvaltning, er jeg kjent med at kommunen har valgt å la deler av boligmassen være åpen for alle type søkere som er vanskeligstilte på boligmarkedet. Mens andre deler av boligmassen er inndelt i kategorier av boliger som er øremerket for bestemte grupper, for eksempel til personer med rusmiddelavhengighet. Kommunen har også bemannet bolig til blant annet personer med psykiske lidelser, og rusavhengighet.

5.2.2. Nav

Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen regulerer de kommunale, sosiale tjenestene som obligatorisk inngår i NAV-kontoret. Bestemmelsen uttaler jfr. § 15 at kommunen i arbeids- og velferdsforvaltningen skal medvirke til å skaffe boliger til

vanskeligstilte personer som ikke selv kan ivareta sine interesser på boligmarkedet. NAV-kontoret har en plikt til å medvirke i kommunens boligsosiale arbeid (Arbeids- og velferdsdirektoratet 2012).

Tjenester som retten til opplysning, råd og veiledning, herunder økonomisk rådgivning (§ 17), samt økonomisk stønad (§ 18), individuell plan (§ 28) og kvalifiseringsprogram (§ 29) er også viktige tjenester i det boligsosiale arbeidet (Larvik kommune 2015, 16).

5.2.3. Virksomhet Psykisk helse og avhengighet

Psykisk helse og avhengighet gir tilbud til mennesker med psykiske utfordringer og/eller rusavhengighet, samt deres pårørende. Dette arbeidet skal bidra til å fremme selvstendighet og tilhørighet hos mennesker med psykiske vansker eller lidelser, og styrke deres evne til å mestre eget liv. Det skal også, gjennom råd, veiledning og hjelpetiltak, gis støtte for å komme seg bort fra eller mestre avhengigheten av alkohol eller andre rusmidler (Larvik kommune 2018). Psykisk helse og avhengighet arbeider etter «Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester», som regulerer kommunens ansvar for å sørge for at personer som oppholder seg i kommunen, tilbys nødvendige helse- og omsorgstjenester. Oppfølging og bistand i form av personlig assistanse, som omfatter praktisk bistand, opplæring eller støttekontakt, er kommunale tjenester som skal bidra til å utvikle og styrke evnen til å mestre hverdagen og boforholdet (Larvik kommune 2015, 16).

5.2.4. Sammen For Livet

Sammen For Livet er en privat organisasjon, som er et resultat av et unikt prosjekt. Sammen For Livet er basert på sosialt entreprenørskap, med hovedvekt på bistand og rådgivning innen kriminalomsorgen, og som skal bidra til at innsatte i norske fengsler kommer seg videre i utdanning og jobb etter soning. Prosjektet kom etter initiativ fra flere aktører i Larvik, hvor arbeidsmarkedsbedriften iFokus er sentral (Treschow-Fritzøe 2016).

Sammen For Livet skal vise at kreativitet, hardt arbeid og troen på mennesker, kan skape noe unikt. Et møte høsten 2015 mellom en tidligere fengselsbetjent og en tidligere innsatt var starten på noe som forhåpentligvis skal bli et nasjonalt tilbud til innsatte i norske fengsler (Treschow-Fritzøe 2016).

Kapittel 6. Resultater fra fokusgruppeintervju

I dette kapittelet vil jeg redegjøre for de resultatene som kom ut av fokusgruppeintervjuene. Jeg har gitt en nærmere beskrivelse av hvordan fokusgruppeintervjuene ble gjennomført i metodekapittelet, 4.3. Jeg har valgt å dele resultatene opp i fire områder;

1. Planlegging og oppfølging
2. Motivasjon
3. Bo-evne
4. Bomiljø

Disse områdene var ikke fastlagt på forhånd, men vokste frem i løpet av analyseprosessen. Dette betyr at jeg i analysearbeidet måtte legge bort min egen forforståelse, og få tak i intervjudeltakerne sine. Dette gjorde jeg ved å lese utskriftene, kode relevante avsnitt, for så å knytte disse kodene sammen under en samlebetegnelse. Et eksempel på dette er området «motivasjon», som jeg ikke hadde tenkt på i forkant. Da jeg i transkriberingsprosessen så at mye av intervjumaterialet hang sammen med motivasjon, ble dette derfor en naturlig betegnelse å benytte. Jeg har videre valgt å dele opp hvert område opp i ulike underområder. Dette har jeg gjort for å få en bedre oversikt under hver av områdene.

Underveis i denne presentasjonen vil jeg vise til noen sitater fra intervjudeltakerne, der jeg refererer til deltaker 1-5.

Deltaker 1; Sammen Fra Livet

Deltaker 2; Psykisk helse og avhengighet

Deltaker 3; Boligkontoret

Deltaker 4; NAV

Deltaker 5; Boligkontoret

6.1. Planlegging og oppfølging

Jeg vil her starte med et sitat fra intervjudeltakeren fra Sammen For Livet, som jeg mener tydelig viser et av kjernepunktene for vurdering av egnet bolig. Med denne tankegangen som utgangspunkt, viser deltakeren at han/hun har høye forventninger til boligsituasjonen.

Det er viktig å gi folk den sjansen. Og jeg mener at den sjansen må være sinn-sykt bra hvis det skal gå. Du må egentlig satse skyhøyt, uavhengig av deres CV. Uansett hvor usikker du er. Det må ligge i bunn, at jeg har troen på at hvis jeg gir en god nok mulighet. Det tror jeg er oppskriften på suksess. De må få en skikkelig fin og bra bolig, i et bra nabolag, få en skikkelig jobb, få bra økonomi, og fritiden ved siden av. Summen av alle disse tingene til sammen, er egentlig svaret på om det blir vellykket eller ikke. (Deltaker 1).

Tidlig og helhetlig planlegging

På spørsmålet om deltakerne hadde et eksempel på en vellykket bosetting, var det gjentagende at god planlegging i god tid er viktig. Arbeidet må starte før løslatelse, inne i fengselet, poengterer deltakeren fra Sammen For Livet. Når man har lykket, så har man sett at man har startet i god tid i forveien. Deltakeren påpeker videre at det er flere ting i tillegg til bolig som må være på plass. Økonomi, jobb, og nettverk må være på plass, samt noe å fylle fritiden med. Samtidig sier deltakeren fra Psykisk helse og avhengighet at han/hun alt for ofte opplever at ting starter når vedkommende blir løslatt. Og at dialogen fra fengselet og ut i kommunene oppleves i form av store variasjoner. I forhold til Sammen For Livet er det fokus på at de skal tidlig inn, de skal inn i lang tid i forveien, informerer intervjudeltakeren herfra om. Da går det an å ha en koordinerende rolle, sier han/hun. For eksempel informerer deltakeren i forhold til de innsatte som ikke har noe sted å bo ved løslatelse, at han/hun har sittet på PC`n sammen med dem, og sendt en søknad til Boligkontoret. I tillegg har han/hun tatt en telefon til Boligkontoret, med litt informasjon om vedkommende, for det er de helt avhengige av, sier deltakeren.

Intervjudeltakeren fra Psykisk helse og avhengighet tror de mislykkes flere ganger enn de lykkes, i forhold til bosetting av denne gruppen. Dette begrunnes med at de ulike tingene ikke er på plass. Forarbeidet og planleggingen er ikke god nok. Alt skjer ved løslatelse, og da er det for seint, sier deltakeren. Samarbeidspartnerne har ikke snakket godt nok sammen. Og mange av de innsatte har heller ikke et privat nettverket rundt seg. Videre refererer deltakeren til en som kom rett fra fengsel, og ut i flott bolig. Men vedkommende hadde ikke noe sysselsetting. Vedkommende hadde ikke noe tilbud på dagtid, og trakk dermed til et miljø med negativ påvirkning, og konsekvensen ble at vedkommende ikke klarte å bo. Så dette ble en mislykket bosetting etter deltakerens mening, til tross for at det var en topp bolig.

Intervjudeltakeren fra NAV følger opp dette med at et av spørsmålene i denne sammenhengen dermed blir hva de skal gjøre på dagtid. Erfaringen viser at jobb eller annen sysselsetting har stor betydning for gode resultater, sier han/hun. Dette sammen med økonomi, uavhengig om

det er inntekt eller ytelse fra NAV. Deltakeren fra Psykisk helse og avhengighet opplyser videre at det erfarer at de ofte begynner å «deale» igjen, dersom økonomien ikke er på plass. For de vet at det er kroner i det, sier han/hun. Og da hjelper det ikke om vedkommende har en fin bolig.

Alt det her henger sammen, så det nytter ikke å se dette fra en side. Er bolig, økonomi, jobb, nettverk og fritid ivarettatt, så kommer du ganske langt. Men da er det viktig at alle de som jobber med det her samarbeider godt, om hver enkelt. (Deltaker 2).

En av deltakerne fra Boligkontoret opplyser i den sammenheng om at Boligkontoret til stadighet opplever å få søknader som inneholder lite opplysninger. Han/hun informerer i den sammenheng om at det i vurderingsarbeidet innhentes opplysninger fra NAV, Psykisk helse og avhengighet, Barnevernet, Politiet, Kriminalomsorgen og/eller hos andre instanser som kan ha nyttige og relevante opplysninger om boligsøkeren. Samt at de tar kontakt med boligsøkeren selv, så sant vedkommende er tilgjengelig. Deltakeren sier videre at de er avhengige av informasjon om boligsøkeren som har betydning for bosettingen. Og som han/hun sa, at det er ærlighet i de opplysningene som kommer. Det er viktig å ha kjennskap til om det er rusproblematikk på søkertidspunktet, eller om det har vært det tidligere, tar han/hun frem som et eksempel. Eventuelt hvor lenge siden dette var aktivt. Deltakeren poengterer videre at Boligkontorets kjennskap til boligsøkeren variere veldig. Det kan være alt fra at de ikke er i kontakt med vedkommende, som for eksempel hvis vedkommende er inne til soning og søknad blir levert elektronisk, eller at de har en samtale med vedkommende enten på kontoret eller pr. telefon, til at de kjenner vedkommende godt fra før av. Deltakeren fra Psykisk helse og avhengighet følger opp dette, og mener vurderingsarbeidet handler om å snakke sammen, både med søkeren selv og de som kjenner personen.

Men hva og hvordan skal man vurdere? Det kan gå to mnd., så har det gått galt allikevel. Men skal vi bare kjøre dem inn på et sted der vi vet at det går galt med en gang da. Det er det med å tørre å gi folk en sjanse. Og da ikke bli bosatt i en bolig på bakgrunn av at du har drevet med rus, på bakgrunn av din forhistorie. Alle fortjener en ny sjanse. Om det så er sjanse nr. 250. Alle må få lov til å prøve. Men så blir det spørsmål om hva man har til rådighet. Og i tillegg så er det jo ikke bare boligen som må være på plass. Det må være andre ting som gjør at dette her blir noe man mestrer, at man liker å bo i den leiligheten, og at man trives med seg selv. (Deltaker 2).

Oppfølging og nettverk

Når det gjelder oppfølging opplyses det om store variasjoner. En av intervjudeltakerne fra Boligkontoret kan informere om at leietakerne får informasjon om deres plikter og ansvar i

leieforholdet på innflyttingen. Samt at boveilederne tar et oppfølgingsbesøk etter ca. en måned. Hvis boforholdet ser ut til å fungere tilfredsstillende, avtales det ikke noe mer oppfølging fra deres side, opplyser han/hun om. Oppfølgingen vurderes i hvert enkelt tilfelle, både ut i fra leietakers atferd under innflyttingen, leietakers atferd i leieforholdet, hvordan boligen ser ut ved oppfølgingsbesøket, henvendelser fra naboer eller andre samarbeidspartnere, eller henvendelse fra leietaker selv. I forhold til friomsorgen, kan deltakeren fra Sammen For Livet informere om at de er koblet på leietaker i den første perioden etter løslatelse. De er å sjekker hjemme hos vedkommende en gang i uken, sier han/hun. Videre informerer deltakeren om at Sammen For Livet også har tett oppfølging, og drar ut på hjemmebesøk. De er på arbeidsplassen, hjemme hos dem, og har nesten daglig kontakt med dem.

Sammen For Livet er en privat organisasjon, og kan forholde seg til arbeidstid på en annen måte enn det offentlige kan gjøre. Denne tilgjengeligheten har trolig reddet mange, ved å kunne ta telefonen på kveldene, helgene og ferier. Vi må tenke nytt og annerledes rundt denne gjengen her. (Deltaker 1).

En annen faktor i vurderingsarbeidet, som tydeliggjøres under intervjuet, er hvilke støtteapparat vedkommende har når han/hun kommer ut, både det offentlige og det private. Erfaring viser at et privat nettverk er av stor betydning, opplyser deltakeren fra NAV om. Han/hun mener årsaken er at det offentlige hjelpeapparatet bare er der en kort periode, eller frem til ting går bra, og så trekker de seg ut. Mens vedkommende trenger støtte i lang tid etter dette også, og her vil det private nettverket være viktig, mener deltakeren. Også med tanke på fritiden.

Jeg skiller jo litt på det offentlige og det private nettverket til brukerne. Og der de ikke har det private på stell, så er det klart at vi i det offentlige kanskje må gjøre mer. Vi må prøve å kartlegge, og gjøre dette i større grad i forhold til det private nettverket. Vi må spørre vedkommende; Hvem er det du har? Hvem kan støtte deg når tjenesteapparatet ikke kan komme til deg? Er det en kamerat? Er det en onkel? (Deltaker 4).

Ansvarlig-gjøring og brukermedvirkning

Samtlige av deltakerne har kjent på konsekvensene av en mislykket bosetting, i ulik grad. En av deltakerne fra Boligkontoret mener det bør være større fokus på at leietaker må ansvarliggjøres for konsekvensene.

Leietakeren må selv være med på oppryddingen og den prosessen rundt det. Tanken er at de ville lært litt av denne prosessen. Slik det er i dag, slipper de ofte bare alt når det går galt. Det blir en vond sirkel, som hverken er bra for leietaker eller for samfunnsøkonomien. Det er store kostnader rundt en mislykket bosetting, og leietaker er tilbake til utgangspunktet. Det blir en ustabil situasjon for leietaker, samtidig som vedkommende igjen opplever et nederlag i forhold til resten av samfunnet, da vedkommende ikke taklet forventningene og kravene som samfunnet har. Det må prøves så langt som mulig å få til gode bosettinger, for å slippe runddans. Det er krevende prosesser i de tilfellene bosettingen ikke fungerer. (Deltaker 5).

Deltakeren sier videre at ansvarliggjøring også handler om å ta imot tjenester. Tjenester i forhold til bosituasjonen. Deltakeren fra NAV kommenterer i den sammenheng at søkerens forhold til sitt tidligere liv også vil være viktig i vurderingen. Det være seg både rus og psykisk lidelse, eller andre utfordringer de har hatt tidligere. Han/hun mener det er viktig å ha et ærlig forhold til det selv, og ikke rømme fra det.

Intervjudeltakerne ga uttrykk for at brukermedvirkning er viktig i dette arbeidet. Men samtidig mener en av deltakerne fra Boligkontoret at det er viktig å informere om at ønskene ikke alltid kan innfris. I følge han/henne kan det være ulike årsaker til dette. Noen ganger har vedkommende så mange ønsker i forhold til bolig, at det ikke er praktisk mulig å få det til. I den sammenheng mener deltakeren at det da gjelder å prøve å få vedkommende til å reflektere over sine egne ønsker; «Hvorfor ønsker jeg det, og hva er viktigst for meg?» (Deltaker 3). Deltakeren poengterer videre viktigheten av at vedkommende er ærlig, og ikke bare sier det vedkommende tror hjelpeapparatet vil høre. Det er jo så viktig for oss å få et realistisk bilde av hvor vedkommende er i dag, sier deltakeren.

6.2. Motivasjon

For å vise til et av synspunktene som kom frem i forhold til betydningen av motivasjon i vurderingsarbeidet, vil jeg her presentere et sitat fra deltakeren fra Sammen For Livet;

Jeg tror at en aldri må gå etter historikken til den gjengen her. Gå heller etter motivasjon. For historikken deres er ikke bra i det hele tatt. Hvis dette skal gå på historikken, så vil det ikke være mulig å få til noe. Det må være fremtidsrettet, ut ifra hva de ønsker. For hvis en tenker på hvordan ting har vært, så blir det et veldig dårlig tilbud. I denne sammenheng må det være noe som kjenner vedkommende som kan si noe om på hvilke ståsted vedkommende er nå. Hva er forskjellen nå i forhold til forrige gang? Det blir vurderingen tenker jeg da. (Deltaker 1).

Indre og ytre motivasjon

Samtlige av intervjudeltakerne mener at vurderingen av egnet bolig handler mye om vedkommende sin egenmotivasjon, motivasjon til endring. En av deltakerne fra Boligkontoret kommer med to eksempler på vellykkede bosettinger, der han/hun i det ene tilfellet mener at jobb var en avgjørende faktor, mens det i det andre tilfellet var at vedkommende hadde en datter som han fikk besøk av. Deltakeren informerer videre om sin oppfattelse av begrepet motivasjon, som handler om engasjement og vilje til å gjøre de rette tingene. I følge han/hun handler det om vilje til å bo ordentlig, vilje til å følge ordensregler og sine plikter, og vilje til å behandle boligen og naboer på en god måte. Samt det å vise i praksis at en yter noe for å få det til. Deltakeren fra NAV sier seg enig i forhold til det at samvær med barn, eller ønske om samvær, i mange tilfeller oppleves som en stor motivasjonsfaktor. Deltakeren følger opp dette videre og sier det er stor forskjell på indre og ytre motivasjon. I følge han/henne er ytre motivasjon det vi prøver å påvirke og hvordan vi blir påvirket, men at det er av avgjørende betydning at vedkommende har den indre motivasjonen. En motivasjon som ikke er på bakgrunn av for eksempel forventninger fra samfunnet. Så og si alle er motiverte så lenge de er i fengsel, sier deltakeren. Motiverte for å gjøre noe annet. Så det handler, ifølge deltakeren, om å finne ut hvor dypt den motivasjonen stikker. Å finne ut om den ytre motivasjonen samsvarer med den indre motivasjonen. Han/hun mener det handler om den indre motivasjonen. Da må vi tørre å spørre, mener deltakeren. For eksempel om;

Hva er annerledes med motivasjonen nå i forhold til tidligere? Hvordan ønsker du å ha det? Hva tenker du at du må gjøre for å få det bedre? Hvem må du ta avstand fra for å få det bra, og hvem er bra å ha med seg i fremtiden? (Deltaker 4).

Et annet sentralt poeng som deltakeren fra NAV pekte på under intervjuet, er at mange av de som sitter i fengsel, faktisk har hatt en rusfri periode. Mange kan nok derfor være motivert den første perioden etter løslatelse, sier han/hun, men så er det det med å holde motivasjonen oppe over tid, når hverdagen kommer tilbake for fullt. For det vil komme utfordringer, og det vil komme tunge dager, poengterer deltakeren. Deltakeren mener videre at det derfor er viktig å tørre å realitets-orientere dem i forhold til hva som vil komme, og hvordan de vil takle det. Det handler om forebygging og det å være i forkant. Deltakeren fra Sammen For Livet forteller i den forbindelse at en del av hans/hennes arbeid i forhold til å vurdere motivasjonen til de som skal løslates fra fengsel, består av samtaler med dem som arbeider i fengselet. Deretter er det samtale med den innsatte selv. Det handler om å stille en del åpne spørsmål, sier deltakeren. Så blir vurderingen ut i fra svarene vedkommende kommer med, mener

han/hun. Om det er motivasjon på riktig grunnlag. Deltakeren innrømmer samtidig at vurderingen er utrolig vanskelig. For når vedkommende sitter i fengsel, og har ingenting, da vil nesten alle vise en eller annen motivasjon. Det har vært flere eksempler på det, sier han/hun. At vedkommende har fått bolig, fått jobb, og kommet inn i et oppfølgingsopplegg. Og etter noen få dager, så ble plutselig motivasjonen borte. Det kan være ulike grunner til det, tror intervjudeltakeren. Det kan være vedkommende sin evne til å mestre for eksempel jobben. Eller det kan være vedkommende sin psykiske helse. Videre informerer han/hun om at det handler om å finne behaget på den ene siden, og ubehaget på den andre siden. Får så å finne ut hvor vedkommende er akkurat nå, og sette seg mål ut i fra dette. Det handler om å motivere til å ta «action» i sitt eget liv, sier deltakeren. Ifølge han/henne er den gruppen mennesker det her snakkes om, i en situasjon hvor det ikke er veldig behagelig å være. Hvis vi går litt i detaljer på hvor ubehagelig det er å være i situasjonen, vil det hos mange skape en «action», tror deltakeren.

En av deltakerne fra Boligkontoret peker på hvor vanskelig det er å måle motivasjon, og at hvordan vi måler motivasjon er veldig individuelt. Hvordan jeg oppfatter motivasjonen til en person, kan være annerledes enn hvordan du oppfatter det, sier han/hun. Deltakeren tar frem et eksempel der en gruppe mennesker skulle vurdere motivasjonen til en person på en film. Hele gruppen så samme filmen, hørte de samme spørsmålene, hørte de samme svarene, men gruppen tolket og vurderte hans motivasjon veldig ulikt, på en skala fra 1-10. De som vurderte han høyest hadde troen på at han skulle klare det, sier han/hun. Etter deltakerens oppfattelse handler det om samspillet som oppsto i den situasjonen. Hvilke følelser som ble satt i gang hos den enkelte. Det kan treffe annerledes hos meg enn hos deg, sier han/hun. I følge deltakeren er det er ikke alle som klarer å utrykke seg så godt heller. Han/hun refererer i den sammenheng til en ung jente som hun vurderer å ha høy motivasjon, men der det erfarer gang på gang at hun ikke mestrer boforholdene sine. Deltakeren stiller seg selv spørsmålet om hva som kan være årsaken til det.

Motivasjonsarbeid

Intervjudeltakeren fra Sammen For Livet informerer om at hans/hennes arbeidsplass er opptatt av motivasjon, og at de har iverksatt et eget konsept som retter seg mot motivasjon. De har iverksatt tiltak som de tror gjør noe med motivasjonen til folk, som kurs og coaching. I følge han/henne er motivasjon veldig mye. Det er både ytre og indre. Det er kombinasjonen av alt det til sammen som kan gi motivasjon. Deltakeren har sett store resultater av å ha noen rundt

seg som stiller noen spørsmål. Han/hun mener videre at det går an å gjøre noe med motivasjonen til folk, men det må trenes på og jobbes med. Samtidig tror deltakeren at motivasjon er veldig individuelt. I den forbindelse kommer han/hun med eksempler som at noen drives av motivasjon for penger, mens andre drives av motivasjon for at det må gi mening på et annet nivå. Så det er det en må prøve å finne ut av, sier deltakeren. I Sammen For Livet får vedkommende lov til å velge retning selv, informerer deltakeren derfra om. I følge han/henne spør de; «Hva er det du virkelig vil? Hva er du interessert i? Hva er det du ønsker?» (Deltaker 1). Dette gjør mye med deres egenmotivasjonen, mener deltakeren. Tankegangen er at jo mer du har å tape, jo større sannsynlighet er det for at det går bra. Hvis vedkommende ikke har sysselsetting, ikke noe god og støttende familie, har et rusproblem, og får en kommunal bolig i et miljø med mye rus, da har vedkommende ikke noe å tape, er oppfattelsen til denne intervjudeltakeren. Og hvorfor skal det da gå bra, spør han/hun. I Sammen For Livet er motivasjon et av kriteriene, poengterer deltakeren.

Hvis jeg opplever at en er motivert, at han ønsker en endring, da bruker jeg alt jeg kan. Da skal de få en kjempemulighet. Da spiller historikk ingen rolle. Og det samme tenker jeg da i forhold til bolig. Da gir du de beste sjansene, og da kan det hende det går. Vi må gi dem muligheten til å bevise. Hjelpemiddelet må stille seg selv spørsmålet om hva vedkommende har å tape på å gjøre noe kriminelt eller ikke. Ved at det sørges for at vedkommende har mest mulig å tape, blir motivasjonen såpass høy for at det skal gå bra. Det gjelder både bolig, jobb og økonomi. (Deltaker 1).

Erfaringsmessig vises det at økonomi er en viktig motivasjonsfaktor, opplyser samme intervjudeltaker om. Hvis alle som jobber med denne gruppen her hadde tenkt slik, at nå skal vi sørge for at de får mest mulig å tape, da hadde det nok vært flere eksempler på vellykkede bosettinger i kommunale boliger, tror deltakeren. Han/hun mener at vi velger ting ut i fra motivasjon. Samtidig sier deltakeren at man kan få motivasjon etter hvert, eller den kan være der allerede. I følge deltakeren vil det i denne sammenheng være av betydning hvordan de jobber i fengselet også.

I forhold til om intervjudeltakerne opplever søkerens forventninger til bolig som urealistisk, svarer intervjudeltakeren fra Sammen For Livet at deres visjon er at du skal følge drømmen din. Men drømmen kan jo ligge langt der fremme, sier han/hun. Deltakeren mener at det realistiske kommer inn i forhold til følgende; «Hvor er det vi skal starte? Hva skal vi begynne med? Og hva skal du jobbe frem mot?» (Deltaker 1). Deltakeren informerer videre om at det ligger mye motivasjon i det å se at drømmene og målene dine ikke er urealistiske. Men du må

kanskje bruke litt lenger tid enn det du hadde forventet. Intervjudeltakeren fra Psykisk helse og avhengighet følger opp samtalen med å si følgende;

Vi starter her, men når du viser at du kan følge opp avtalene som er gjort, når du viser at du mestrer å bo og har det ordentlig både ute og inne, så kan du komme dit. Det er noe med den realitetsorienteringen. Vi kan ikke starte der oppe, for da blir fallet fryktelig langt ned for den det gjelder. Men det er en start. Målet kan være der oppe, men vi trenger delmål. Vi må gå trappene, for hvis ikke kommer fallet fort, da er det fort utfor et stup. (Deltaker 2).

Samtidig deler deltakeren sin tankegang i forhold til at hvis en tar ut 20 stykker, og 1 klarer seg, så har man gjort det bedre enn det var. En av deltakerne fra Boligkontoret kom da med spørsmålet; «Hva med de 19 andre? Hva skjer da med motivasjonen til de som ikke mestrer dette, kontra å få et boforhold ut i fra deres nåværende nivå?» (Deltaker 3). I den sammenheng mener den andre intervjudeltakeren fra Boligkontoret at de heller må vise over en periode at de mestrer. Det er jo en prosess, sier han/hun, og motivasjonen kan jo plutselig bli borte også. Hvis motivasjonen hos de som kommer ut av fengsel er å etablere seg i en bolig, og refleksjonsprosessen ikke har gått lenger enn dit, så føler de kanskje at de er i mål når de får nøkkelen til den nye boligen sin, kommenterer deltakeren videre. Og da forsvinner kanskje motivasjonen fort når hverdagen kommer. Veien er da veldig kort til at ting går galt, ifølge han/henne. Motivasjonen må hele tiden jobbes med.

Mestring

I følge intervjudeltakeren fra NAV kan den indre motivasjonen også vokse hvis de opplever positive resultater. For eksempel hvis de opplever mestring i forhold til skolegang i fengsel. Og hvis de da får oppfølging ved siden av, fortsetter han/hun med. Deltakeren fra Psykisk helse og avhengighet følger opp samtalen og sier at for han/henne så er den indre motivasjonen der ønskene ligger, der drømmene ligger, der mestring ligger. En person som aldri har mestret i hele sitt liv, som alltid har fått høre at en ikke mestrer noe, vil aldri kunne klare å gjøre det heller, før det er noen som kommer utenifra og sier det motsatte, mener deltakeren. Han/hun kommer i den forbindelse med et eksempel om en innsatt som aldri hadde lært å vaske, aldri lært å reie opp sengen. Men etter opplæring, der vedkommende til slutt fikk mestringsfølelse i dette, var det ryddig og reint på det rommet hver dag. Mestringsfølelsen bidro til å øke motivasjonen, sier han/hun. Deltakeren er opptatt av at de har et ønske og en drøm de også, om at de en gang kan leve et annerledes liv. Men hjelpeapparatet må stille krav, poengterer han/hun videre. Vedkommende må gjøre tingene

selv, og eie det selv. Ifølge deltakeren handler det om at vedkommende må finne ting han/hun trives med, og som gir vedkommende noe tilbake.

Mestring skaper motivasjon. Mestrer de leieforholdet, vil de også mest sannsynlig ta vare på boligen og bomiljøet. Men mange av dem har aldri lært det. Det starter allerede med boligsøknaden. De vet ikke hvordan de skal gjøre det. Hjelpeapparatet må sitte ved siden av og hjelpe dem, men ikke gjøre det for dem. Jo mer de klarer å mestre, jo mer øker motivasjonen. Motivasjonen til å leve annerledes, til å ønske, til å beholde boligen. Det handler om å bygge mennesker innenfra, og da bygges også motivasjon. (Deltaker 2).

Deltakeren fra Sammen For Livet informerer om at 80 % av dem som de har tatt inn klarer seg bra. De har fått bolig, jobb, og de har klart seg bra over lang tid, informerer han/hun om. Og de er fortsatt i oppfølging. Så er det 20 % som ikke det har gått så bra med, sier deltakeren videre. I forhold til den prosent som ikke klarer seg så bra, tror deltakeren at dette har med mestringsfølelsen å gjøre. Deltakeren informerer videre om et eksempel der han/hun hadde troen på vedkommende, og ga vedkommende en sjanse, men så viste det seg at det ikke gikk så bra allikevel. Ifølge deltakeren kan en mulig forklaring på dette være at vedkommende ikke taklet de kravene som ble stilt. Samtidig tror intervjudeltakeren at dette igjen kan bunne i motivasjonen, og at dette er veldig vanskelig å vurdere. Men han/hun er enig i at det å ikke klare det, det å ikke takle de kravene som blir stilt, gjør noe med selvfølelsen. Deltakeren deler tanken om at det kan oppleves som et nederlag, og at vedkommende da kan miste troen på seg selv. Samtidig er det slik, sier han/hun, at hvis vedkommende ikke har noen rundt seg, har vedkommende heller ingen å bevise noe for.

Hvis du skal ut fra fengsel, kommer inn i Sammen For Livet, får en jobb du har lyst på, og i tillegg kommer deg inn på boligmarkedet. Kanskje du får andre venner via jobben, eller nabolaget. Da begynner du å ha fått en ganske stor pott da, og har mye å tape, og det tror jeg gir motivasjon. Hvis du blir tildelt en arbeidspraksisplass i et tiltak som du ikke har veldig lyst til å være i, og i tillegg havner i et dårlig bomiljø, hva er motivasjonen da? Det handler om hva du har å tape. Hvis du ikke har noen rundt deg da, vil du aldri føle noe på det. (Deltaker 1).

6.3. Bo-evne

Bo-evne ble et av fokusområdene under intervjuet. Spesielt ble dette rettet mot vedkommende sine tillærte ferdigheter i forhold til å bo, noe som sitatet under viser til.

Mange av de som sitter i fengsel, blir satt inn i ung alder. Flere av dem sitter lenge, og de evner ikke å bo. De har aldri lært seg det. Hvordan kan vi da forvente at de skal

klare å bo når de kommer ut. Det å bo handler om de grunnleggende tingene som de må tillære seg. Det kan da ikke forventes at de skal klare dette selv så snart de får en bolig. (Deltaker 2).

Forståelse og kartlegging av bo-evne

Intervjudeltakeren fra Psykisk helse og avhengighet viser til sin forståelse av begrepet bo-evne til å omhandle det å klare å ta vare på seg selv, betale husleie, følge husordensregler og holde en viss orden i leiligheten, både innenfor og utenfor. Samtlige av de andre deltakerne sier seg enige i dette, der de kommer med eksempler som det å vaske klær, rengjøring, reie opp sengen, lage mat og håndtere økonomi. I følge deltakerne fra Psykisk helse og avhengighet har mange av de innsatte levd så ustrukturert, og de vet ikke hva det vil si å bo. Intervjudeltakeren fra Psykisk helse og avhengighet deler i den forbindelse sine tanker om at en av bo-teamets viktigste oppgaver må være å reise rundt og bistå dem med å lære seg disse grunnleggende ferdighetene, samt ansvarlig-gjøre dem. Samtidig poengterer han/hun at det er viktig at hjelpeapparatet ikke går inn og løser oppgavene for vedkommende. Dette begrunner deltakeren med mestringsfølelsen til vedkommende av å klare disse tingene selv, som igjen kan bidra til å bedre bo-evnen til vedkommende. Ifølge han/henne blir det i dette arbeidet viktig å stille vedkommende spørsmål. Samt være ærlig med vedkommende i forhold til eventuelle tidligere erfaringer. Igjen så handler det om å kartlegge i forkant, sier deltakeren.

Vi må spørre hva de trenger hjelp til. Klarer du å lage mat? Klarer du å vaske klær? Hvis hjelpeapparatet har tidligere erfaring eller opplysninger om vedkommende, så bør dette brukes som et utgangspunkt. Uansett bakgrunn så har jo alle i denne gruppen visse utfordringer. (Deltaker 2).

På spørsmålet om intervjudeltakerne hadde et eksempel på en vellykket bosetting, svarte en av deltakerne fra Boligkontoret med et eksempel der han/hun på et oppfølgingsbesøk møtte en blid og fornøyd leietaker, i en forholdsvis ryddig bolig. Og der vedkommende viste forståelse for sine egne plikter og ansvar i forhold til leieforholdet. Deltakeren tar samtidig opp borettslagsleiligheter som vanskelige boliger å bosette i. I følge han/henne skyldes dette i stor grad at man i et borettslag bor veldig tett på hverandre, samt at det er en del plikter som følger med det å bo i et borettslag. Den andre deltakeren fra Boligkontoret deler også sin erfaring med at det kommer en del naboklager i forbindelse med borettslagene. I følge han/henne retter klagen seg i hovedsak mot at leietakeren ikke klarer å overholde ordensreglene.

Rus og psykisk lidelse

Da jeg opplevde at samtlige av deltakerne snakket mye om personer med rusutfordringer i forhold til de som er innsatte og som skal ut i samfunnet igjen, stilte jeg spørsmålet om hva med dem med psykiske lidelser? Og hva med dem med dobbeltdiagnostikk, med rus og psykisk lidelse? I den sammenheng informerte deltakeren fra Sammen For Livet om at 70 % av dem i fengslene sliter med rus og psykiatri. Videre deler deltakeren sine tanker om at rus og psykiatri ikke er til hinder for motivasjon og tillæring av bo-ferdigheter.

Men det må skilles mellom dem som har alvorlig psykisk lidelse, og der det er rus med en psykisk lidelse som bivirkning. Det er vesentlig i forhold til det å bo. De som har en alvorlig psykisk lidelse trenger et helt annet tilbud. Da er det ikke lenger snakk om motivasjon. (Deltaker 1).

Deltakeren informerer videre om at han/hun er bevisst på at vedkommende sin psykiske helse i visse tilfeller kan spille inn, noe som kan føre til at vedkommende ikke er i stand til å jobbe mot mål. Det er da andre faktorer som står i veien, sier deltakeren, og valg kan bli tatt på helt andre grunnlag enn grad av motivasjon. Deltakeren fra Psykisk helse og avhengighet sier seg enig i at det i visse tilfeller er andre tiltak som trengs, som for eksempel bemannet bolig. «Det er jo noen av dem som ikke klarer å ta vare på seg selv. Og hvordan skal de da klare å bo? En psykisk lidelse kan gjøre så mye med vedkommende, som igjen kan gjøre at de ikke evner å bo». (Deltaker 2). Bo-evne for denne gruppen handler i stor grad om de rammene som hver enkelt har rundt seg, mener deltakeren fra NAV.

Når de sitter i fengsel har man en viss kontroll. De som sitter i fengsel fungerer bedre innenfor enn utenfor. I forhold til en som har en psykisk lidelse, vil kanskje lidelsen blomstre i det vedkommende skal ut fra fengsel, for da forsvinner rammene rundt. De vet kanskje ikke hva som er godt for seg selv, så de trenger hjelp til å finne ut av hva de kan mestre og hva de trenger hjelp til. De klarer ikke å se sin egen person i forhold til verden rundt. (Deltaker 4).

Deltakeren fra Sammen For Livet følger opp dette og deler tanken om en overgangsbolig med bemanning, i en overgangsfase der de får hjelp til å lære seg disse tingene. Det å lære seg å bo. Og når de kommer på et visst nivå, har lært seg visse grunnleggende ferdigheter, så kan de komme over i annen bolig, sier han/hun. Deltakeren fra Psykisk helse og avhengighet følger opp samtalen, og mener at småhus vil være et godt alternativ til dem som sliter med rus og/eller psykisk lidelse. Småhusene er fine for veldig mange, sier deltakeren. Han/hun begrunner dette med at flere av dem er redde for å bo tett på andre, og at det er mange som

ønsker seg en egen liten boenhet, kontra en leilighet i en firemanns-bolig. Deltakeren refererer i den sammenheng til et besøk han/hun hadde i et av småhusene, i forhold til det å ha sin egen boenhet;

Leietaker var så stolt, det var ryddig og orden der. Han hadde til og med gardiner og blomster i vinduene. Det har vi sett mange eksempler på. Hvis de får starte på nytt, så er de opptatt av hvordan de ønsker å ha det rundt seg de også. De har også en drøm. (Deltaker 2).

6.4. Bomiljø

For å vise til kompleksiteten i forhold til bomiljø, synes jeg følgende sitat fra en av deltakerne fra Boligkontoret bidrar til å illustrere dette;

Man vil jo at den personen skal komme seg ut av det, men samtidig så tenker man også på den naboen. Vi må jo ivareta bomiljøet som er der fra før, samtidig som vi ønsker at folk skal få en ny sjanse. Så det er vanskelig. Det er veldig komplekst. Vi skulle gjerne hatt boliger spredt, der det godtas at folk er annerledes. (Deltaker 3).

Påvirkning fra bomiljøet

Både deltakeren fra Sammen For Livet og fra Psykisk helse og avhengighet sier de ofte erfarer dårlig påvirkning fra bomiljøet rundt i de kommunale boligene, og at de opplever stor forskjell fra det private boligmarkedet. De erfarer begge at de som får et privat leieforhold klarer seg bedre enn de som får et kommunalt leieforhold. Deltakeren fra Sammen For Livet poengterer i den forbindelse viktigheten av å ha folk rundt seg som er bra for en selv.

Det er jo sånn at vi kan velge hvem som skal påvirke oss, og da må du jo velge hvor du skal bo, og hvor du skal jobbe. Og hvis du får masse folk rundt deg da som er bra for deg, så går det også mest sannsynlig bra for deg. Og du må jo på en måte, uansett hvem som er naboen din, klare å styre din retning. Men jeg vet jo at det påvirker oss. Alle de vi har rundt oss. Med tanke på en person som faktisk skal prøve å ivareta et jobbforhold, som må stå opp hver morgen for å dra på jobb, når det ikke er noen av naboen som gjør det, så vil dette kunne være en dårlig påvirkning. (Deltaker 1).

I den sammenheng bemerker han/hun at mange av de kommunale boligene ligger samlet, og at kommunen på den måten har samlet de som sliter mest på et og samme sted. I følge deltakeren er en slik sammensetning av utfordringer uheldig. Etter observasjon har han/hun sett at mange av de som bor i kommunal bolig ofte er sysselsatt med veldig lite. I den forbindelse henviser deltakeren til et konkret eksempel, der han/hun uttrykker sin bekymring

for det videre arbeidet med denne personen i jobbsammenheng, da han/hun er redd for tilbakefall hos vedkommende.

Jeg har et eksempel på en som bor i en kommunal bolig. Og i akkurat det bomiljøet som han bor i, er det veldig mye dårlig påvirkning. Og på den måten et ikke vellykket boforhold, vil jeg si. Selv om det ikke har vært noe kriminelt enn så lenge. Det har det ikke. Så på den måten kan man jo si at det har vært vellykket også. Men ut ifra det den personen sier til meg, så er det stor forskjell sammenliknet med en annen som bor i et privat leieforhold. (Deltaker 1).

Integrering og hensynet til det allerede etablerte bomiljøet

Samtlige av intervjudeltakerne sier seg enige i at denne gruppen vil være en belastning for det allerede etablerte bomiljøet. Men intervjudeltakeren fra Sammen For Livet er i den sammenheng opptatt av at bosetting handler om integrering, og det å ikke lage gettoer.

Det må jobbes for et tryggere samfunn. Det å plassere alle som har utfordringer av en eller annen karakter sammen, det skaper et utrygt samfunn. Det er bedre å bosette en i et nabolag uten store utfordringer, istedenfor å bosette i et nabolag der det allerede er masse utfordringer. Naboen din er egentlig ganske viktig. Og på en dårlig dag kan egentlig en nabo være litt avgjørende. (Deltaker 1).

Under intervjuet kommenterer deltakeren fra Psykisk helse og avhengighet at det mest sannsynlig ikke vil oppstå problemer i forhold til bomiljøet hvis vedkommende ikke har rusavhengige rundt seg i nærmeste bo-område. Han/hun mener at vedkommende da vil trekke seg unna rusmiljøet, forutsatt at vedkommende er motivert for dette. Men bor det flere med rusproblematikk i samme område, vil problemene oppstå, for da er det vanskelig å holde motivasjonen oppe, sier deltakeren. Til dette svarer en av deltakerne fra Boligkontoret at det erfares til stadighet at den enkelte leietaker kan klare seg nokså bra i leieforholdet alene, men at det ofte er de som oppsøker vedkommende, som står på utsiden av boligen og lager bråk, og som har en truende atferd, som skaper problemer for vedkommende. Han/hun opplever også at dette er et tilbakevendende tema hos leietakerne selv, som sier at de sliter med å få fjernet seg fra det tidligere miljøet. Deltakeren fra Psykisk helse og avhengighet kommenterer i den sammenheng tilbake at hvis vedkommende er nykter, så kommer heller ikke folk på døren. Er det aktiv rus, så blir vedkommende oppsøkt, for da skal de selge, sier han/hun. Samtidig opplyser deltakeren om at det aldri er noen garanti for at det skal gå bra, selv om alt ligger til rette. Men skal de ikke få den sjansen da, spør deltakeren.

En av deltakerne fra Boligkontoret sier seg ikke enig i dette synspunktet. Alle får jo en bolig, sier han/hun. De får den sjansen til å bevise at de faktisk kan. Ikke bare at de ikke kan. Vurderingen må i en viss grad gjøres i forhold til det bomiljøet som er der fra før, sier den andre deltakeren fra Boligkontoret. Naboene skal ivaretas dem også. Det må tas visse hensyn for eksempel i forhold til barnefamilier og de eldre, sier han/hun. Videre informerer deltakeren om at han/hun opplever naboer som ringer til kommunen før boligen er tildelt, for å dele sin utrygghet og bekymring, i forhold til hvem som skal bosettes der. Det oppleves mange hjelpende mennesker som tar sin nye nabo godt imot, men det oppleves også i mange tilfeller at naboene er skeptiske, og der det er liten toleranse for annerledes atferd, sier deltakeren. Det som blir viktig, er ikke nødvendigvis at nabolaget vet livshistorien til vedkommende, kommenterer deltakeren fra NAV. Men det som blir viktig er endring av atferd, og at de viser overfor nabolaget at de ønsker å mestre dette. Det å vise vilje til å stå opp om morgenen og dra på jobb, det gjør noe med bomiljøet, sier han/hun. Dette opplever samtlige av deltakerne at de får positive tilbakemeldinger på fra naboer. I tillegg er det viktig å hilse på naboen, poengterer en av deltakerne fra Boligkontoret. Ved å hilse på naboen skapes en relasjon, og terskelen blir da litt lavere for å ha en direkte dialog med vedkommende hvis det skulle oppstå problemer. Når det gjelder bosettinger, i forhold til samfunnet, så vil jo samfunnet helst ikke se denne gruppen, mener deltakeren fra NAV. Han/hun sier at det derfor er viktig at denne gruppen blir ivaretatt når det gjelder planlegging av nye bo-områder. I følge deltakeren er de avhengig av at hele samfunnet tenker annerledes i forhold til de menneskene som sliter med ulike utfordringer. Både naboer og den som bosettes må ha toleranse overfor hverandre og hilse på hverandre. Det må arbeides med en gjensidig relasjon mellom leietaker og naboene, sier han/hun. Bolig er en så viktig faktor i vårt liv, og det må også resten av samfunnet forstå.

Realiteten i boligmarkedet blir også nevnt som en faktor i vurderingsarbeidet. Når det gjelder realiteten i det kommunale boligmarkedet, synes jeg følgende dialog belyser dette;

Spiller ingen rolle hvor det er. Men hvis vi tildeler bolig i nærheten av alle de andre med samme problematikk, så skjærer det seg. Vi må kunne tenke den tanken at det er det som kommer til å skje, hvis vi ikke lar vedkommende få lov til å motbevise det. (Deltaker 2).

Da sitter vi kanskje med ulik definisjon av samme adresse? For på en viss adresse så tenker kanskje Boligkontoret at dette er å gi vedkommende en god sjanse, så tenker

kanskje Psykisk helse og avhengighet at det er å sende vedkommende ut på kjøret igjen. (Deltaker 5).

Ikke nødvendigvis. Men det har med sammensetningen av naboer å gjøre. Hvis det er snakk om seks leiligheter, der det i fire av dem bor personer som ruser seg, og i den femte så bor det en som er psykisk syk, da er det ikke lett å bo i den sjette. (Deltaker 2).

Så er det noe med at vi må forholde oss til det vi har da. Samtidig har vi med vanskeligstilte å gjøre. De som ikke er vanskeligstilte, bor ikke i kommunal bolig. Så en eller annen utfordring er det med alle sammen. At det blir en sammensetning av utfordring, det gjør det jo. (Deltaker 3).

Boligens egenskaper

Deltakerne sier seg enige i at det ikke er selve boligen som er det viktigste i forhold til vurdering av egnet bolig for denne gruppen. Det er ikke det innvendige som betyr noe, sier deltakeren fra Psykisk helse og avhengighet. Men det er hva som er rundt. Samtidig kommenterer deltakeren fra Sammen For Livet at han/hun ikke har noe å bemerke i forhold til selve boligen. Deltakeren synes boligen i seg selv ser bra ut innvendig. På spørsmål i forhold til boligens egenskaper, svarer deltakeren fra NAV følgende;

Beliggenhet vil være viktig i forhold til hva han eller hun skal gjøre på dagtid. Det må altså være tilgjengelighet til kollektivtransport. Størrelsen kan også være viktig. Hvis du skal ha et nettverk, det å kunne invitere noen inn til deg, og muligheten for overnatting. Og noen har jo barn, som de har mulighet til å ha samvær med. Det bør tas hensyn til det. Det bør være mulighet for å leve et liv i den boligen. (Deltaker 4).

Boligens beliggenhet blir under intervjuet snakket om som en viktig faktor i forhold til vurderingen av samtlige deltakere, med tanke på hva vedkommende skal gjøre på dagtid. Spesielt tilgjengelighet til kollektivtransport er viktig menes det, med tanke på å tilrettelegge for opprettholdelse av et arbeidsforhold, nettverk og andre aktiviteter. Nærhet til butikk og andre servicetilbud blir også nevnt av deltakeren fra Psykisk helse og avhengighet. Det handler, ifølge han/henne, om å gjøre hverdagen enklest mulig for disse personene, da de har så mye annet i sine liv som er vanskelig og energikrevende.

Kapittel 7. Analyse og drøfting

Mens jeg i kodings-, og kategoriseringsfasen brøyt ned intervjumaterialet i mindre enheter, vil jeg her gjøre en meningstolkning ved å utvide dette materialet ved å legge til hermeneutiske lag som muliggjør forståelse. Dette gjøres ved hjelp av prosessen mellom deler og helhet, der

jeg fortolker materiellet i dens forskjellige deler, og setter disse fortolkningene i relasjon til helheten. Jeg kan ikke gjøre fortolkningen forutsetningsløst – den vil bli tolket innenfor den forståelsestradisjonen jeg lever i. Men jeg vil prøve å være bevisst dette i mine formuleringer.

Jeg har her valgt å benytte de samme områdene som jeg benyttet under presentasjon av resultatene fra fokusgruppeintervjuene; «planlegging og oppfølging», «motivasjon», «boevne» og «bomiljø». Også her har jeg valgt å systematisere hvert område i ulike underområder, som jeg analyserer og drøfter hver for seg, for å få en mer oversiktlig fremstilling.

7.1. Planlegging og oppfølging

Jeg startet del 3 i oppgaven med en avklaring av boligsosialt arbeid. Der understreket jeg at boligsosialt arbeid handler om å skaffe boliger til vanskeligstilte på boligmarkedet, og å styrke den enkeltes mulighet til å mestre boforholdet (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2014, 8). Samtidig påpekes det i boligplanen til min undersøkelseskommune at for enkelte er ikke tilgang til bolig tilstrekkelig. Også et tilbud av tjenester vil være nødvendig for å kunne bo. Videre står det at et varig bo-tilbud gir trygghet og må være et selvstendig mål, også for personer som har en vanskelig bakgrunn. Samt at det å være oppmerksom på hvilket behov den enkelte har, er helt avgjørende for at personer skal klare å bo i boligen sin og beholde den over tid. Min undersøkelseskommune har utarbeidet et etisk grunnlag for boligsosialt arbeid, der det understrekes at brukernes egne valg i egne liv skal være grunnleggende. Videre pekes det på det at det ved tildeling skal være valgmuligheter mellom ulike boliger, og at det i bo-oppfølgingen hele tiden skal legges vekt på at det er brukerne selv som bestemmer (Larvik kommune 2015, 14-15).

Oppskriften på suksess

Som vi kan se ut i fra intervjumaterialet, er planlegging i god tid et sentralt fokus ved vurdering av egnet bolig for innsatte som skal tildeles kommunal bolig ved løslatelse. Som det blir sagt av deltakeren fra Sammen For Livet, må arbeidet starte i god tid før løslatelse, og at det er i disse tilfellene man har lyktes. I følge han/henne handler dette om at det er av avgjørende betydning at også andre ting er på plass ved løslatelse i tillegg til bolig, som økonomi, jobb, nettverk og fritidsaktiviteter. Jeg har tidligere i oppgaven opplyst om at boligmarkedet har blitt en sentral kilde til ulikhet (Larvik kommune 2015, 14), og at noen av de største hindringene for å skaffe seg bolig og bli boende, er økonomiproblemer, og/eller at

de trenger bistand for å kunne ivareta boforholdet (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2014, 31). Etter min tolkning understøtter dette uttalelsen til deltakeren fra Sammen For Livet. Samtidig kan vi se at fengsels-innsatte er en marginalisert gruppe ut i fra en rekke sentrale levekårsindikatorer. Innsatte har gjennomgående lav utdanning, boligproblemer, økonomiske problemer, og svak eller ustabil arbeidstilknytning (Cramer 2014, 33). I følge undersøkelsen «Forekomst av psykiske lidelser hos domfelte i norske fengsler» er det grunn til å tro at problemene har en tendens til å akkumulere, og vil på den måten danne grunnlaget for økt risiko for utvikling av psykiske lidelser (Cramer 2014, 33). Jeg mener det derfor ikke er overaskende at undersøkelser finner forhøyet forekomst av psykiske lidelser i fengselsutvalg. Samtidig kan det tenkes at denne gruppen har manglende mulighet til å kompensere for helsemessig ressursvikt med ressurser på andre levekårsområder, noe som tilsier at behovet for helsetjenester potensielt er stort. Med tanke på hvor mange innsatte som sliter med psykiske lidelser, mener jeg at dette bekrefter behovet for tidlig planlegging og oppfølging. Hvis vi i forlengelsen av dette ser det opp imot den tidligere forskningen som jeg presenterte i del 2, ser vi ut i fra undersøkelsen «Innsattes levekår 2014. Før under og etter soning» at det er en klar sammenheng mellom antallet levekårsproblemer den enkelte har, og i hvilken grad man har tro på å kunne klare å unngå nye lovbrudd etter løslatelse (Revold 2015, 62). Dette er funn som også bekrefter det intervjudeltakeren sier, at planlegging i god tid er viktig, slik at de ulike levekårsproblemene til den enkelte blir ivarettatt på best mulig måte (Revold 2015, 68).

Hvis vi går videre til undersøkelsen «Løslatelse er ikke bare bare», ser vi at det å få på plass bolig, sysselsetting, og finne meningsfulle fritidsaktiviteter, var med på å forberede den innsatte på løslatelse (Nøkleby 2016, 88). Samtidig blir det i den nasjonale strategien for boligsosialt arbeid satt fokus på at en trygg bosituasjon etter endt soning i fengsel kan gi den forutsigbarheten og tryggheten som trengs for å unngå tilbakefall til kriminalitet og eventuelt rusproblemer (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2014, 18). Men med tanke på funn fra både tidligere forskning og fra intervjuet, tolker jeg det dit hen at bolig alene ikke kan gi denne forutsigbarheten og tryggheten. En trygg bosituasjon innebærer så mye mer enn kun boligen. Dette mener jeg er av betydning i vurderingsarbeidet i forhold til egnet bolig. Lavekårene til den enkelte bør kartlegges, samt undersøke hvilke arbeid som gjøres i forhold til eventuelle levekårsproblemer. Jeg støtter meg til et av utsagnene under intervjuet: «Alt det her henger sammen, så det nytter ikke å se dette fra en side.» (Deltaker 2).

Samtidig sier deltakeren fra Psykisk helse og avhengighet at han/hun alt for ofte opplever at ting starter når vedkommende blir løslatt. Hvis vi ser på den nasjonale strategien for samordnet tilbakeføring etter gjennomført straff, viser denne at innsatsen i kommunene ofte er avgjørende for en god tilbakeføring etter gjennomført straff, da det er kommunene som har det primære ansvaret for mange av tjenestene til befolkningen (Justis- og beredskapsdepartementet 2017, 8). I tillegg informerer deltakeren fra Psykisk helse og avhengighet videre om at dialogen fra fengselet og ut i kommunene oppleves i form av store variasjoner. Som vi kan se ut i fra den nasjonale strategien for samordnet tilbakeføring etter gjennomført straff, blir samarbeidet mellom kriminalomsorgen og kommunene pekt på som kritiske suksessfaktorer (Justis- og beredskapsdepartementet 2017, 8). Samtidig ser vi at kriminalomsorgen plikter å legge til rette for at offentlige etater får utøvd sine tjenester overfor innsatte. Videre pekes det på at kriminalomsorgen er pålagt å ta kontakt med offentlige myndigheter, organisasjoner eller andre som gir hjelp til å skaffe bolig, og opplæring. Samt at samarbeidsavtaler mellom kommuner og kriminalomsorgen benyttes for å sikre at riktig hjelp kommer til riktig tid (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2014, 18).

Når deltakeren fra Psykisk helse og avhengighet sier han/hun tror de mislykkes flere ganger enn de lykkes i forhold til bosetting av denne gruppen, på bakgrunn av at de ulike tingene ikke er på plass, tolker jeg det dit hen at en av forklaringene på dette kan være at samarbeidet mellom kriminalomsorgen og kommunene ikke har fungert slik det skal. I den sammenheng kan det stilles spørsmål til om det er mangel på kunnskap, manglende evne til å se helheten for et annet menneske, eller om det er mangel på samarbeid? Jeg mener at deltakerens eksempel på en bosetting, der han/hun refererer til en som kom ut til en flott bolig, men der sysselsetting ikke var på plass, understøtter at samarbeidet har sviktet. På en annen side blir det poengtert i den nasjonale strategien for boligsosialt arbeid at det trengs mer kunnskap om hva som må til for å sikre vellykkede overganger fra fengsel til egen bolig (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2014, 19). Det kan derfor tenkes at det nødvendigvis ikke er rutiner ved samarbeidet som har sviktet, men at det rett og slett er mangel på kunnskap om hva som skal til i dette arbeidet. I tillegg viser strategien til et sitat fra Kriminalomsorgen, der det blir sagt at det boligsosiale arbeidet krever samhandling mellom ulike offentlige tjenesteytere, frivillige organisasjoner og den domfelte (Kriminalomsorgen region Vest, sitert fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2014, 19). Med tanke på hva som ble sagt under intervjuet, samt ut i fra boligplanen i undersøkelseskommunen, kan det se ut som

samhandlingen i stor grad retter seg mot offentlige tjenesteytere, samt den domfelte i den grad det er praktisk mulig, men at det frivillige i liten grad blir nevnt som samhandlingspartner.

Intervjumaterialet viser med dette fokus på helhetlig tenkning, og på andre faktorer som må være på plass i tillegg til bolig. Hver faktor er en del av et helhetlig perspektiv, der hver av faktorene samspiller med hverandre og avhenger av hverandre. Det er også kjent at bolig er en av grunnpilarene i livet vårt, i tillegg til helse, utdanning og inntektssikring, og at mye avhenger at et trygd og godt sted å bo (Larvik kommune 2015, 13-14). Dette tolker jeg som en bekreftelse på intervjudeltakernes fokus på helhetlige tenkning, Som jeg også har skrevet innledningsvis er mitt formål med prosjektet å bosette rett person i rett bolig på rett tidspunkt. Med kunnskap om alt dette tolker jeg det dit hen at bolig ikke nødvendigvis bør tildeles så tidlig som mulig, for så å ta fatt i de andre tingene i livet. Slik jeg forstår det handler det mer om å ha en plan for de ulike faktorene, som både tjenesteapparatet og brukeren selv er med på å utarbeide, enn om hva som bør være på plass først. Dersom ikke noe er på plass, gir deltakeren fra Psykisk helse og avhengighet uttrykk for at bosettingen med stor sannsynlighet blir mislykket uavhengig av hva slags botilbud vedkommende får. På en annen side vil bolig være en forutsetning for kunne motta nødvendige tjenester (Larvik kommune 2015, 14).

I følge en av deltakerne fra Boligkontoret opplever de ofte å få mangelfulle søknader, og at de da er helt avhengig av opplysninger fra andre hold. Slik jeg oppfatter dette intervjumaterialet, vil vurderingen bli foretatt på mangelfullt grunnlag uten tilstrekkelig med samtaler med vedkommende, samt med andre aktuelle tjenesteenheter. Ut ifra det jeg har lest i den nasjonale strategien for boligsosialt arbeid, ser jeg at det ikke er satt fokus på kompleksiteten rundt forarbeidet til en boligtildeling, etter slik jeg forstår det. Dette har trolig sammenheng med at regjeringens nasjonale mål er at «alle skal ha et godt sted å bo» (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2014, 10), uavhengig av bo-evne (Larvik kommune 2015, 14). Mens tjenesteenhetene gir uttrykk for at virkeligheten er mer kompleks enn som så.

Deltakeren fra Psykisk helse og avhengighet følger opp dette, og mener vurderingsarbeidet handler om å snakke sammen, både med søkeren selv og de som kjenner personen. Samtidig er han/hun opptatt av å gi alle en sjanse, om det så er sjanse nr. 250. I forhold til samtaler med den innsatte selv, kan det se ut som dette kan by på en utfordring. Eksemplet jeg presenterte i intervjuet, som var et vedlegg til en elektronisk boligsøknad, er en bekreftelse på det. De innsatte vil ofte være i en situasjon der de ikke har mulighet til å møte på offentlige kontorer i forkant av tildelingen. Og tjenesteenhetene må i stor grad gjøre vurderingen uten direkte

kontakt med vedkommende. Denne utfordringen peker også en av deltakerne fra Boligkontoret på. Dermed blir opplysningene fra de andre tjenestene det de kan legge til grunn for vurderingen. Og naturlig nok er det viktig å få ærlige opplysninger, slik at tilbudet blir mest mulig riktig for vedkommende.

Å gjøre en forskjell

Som vi har sett er ikke tilgang til bolig tilstrekkelig for enkelte. Vi har også sett at et godt bo- og oppfølgingstilbud kan være starten på et bedre liv for mange (Larvik kommune 2015, 14). I boligplanen til min undersøkelseskommune kommer det frem at de har fokus på tjenesteutvikling. Det blir der poengtert at de mest svakstilte ikke vil være i stand til å etablere og opprettholde en stabil boligsituasjon uten tett oppfølging (Larvik kommune 2015, 47). Videre understrekes det at det å være oppmerksom på hvilket behov den enkelte har, vil være av avgjørende betydning for at personer skal klare å bo i boligen sin og beholde den over tid (Larvik kommune 2015, 14). Hvis vi forlengelsen av dette går tilbake til intervjumaterialet, ser vi at en av intervjudeltakerne fra Boligkontoret informerer om boveilederne som tilbyr oppfølging til de som har behov for det, i forhold til mestring av boforholdet. Grad av oppfølging som tilbys, blir vurdert i hvert enkelt tilfelle. Videre informerer deltakeren fra Sammen For Livet om oppfølging fra friomsorgen, og fra Sammen For Livet. Han/hun forteller at de er på arbeidsplassen, hjemme hos dem, og har nesten daglig kontakt med dem. Etter min oppfattelse bekrefter intervjumaterialet at kommunen har et godt bo- og oppfølgingstilbud å tilby ved løslatelse til de som ønsker det.

Forskjellen mellom det private og det offentlige nettverket blir også løftet frem under intervjuet. Som vi ser blir det informert om at Sammen For Livet, som er en privat organisasjon, kan forholde seg til arbeidstid på en annen måte enn det offentlige kan. Det private har en annen mulighet til å være tilgjengelig på det tidspunktet det er behov for det, og ikke innenfor et visst klokkeslett slik det offentlige er. Som intervjudeltakeren fra Sammen For Livet sier, så har dette trolig reddet mange. I tillegg blir oppfølgingstiden i det private og i det offentlige løftet. Det blir sagt at det offentlige hjelpeapparatet kun er der en kort periode, eller frem til ting går bra, og at de da trekker seg ut. Mens det private ofte er tilgjengelig i lang tid i etterkant. Jeg gjør meg tanker om hvorfor det er slik. Har dette sammenheng med tilgjengelig ressurser å gjøre? Er dette kun på bakgrunn av økonomi? Som jeg tidligere har skrevet er vi avhengige av at alle involverte slutter opp om det boligsosiale arbeidet, og tar sin del av ansvaret, for å sikre god måloppnåelse. Vi ser at frivillige organisasjoner og bruker- og

interesseorganisasjoner blir nevnt som viktige samarbeidspartnere (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2014, 13). Slik jeg tolker intervjumaterialet, vil samarbeidet som er etablert i dag i stor grad rette seg mot det offentlige, der det frivillige og private i alt for liten grad er involvert. Sett i forhold til den hermeneutiske posisjonen, vil slike organisasjoner være viktige i dette arbeidet, da de trolig vil ha kjennskap til vedkommende på andre måter enn det offentlige har. Dette mener jeg kommer tydelig frem under intervjuet, der en av deltakerne kommer fra en privat organisasjon, mens resten av deltakerne kommer fra det offentlige. For å få tak i de ulike delene, for dermed å sette de sammen til en helhet, vil det være av betydning at flere deltar, gjerne både fra det offentlige, det frivillige, og det private, samt den det gjelder selv. På den måten kan det stilles spørsmålstegn til de ulikes forforståelser og fordommer, og forståelseshorisonen kan endre seg i takt med ny forståelse. Hvis vi i forlengelsen av dette ser på det private nettverket, ser vi at det blir fremhevet som viktig under intervjuet.

Deltakeren fra NAV mener det handler om å finne ut hvem det private nettverket er hos hver enkelt. Dette handler igjen om at vedkommende trenger oppfølging og støtte, i lang tid etter at det offentlige har trukket seg ut. Samtidig kan vi se ut i fra undersøkelsen «Løslatelse er ikke bare bare», at manglende nettverk og ødelagte familierelasjoner er ofte det som møter den innsatte på utsiden av fengselet etter løslatelse (Nøkleby 2016, 88). Med kjennskap til at realiteten for mange av de innsatte er manglende nettverk og ødelagte familierelasjoner, ser jeg igjen behovet for det frivillige arbeidet. Om ikke det kan erstatte familierelasjoner, så kanskje det kan bidra på sin måte til deltakelse for vedkommende i samfunnslivet. Det kan bidra med en brikke på vei til sosial inkludering, istedenfor sosial ekskludering. Det er også trolig slik at der vedkommende ikke har det private nettverket, må det offentlige gjøre mer og benytte mer ressurser. Sett ut i fra dette bør det fokuseres mer på det private nettverket, og kartlegge dette i større grad. Det er på denne måten tjenesteapparatet har mulighet til å unngå mye av det etterarbeidet som er i dag, ved å legge ressursene inn i forarbeidet istedenfor. Så det handler trolig om en omprioritering av ressurser som allerede er der i dag.

Egne valg i egne liv

Ansvarlig-gjøring er også et begrep som blir sentralt under intervjuet, i forbindelse med at deltakerne har kjent på konsekvensene av en mislykket bosetting, i ulik grad. I den forbindelse menes det at leietaker må ansvarlig-gjøres for konsekvensene. I følge en av deltakerne fra Boligkontoret, opplever han/hun ofte at vedkommende slipper alt når det går

galt, og tar ikke sitt ansvar i forbindelse med oppryddingen. Samtidig blir det kommentert at dette er krevende prosesser, som hverken er bra for vedkommende selv eller for samfunnsøkonomien. Vi ser også at det blir kommentert at det for vedkommende blant annet handler om nederlag i forhold til resten av samfunnet, og det å ikke takle forventningene og kravene som samfunnet har. Med tanke på sosialt arbeid, der sosial inkludering er et nøkkelord, gjør jeg meg tanker om at dersom vedkommende ønsker deltakelse i samfunnslivet, innebatter dette også å ta ansvar i de tilfellene som oppleves som vanskelige. Kreves det ikke gjensidighet i sosial inkludering?

Deltakeren fra Boligkontoret sier videre at ansvarliggjøring også handler om å ta imot tjenester i forhold til bosituasjonen. Deltakeren fra NAV kommenterer i den sammenheng at søkerens forhold til sitt tidligere liv også vil være viktig i vurderingen. Det være seg både rus og psykisk lidelse, eller andre utfordringer de har hatt tidligere. Deltakeren mener det er viktig å ha et ærlig forhold til det selv, og ikke rømme fra det. Ut i fra det som blir sagt under intervjuet, og sett bort ifra problematikken som jeg tidligere har tatt opp i forhold til utfordringen med samtale med den innsatte i forkant av løslatelse, gjør jeg meg tanker om at samtalen med den innsatte er en forutsetning for vurderingen av egnet bolig for vedkommende. Der det blir snakket om både fortid, nåtid, og fremtid. Da vil tjenesteenheten ha mulighet til å se om vedkommende har en realistisk oppfatning av sin egen situasjon og sin forhistorie, samt at vedkommende kan konfronteres i forhold til forventninger og plikter i fremtiden. Videre har jeg en forståelse av at det ikke holder å ha ønsker, dømmer og håp for fremtiden. Det må i tillegg aktiv handling til fra vedkommende sin side for å nå disse målene. Slik aktiv handling innebærer også det å innse at en trenger hjelp til å klare å håndtere situasjonen fremover, og dermed ta imot tjenester som tjenesteapparatet anser som nødvendig.

Som vi kan se ut i fra intervjumaterialet er brukermedvirkning viktig i dette arbeidet. Men samtidig mener en av deltakerne fra Boligkontoret at det er viktig å informere om at ønskene ikke alltid kan innfris. I følge deltakeren ser vi at det kan være ulike årsaker til dette. Noen ganger har vedkommende så mange ønsker i forhold til bolig, at det ikke er praktisk mulig å få det til. I den sammenheng mener deltakeren at det gjelder å få vedkommende til å reflektere over sine egne ønsker. Deltakeren poengterer videre viktigheten av at vedkommende er ærlig, og ikke bare sier det han/hun tror hjelpeapparatet vil høre. Jeg stiller meg i den forbindelse spørsmålet om hvorfor vedkommende sier det han/hun tror at hjelpeapparatet vil høre. Kan det være at vedkommende har ønsker for seg selv fremover, men er redd at tilbudet ikke vil

samsvare med disse ønskene? Eller kanskje det kan være at de har negativ erfaring fra det offentlige tilbud fra tidligere? Eller kan det være at de har en urealistisk oppfatning av seg selv, og bagatelliserer sine utfordringer? Dette igjen kan bunne i at de ser på seg selv innenfor normaliteten, eller at de legger skylden for sin historikk på andre.

Ser vi dette opp imot det etiske grunnlaget som er utarbeidet for det boligsosiale arbeidet i min undersøkelseskommune, ser vi at brukernes egne valg i egne liv skal være grunnleggende for boligsosialt arbeid, og at det i bo-oppfølgingen hele tiden skal legges vekt på at det er brukerne selv som bestemmer. (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2014, 15). Med tanke på det som tidligere er presentert i forhold til de innsattes levekårsproblemer, er det ikke vanskelig å forstå at brukernes egne valg i egne liv kan by på utfordringer i det boligsosiale arbeidet. Undersøkelsen «Løslatelse er ikke bare bare» mener jeg også blir en bekreftelse på det. Denne undersøkelse viser til at informantene distanserer seg fra sin egen kriminalitet, og at de ikke opplevde at de hadde trådd over noen moralske grenser (Nøkleby 2016, 3-44). Med kjennskap til dette tolker jeg det slik at de innsatte står i fare for å ikke se sitt eget behov for hjelp og tjenester, og at forberedelsene til løslatelse, samt tiden etter løslatelse, derfor blir preget av dette. Med tanke på at det hele tiden skal legges vekt på at det er brukerne selv som bestemmer, mener jeg at tilbudet kan bli mangelfullt eller feil ut i fra hvilket tilbud vedkommende egentlig trenger. Hvis vi igjen går tilbake til samme undersøkelse, kan dette stemme overens med det undersøkelsen peker på i forhold til informantenes oppfattelse av manglende eller lite relevante tilbud i forhold til sin situasjon. Samt at analysen i undersøkelsen viser at det var et gap mellom reelle tilbud og muligheter på den ene siden, og subjektive oppfatninger på den andre siden (Nøkleby 2016, 87). Dette oppfatter jeg som et faresignal, da de tilbudte tjenestene blir tilbudt på bakgrunn av ansett behov ut i fra en faglig vurdering. På en annen side vil nok trolig ikke vedkommende være mottakelig for hjelp han/hun selv anser som lite relevant, slik at tilbud tilrettelagt ut i fra vedkommende sin oppfatning vil være mer hensiktsmessig. Det kan jo selvfølgelig tenkes at tjenesteapparatet og den innsatte har ulik oppfattelse av hva hensikten med tilbudet er. Men slik jeg forstå den nasjonale strategien for boligsosialt arbeid, er en av hensiktene å skape en trygg og forutsigbar boligsituasjon for vedkommende.

7.2. Motivasjon

Simen Fjellstad Holm (2015) har skrevet en tekst om nøkkelen til god motivasjon, der han refererer til Edward Deci og Richard Ryan sin teori om motivasjon. I følge dem er motivasjon

ikke noe vi enten har eller mangler. I stedet finnes det god motivasjon og dårlig motivasjon. Deci og Ryan deler motivasjonsbegrepet i indre og ytre motivasjon. Indre motivasjon er en naturlig motivasjon som kommer innenfra, og som fører til en atferd vi har lyst til å bedrive. Individet handler ut fra en følelse av valgfrihet. Ytre motivasjon er motivasjon som stammer fra ytre påvirkning, som for eksempel lysten på noe eller angsten for noe. Denne motivasjon er når et individ føler press for å handle på en viss måte. Enten ved at individet blir presset utenfra, ved at individet får en eller annen belønning eller blir straffet (Holm 2015).

Personer med indre motivasjon presterer ikke bare bedre enn ytre motiverte personer, de har det også vesentlig bedre med seg selv. Den naturlige lærdommen av dette er at vi ikke bør fokusere på å motivere mennesker, vi bør heller prioritere å legge mest mulig til rette for at de skal motivere seg selv. Indre motivasjon oppstår når tre grunnleggende menneskelige behov oppfylles: behovet for autonomi (selvbestemmelse), kompetanse og tilhørighet (Holm 2015).

Nøkkelen til god motivasjon

Som vi kan se av intervjumaterialet mener samtlige av deltakerne at vurderingen av egnet bolig handler mye om vedkommende sin egenmotivasjon, motivasjon til endring. En av deltakerne fra Boligkontoret kommer med to eksempler på vellykkede bosettinger, der han/hun i det ene tilfellet mener at jobb var en avgjørende faktor, mens det i det andre tilfellet var at vedkommende hadde en datter som han fikk besøk av. Deltakeren fra NAV sier seg enig i at også han/hun opplever at samvær med barn, eller ønske om samvær, i mange tilfeller er en stor motivasjonsfaktor. Deltakeren fra Boligkontoret informerer videre om sin oppfattelse av begrepet motivasjon, som handler om engasjement og vilje til å gjøre de rette tingene. Vilje til å bo ordentlig, vilje til å følge ordensregler og sine plikter, og vilje til å behandle boligen og naboer på en god måte. Samt det å vise i praksis at en yter noe for å få det til. Vi kan videre se at deltakeren fra NAV mener det er stor forskjell på indre og ytre motivasjon. I følge han/henne er det ytre det vi prøver å påvirke og hvordan vi blir påvirket, men at det er av avgjørende betydning at vedkommende har den indre motivasjonen. En motivasjon som er vedkommende sin egen, forklarer deltakeren det med, og som ikke er på bakgrunn av for eksempel forventninger fra samfunnet. Deltakeren tror at så og si alle er motiverte så lenge de er i fengsel. Motiverte for å gjøre noe annet. Så det gjelder, ifølge han/henne, å finne ut hvor dypt den motivasjonen stikker. Å finne ut om den ytre motivasjonen samsvarer med den indre motivasjonen. Deltakeren mener det handler om den indre motivasjonen, i hvilken grad de ønsker endring i livet sitt. Dette samsvarer med det jeg tidligere har skrevet om indre motivasjon, om at indre motivasjon er en motivasjon som

kommer innenfra, og som fører til en atferd vi har lyst til å bedrive (Holm 2015). Ut i fra intervjumaterialet ser vi at både indre og ytre motivasjon er vektlagt. Samtidig tolker jeg det dit hen at det også handler om hvilke atferd vedkommende viser overfor samfunnet. Da kan man jo også spørre seg om i hvilken grad det handler om å ta valg etter hva som er forventet av samfunnet, uten at det er et eget indre ønske. Føler vedkommende da valgfrihet i forhold til sin atferd, eller er det som et resultat av press fra samfunnet? Dersom motivasjonen er et resultat av ytre press, og ikke som et resultat av et indre ønske, gjør jeg meg tanker om at denne motivasjonen står i fare for å forsvinne etter kort tid.

Et annet sentralt poeng som deltakeren fra NAV pekte på under intervjuet, er at de som sitter i fengsel, faktisk har hatt en rusfri periode. Iallfall mange av dem. Mange kan nok derfor være motivert den første perioden etter løslatelse, sier han/hun, men så er det det med å holde motivasjonen oppe over tid, når hverdagen kommer tilbake for fullt. For det vil komme utfordringer, og det vil komme tunge dager, poengterer deltakeren. Dette samsvarer med undersøkelsen «Løslatelse er ikke bare bare», som viser til at tidligere innsatte ofte fortalte at ting ble vanskeligere enn de trodde etter løslatelse (Nøkleby 2016, 88). Og at livet ute viste seg å by på flere, og andre, utfordringer og problemer enn det de hadde forberedt seg på (Nøkleby 2016, 69). Dette mener jeg bekrefter betydningen av indre motivasjon, kontra ytre motivasjon. Dersom vedkommende ikke har en tungtveiende indre motivasjon, som kan overvinne utfordringene som møter på utsiden av fengsel, tror jeg sjansen for å gi opp er stor. Samtidig ser vi ut i fra undersøkelsen «Innsattes levekår 2014. Før, under og etter soning» at det er en signifikant forskjell i forhold til hvordan de innsatte vurderer sine muligheter for å leve et lovlydig liv etter at de slipper ut av fengsel. Andelen blant dem som vurderer sine muligheter for dette som små, er høyere blant de yngste innsatte (Revold 2015, 70). En mulig forklaring på dette kan være at de yngste innsatte trolig ikke har fått tid til å reflektere over og jobbe med sin egen motivasjon. Undersøkelsen viser også en signifikant forskjell mellom innsatte med ulike doms-lengder. Jo lengre dommen er, jo høyere er andelen som mener det er gode muligheter til at de kan holde seg borte fra kriminalitet etter løslatelse (Revold 2015, 70). Det kan jo tenkes at dette har sammenheng med at de har vært rusfrie i fengsel, og at dermed jo lengre denne perioden er, dess høyere er motivasjonen. Motivasjonsarbeidet har trolig pågått over lengre tid, enn for dem som soner en kort dom.

Videre mener deltakeren fra NAV at det er viktig å tørre å realitets-orientere dem i forhold til hva som vil komme, og hvordan de vil takle det. Det handler om forebygging og det å være i

forkant. For det er ikke hjelpeapparatet som skal ville, sier deltakeren. Det er den det gjelder som skal ville, og som må ta eierskap i forhold til seg selv. Deltakeren fra Sammen For Livet forteller i den forbindelse at en del av hans/hennes arbeid i forhold til å vurdere motivasjonen til de som skal løslates fra fengsel, består av samtaler med dem som arbeider i fengselet. Deretter er det samtale med den innsatte selv. I følge deltakeren handler det om å stille en del åpne spørsmål. Så blir vurderingen ut i fra svarene vedkommende kommer med, mener han/hun. Om det er motivasjon på riktig grunnlag. Slik jeg tolker dette intervju materialet, handler det om indre motivasjonsarbeid. Det å sette i gang refleksjoner hos vedkommende, i håp om at dette bidrar til, og opprettholder den indre motivasjonen. Intervjudeltakeren fra Sammen For Livet innrømmer samtidig at vurderingen er utrolig vanskelig. For når vedkommende sitter i fengsel, og har ingenting, da vil nesten alle vise en eller annen motivasjon. Det har vært flere eksempler på det, sier deltakeren. At vedkommende har fått bolig, fått jobb, og kommet inn i et oppfølgingsopplegg. Og etter noen få dager, så ble plutselig motivasjonen borte. Det kan være ulike grunner til det, tror intervjudeltakeren. Det kan være vedkommende sin evne til å mestre for eksempel jobben. Eller det kan være vedkommende sin psykiske helse.

Jeg følger opp dette ved å stille spørsmål til om det også kan være at det har vært fokus på den ytre motivasjonen, som jobb, bolig og oppfølgingsopplegg. Er det nok at tjenesteenhetene tilrettelegger for den ytre motivasjonen? Deltakeren fra Sammen For Livet mener det handler om å finne behaget på den ene siden, og ubehaget på den andre siden. Får så å finne ut hvor vedkommende er akkurat nå, og sette seg mål ut i fra dette. Det handler om å motivere til å ta «action» i sitt eget liv, sier han/hun. Tørre å spørre spørsmålene. Ifølge deltakeren er den gruppen mennesker det her snakkes om, i en situasjon hvor det ikke er veldig behagelig å være. Hvis vi går litt i detaljer på hvor ubehagelig det er å være i situasjonen, vil det hos mange skape en «action», mener han/hun. Etter det jeg tidligere har skrevet om motivasjon, tolker jeg det dit hen at en slik form for motivasjonsarbeid eventuelt vil skape en ytre motivasjon, på bakgrunn av for eksempel lysten på noe eller angsten for noe. Ved at tjenesteenhetene stiller de spørsmålene, vil vedkommende kanskje føle press til å handle på en viss måte. Enten ved at vedkommende føler press utenfra, eller ved at vedkommende får en eller annen belønning eller straff.

En av deltakerne fra Boligkontoret peker på hvor vanskelig det er å måle motivasjon, og at hvordan vi måler motivasjon er veldig individuelt. Hvis vi ser på det eksempelet han/hun

refererte til, der en gruppe mennesker skulle vurdere motivasjonen til en bestemt person, og der vurderingen var ulik fra person til person, mener jeg at det bekrefter det deltakeren sier om at hvordan vi måler motivasjon er ulikt. Vi ser også at det etter hans/hennes oppfattelse handler om det samspillet som oppsto i den situasjonen, og hvilke følelser det satte i gang. Jeg stiller meg da spørrende til hvilken betydning dette vil ha i praksis? Hvem kan da si noe om den indre motivasjonen hos den innsatte? Vil det være personavhengig etter hvem den vedkommende møter i tjenesteenhetene? Jeg gjør meg tanker om at denne vurderingen vil være preget av fordommer og forforståelse. Og kanskje den profesjonelle kan identifisere seg i utsagnene til den innsatte, som dermed setter ekstra følelser i sving. Og vil det være av avgjørende betydning at vedkommende er flink til å prate for seg og uttrykke seg? Det er som deltakeren fra Boligkontoret sier, at det er jo ikke alle som klarer å uttrykke seg så godt. Deltakeren viser til et eksempel med ei ung jente som han/hun vurderer å ha høy motivasjon, men der det erfarer gang på gang at hun ikke mestrer boforholdene sine. Jeg stiller meg i den sammenheng bak spørsmålet om hva som er årsaken til at denne jenta ikke klarer det? Kan det være at motivasjonen bunner ut i ytre faktorer, og at den indre motivasjonen ikke er tilstede? Eller kan det være en psykisk lidelse, eller andre utfordringer som ødelegger for henne? Eller kan det være at hun ikke har lært å bo? Eller kan det være at denne intervjudeltakeren vurderer hennes motivasjon høyere enn den egentlig er, på grunn av samspillet dem imellom? Eller på grunn av intervjudeltakerens fordommer og forforståelse?

Mange veier til rom

Som vi kan se av intervjumaterialet, mener deltakeren fra Sammen For Livet at motivasjon er en kombinasjon av både det indre og det ytre. Det er kombinasjonen av alt det til sammen som kan gi motivasjon, sier han/hun. Videre mener deltakeren at det går an å gjøre noe med motivasjonen til folk, men det må trenes på og jobbes med. Samtidig tror han/hun motivasjon er veldig individuelt. I den forbindelse kommer deltakeren med eksempler som at noen drives av motivasjon for penger, mens andre drives av motivasjon for at det må gi mening på et annet nivå. Så det er det en må prøve å finne ut av, sier deltakeren. Slik jeg forstår dette er denne deltakeren opptatt av den innsattes selvbestemmelse. Samtidig gjør jeg meg tanker om at det i stor grad handler om hvordan spørsmålene blir formulert. Er spørsmålene formulert på en slik måte at vedkommende føler det som en belønning eller straff, eller er de formulert på en slik måte at vedkommende føler stor grad av frihet? I følge Deci og Ryan presterer de med indre motivasjon bedre enn dem med ytre motivasjon. Han mener også at de med indre motivasjon har det vesentlig bedre med seg selv. Videre sier han at den naturlige lærdommen

av dette er at vi ikke bør fokusere på å motivere mennesker, men at vi heller bør prioritere å legge mest mulig til rette for at de skal motivere seg selv (Holm 2015). Hvis vi i den sammenheng går tilbake til intervjudeltakeren fra Sammen For Livet, informerer han/hun om at deltakerne i Sammen For Livet får lov til å velge retning selv. Deltakeren mener at dette gjør mye med deres egenmotivasjonen. Samtidig sier han/hun at tankegangen bak er at jo mer du har å tape, jo større sannsynlighet er det for at det går bra. Ut ifra dette, opplever jeg at det er fokus på både indre og ytre motivasjon. Samtidig forstår jeg det slik at det er fokus på å tilrettelegge i form av ytre faktorer. Jeg gjør meg tanker om at ytre faktorer kan bidra til å holde den indre motivasjonen oppe, og at det på en slik måte vil være viktig å tilrettelegge for ytre forhold. Samtidig mener jeg at det ikke må glemmes at den indre motivasjonen er en prosess av at vedkommende motiverer seg selv.

Men hvordan skal dette benyttes inn i vurderingen av egnet bolig for vedkommende?

Intervjudeltakeren fra Sammen For Livet sier at man kan få motivasjon etter hvert, eller den kan være der allerede. Dette samsvarer med det Deci og Ryan sier, at motivasjon ikke er noe man har eller mangler (Holm 2015). Slik jeg forstår dem er motivasjonen foranderlig og i endring. Ut ifra dette tolker jeg det til at et av spørsmålene ved tildeling av egnet bolig, handler om det bør legges vekt på å finne en bolig ut ifra motivasjonen på nåværende tidspunkt, eller om bolig skal tildeles ut ifra vedkommende sitt ønske om endring. Som tidligere skrevet vil indre motivasjon oppstå når tre grunnleggende menneskelige behov oppfylles: behovet for selvbestemmelse, kompetanse og tilhørighet (Holm 2015). Jeg forstår det dit hen at oppgaven vedkommende får, altså hvilket boforhold vedkommende får i oppgave å håndtere, derfor bør være utformet på en måte som gir mest mulig frihet i fremgangsmåten. Men at det i tillegg bør det være av en slik karakter at det er passe utfordrende, og slik at vedkommende får oppleve at han/hun bidrar til et større fellesskap.

Dette igjen har sammenheng med spørsmålet om intervjudeltakerne opplever søkerens forventninger til bolig som urealistiske. Deltakeren fra Sammen For Livet svarer på dette at deres visjon er at du skal følge drømmen din. Men drømmen kan jo ligge langt der fremme, sier han/hun. Deltakeren mener at det realistiske kommer inn i forhold til følgende; «Hvor er det vi skal starte? Hva skal vi begynne med? Og hva skal du jobbe frem mot?» (Deltaker 1). Han/hun informerer videre om at det ligger mye motivasjon i det å se at drømmene og målene dine ikke er urealistiske. Intervjudeltakeren fra Psykisk helse og avhengighet følger opp samtalen med å si at noen mål kan være langsiktige, men så kan vedkommende også ha noen

mål som er litt nærmere. Han/hun sier samtidig at fallet blir fryktelig langt ned, dersom det satses for høyt. Og at vedkommende derfor må vise at han/hun mestrer, før neste skritt kan tas. Jeg gjør meg tanker om det er dette som bør være utgangspunktet i forhold til vurdering av egnet bolig for innsatte som skal tildeles kommunal bolig ved løslatelse? Vil det gi en større motivasjon å ha noe å strekke seg etter, enn å få alt «servert» med en gang? Vil en slik tankegang gi større mulighet for å gi vedkommende et boforhold ut i fra vedkommende sin nåværende kompetanse, og dermed større mulighet for å håndtere oppgaven? Vi ser at deltakeren fra Sammen For Livet sier at det ikke kan gå etter historikken til de innsatte, men at det må gå etter motivasjon. Men bør det kanskje være en kombinasjon av begge deler? Eller blir det et dårlig tilbud dersom historikken blir benyttet inn i vurderingen? Med tanke på den indre motivasjonen, mener jeg at både den innsatte selv og tjenesteenhetene bør bruke historikken i motivasjonsarbeidet. Hvis historikken kan brukes på en slik måte at den innsatte kan se sine muligheter her og nå, samt sine fremtidige muligheter, bidrar dette kanskje til at vedkommende blir mer forberedt på å møte utfordringene i livet utenfor fengsel. Dette vil trolig ha sammenheng med om vedkommende klarer å opprettholde motivasjonen eller ikke.

Ut i fra intervjumaterialet kan vi også se at deltakeren fra Psykisk helse og avhengighet delte sin tankegang i forhold til at hvis en tar ut 20 stykker, og 1 klarer seg, så har man gjort det bedre enn det var. Mens da en av deltakerne fra Boligkontoret kom med spørsmålet; «Hva med de 19 andre? Hva skjer da med motivasjonen til de som ikke mestrer dette, kontra å få et boforhold ut i fra deres nåværende nivå?» (Deltaker 3). Jeg vil i den sammenheng stille spørsmålet andre vei; Hvis 20 stykker får et boforhold der de tre grunnleggende menneskelige behov oppfylles, altså selvbestemmelse, kompetanse og tilhørighet, hvor mange av dem vil da klare seg? Er det da større sjanse for at flere klarer seg? Den andre intervjudeltakeren fra Boligkontoret er opptatt av at dette er en prosess, og motivasjonen kan jo plutselig bli borte også. Hvis motivasjonen hos de som kommer ut av fengsel er å etablere seg i en bolig, og refleksjonsprosessen ikke har gått lenger enn dit, så føler de kanskje at de er i mål når de får nøkkelen til den nye boligen sin, sier han/hun. Og da forsvinner kanskje motivasjonen fort når hverdagen kommer. Med tanke på at motivasjon er dynamisk, støtter jeg oppunder at motivasjonsarbeid er en prosess som hele tiden må jobbes med. Jeg tenker også at det vil være av betydning hvor lenge denne motivasjonsprosessen hos den innsatte har foregått i forkant av løslatelse. Dette kan ses i sammenheng med undersøkelsen «Løslatelse er ikke bare bare», der vi kan se at optimisme og forventning til livet utenfor preget den siste tiden før løslatelse. Men så var fallhøyden stor når de ble overlatt til seg selv (Nøkleby 2016, 88). Med tanke på

dette, ser jeg det som vesentlig at motivasjonen ikke alene er et resultat av denne optimismen, men at det har vært en lengre prosess i forkant av denne optimismeperioden.

Mestring skaper motivasjon

Intervjudeltakeren fra NAV mener at den indre motivasjonen også kan vokse hvis vedkommende opplever positive resultater, som for eksempel hvis han/hun opplever mestring i forhold til skolegang i fengsel. Deltakeren fra Psykisk helse og avhengighet følger opp samtalen og sier at for han/henne så er den indre motivasjonen der ønskene ligger, der drømmene ligger, der mestring ligger. En person som aldri har mestret i hele sitt liv, som alltid har fått høre at en ikke mestrer noe, vil aldri kunne klare å gjøre det heller, før det er noen som kommer utenifra og sier det motsatte, mener deltakeren. Han/hun kommer i den forbindelse med et eksempel på en innsatt som aldri hadde lært å vaske, aldri lært å reie opp sengen. Men etter opplæring, der vedkommende til slutt fikk mestringsfølelse i dette, var det ryddig og reint på det rommet hver dag. Deltakeren mener at mestringsfølelsen bidro til å øke motivasjonen. Men hjelpeapparatet må stille krav, poengterer han/hun videre. Vedkommende må gjøre tingene selv, og eie det selv. Denne deltakeren mener det handler om at vedkommende må finne ting han/hun trives med, og som gir vedkommende noe tilbake. Igjen er vi tilbake til behovet for kompetanse innenfor den indre motivasjonen. På en annen side stiller jeg meg spørrende til hvor mye ressurser tjenesteenhetene skal bruke på motivasjonsarbeid? Må det bygges opp en motivasjon for å håndtere de ulike delene ved et boforhold, eller er det noen ting som bør anses som en nødvendighet? Vurderes dette annerledes for de innsatte som skal tildeles kommunal bolig ved løslatelse, enn for andre som har privat bolig? Hvilke ansvar skal tjenesteenhetene legge på den innsatte selv? Kan tjenesteenhetene tilrettelegge for mye for den innsatte, slik at det blir en snillisme som er uheldig for utviklingen til vedkommende? Er det slik tjenesteenhetene skaper selvstendige mennesker?

Deltakeren fra Sammen For Livet informerer om at 80 % av dem som de har tatt inn, klarer seg bra. De har fått bolig, jobb, og de har klart seg bra over lang tid, informerer han/hun om. Og de er fortsatt i oppfølging. Så er det 20 % som det ikke har gått så bra med, sier deltakeren videre. I forhold til den prosenten som ikke klarer seg så bra, tror deltakeren at dette har med mestringsfølelsen å gjøre. Han/hun informerer videre om et eksempel der han/hun hadde troen på vedkommende, og ga vedkommende en sjanse, men så viste det seg at det ikke gikk så bra allikevel. Ifølge deltakeren kan en mulig forklaring på dette være at vedkommende ikke taklet

de kravene som ble stilt. Vedkommende har kanskje aldri vært i den situasjonen før, at det blir stilt krav, sier han/hun. Samtidig tror intervjudeltakeren at dette igjen kan bunne i motivasjonen, og at dette er veldig vanskelig å vurdere. Men med tanke på at det er 80 % av deltakerne i Sammen For Livet som klarer seg bra, så mener jeg at dette sier noe om at denne type oppfølging virker. Slik jeg har forstått deltakeren, har de fokus på både indre og ytre motivasjon, og det er kanskje kombinasjonen som gjør at det fungerer så bra som det gjør. Samtidig oppfatter jeg flere av utsagnene til denne deltakeren til å omhandle ytre motivasjonsfaktorer. Vi ser også at dette kan ha en smitteeffekt, ved for eksempel at vedkommende opparbeider seg et nettverk via jobben eller nabolaget. Jeg gjør jeg meg i den sammenheng tanker om at ytre motivasjonsfaktorer kanskje er undervurdert, sett opp imot indre motivasjonsfaktorer. Vil ytre motivasjonsfaktorer være av så stor betydning, at det er avgjørende for å opprettholde den indre motivasjonen? Dette kan trolig ses i sammenheng med levekårsproblematikken. Dersom inntekt er på plass, vil det være en problematikk mindre å forholde seg til. Dersom et tilfredsstillende boforhold er på plass, vil det være enda en mindre problematikk å forholde seg til.

7.3. Bo-evne

Husbanken fremmer en politikk som sier at bo-evne ikke skal vurderes før bolig tilbys (Larvik kommune 2015, 56). Samtidig ser vi ut i fra fokusgruppeintervjuet at dette er et sentralt begrep i feltet. I forbindelse med dette funnet har jeg søkt etter litteratur som spesifikt omhandler bo-evne, noe som ga svært begrensede resultater. Dette viser til en manglende konkretisering av begrepet. Jeg har derfor tatt utgangspunkt i en annen kommunes definisjon av begrepet; «Med bo-evne menes at søker selv klarer å ta vare på seg selv, betale husleien, følge ordensreglene og husleieloven og holde en viss orden i leiligheten». (Jevnaker kommune 2013). Det er også denne definisjonen jeg refererte til når jeg under fokusgruppeintervjuet presenterte spørsmål om bo-evne.

En må lære å krype før en kan gå

Bo-evne ble et av fokusområdene under intervjuet. Spesielt ble dette rettet mot vedkommende sine tillærte ferdigheter i forhold til å bo. Som vi kan lese ut i fra funnene fra fokusgruppeintervjuet viser intervjudeltakeren fra Psykisk helse og avhengighet til sin forståelse av begrepet bo-evne til å omhandle det å klare å ta vare på seg selv, betale husleie, følge husordensregler og holde en viss orden i leiligheten, både innenfor og utenfor. Vi kan også lese at samtlige av de andre intervjudeltakerne sier seg enige i dette, der de kommer med

eksempler som det å vaske klær, rengjøring, reie opp sengen, lage mat og håndtere økonomi. Dette tyder på at de ulike intervjudeltakerne tar utgangspunkt i samme begrepsforståelse når de snakker om dette. Som vi kan se, samsvarer også denne forståelsen av begrepet bo-evne til definisjonen jeg refererer til over. Jeg har tidligere skrevet at bolig er en grunnleggende menneskerettighet, og ikke et privilegium som man skal gjøre seg fortjent til. Videre står det at bo-evne ikke skal vurderes før bolig tilbys (Larvik kommune 2015, 14). Dette har trolig opphav i visjonen for boligpolitikken i Norge, som er at alle skal kunne bo godt og trygt. Dette anser jeg som verdivalg som utfordrer tjenestene for boligsosialt arbeid når enkelte innbyggere velger livsførsel og måte å bo på som svekker levekår og helsesituasjonen. Kommunen står med dette overfor store velferdsoppgaver sett fra mine øyne. Det å løse disse oppgavene krever oppmerksomhet om den enkeltes boligsituasjon, og evne til å finne helhetlige og individuelle tilpassede løsninger som både ivaretar bolig, trening på ferdigheter som fordres i egen bolig, og behov for omsorg. Dette er oppgaver som ikke bare er kostnadskrevende, men også kompetansekrevende. Den sosiale boligpolitikken kan med dette ikke løse disse oppgavene alene. Slik jeg oppfatter det avhenger den boligpolitiske måloppnåelsen av at kommunen kan levere også på de andre velferdsområdene.

Videre i funnene fra fokusgruppeintervjuet kan vi, ifølge deltakeren fra psykisk helse og avhengighet, se at mange av de innsatte har levd så ustrukturert, og de vet ikke hva det vil si å bo. Som deltakeren sier, er det mange av de som sitter i fengsel som blir satt inn i ung alder. Flere av dem sitter lenge, og de evner ikke å bo. De har aldri lært seg det, sier han/hun. Deltakeren mener videre at dette er grunnleggende ferdigheter som må tillæres, og han/hun spør dermed om hvordan det da kan forventes at de skal klare å bo når de kommer ut. I den sammenheng deler deltakeren sine tanker om at en av bo-teamets viktigste oppgaver må være å reise rundt og bistå dem med å lære seg disse grunnleggende ferdighetene. Ut i fra dette kan det se ut som at denne deltakeren mener at bo-evne ikke skal legges til grunn i særlig stor grad i forhold til hva slags botilbud vedkommende får. Jeg tolker det heller slik at det på tildelings-tidspunktet er for tidlig å si noe om hva vedkommende kan klare å tillære seg av disse ferdighetene. Det kan se ut som han/hun mener at tjenesteenhetene i mange av disse tilfellene må ta utgangspunkt i at vedkommende har begrenset bo-evne ved løslatelsestidspunktet, og at han/hun heller må få den oppfølgingen som trengs underveis for å lære seg det å bo. Som vi kan se ut i fra den nasjonale strategien for boligsosialt arbeid, er det det offentliges ansvar å legge til rette for at folk kan klare seg på egen hånd. Samt at de som ikke er i stand til å skaffe seg en bolig og bli boende, skal få den hjelpen de trenger. Hjelpen de da får skal i størst mulig

grad sette folk i stand til å mestre egne liv. Videre står det at med riktig hjelp kan alle bo (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2014, 16). Etter mitt tolkning er det vanskelig å forstå hva den nasjonale strategien legger til grunn når den sier at alle kan bo. Den sier ingenting om hvilke forutsetninger som må være tilstede. Jeg stiller også spørsmål i forhold til dem som ikke vil ta imot riktig hjelp. Jeg tenker at det må ligge noen forutsetninger til grunn for å si at alle kan bo, som for eksempel at vedkommende må ha et ønske om det selv, være villig til å ta imot hjelp, være motivert, og ha en psykisk helse som gjør dette mulig.

Ifølge deltakeren fra Psykisk helse og avhengighet handler det om å innhente informasjon i forkant. Og at det på det tidspunktet må kartlegges hva vedkommende trenger hjelp til i forhold til å bo. Deltakeren mener videre at dersom hjelpeapparatet har tidligere erfaring eller opplysninger om vedkommende, så bør det brukes som et utgangspunkt. Dette kan forstås som et ledd i helhetsprosessen. Vedkommende må på den måten selv reflekterer over sine boferdigheter, samt at tjenesteenhetene må vite hva de skal jobbe med ved løslatelse og i tiden fremover. Sett fra en annen innfallsvinkel, ser vi ut i fra eksempelet på en vellykket bosetting til en av deltakerne på Boligkontoret, at det handler om at bo-evnen er forholdsvis tilfredsstillende ved oppfølgingsbesøket. Der vedkommende viser forståelse for sine plikter og ansvar i forhold til leieforholdet, samt overholder dette. Som tidligere nevnt, tas dette oppfølgingsbesøket etter noen få uker. Med tanke på det som deltakeren fra Psykisk helse og avhengighet sier, i forhold til kartlegging i forkant av hva vedkommende trenger hjelp til, stiller jeg meg spørsmålet om hvor fokuset på bo-evnen ble av etter innflyttingen. Hvem skal kartlegge dette? Hvem skal bistå med denne opplæringen? Hvem skal følge opp dette? Vi kan også se av funnene fra intervjuene at det er ulike forventninger og plikter som følger med ulike boliger. Deltakerne fra Boligkontoret viser til borettslagsleiligheter som vanskelige boliger å bosette i. Dette begrunnes med at det følger en del plikter og regler med å bo i et borettslag, samt at man i et borettslag bor veldig tett på hverandre. De informerer om at de opplever å få en del naboklager i forbindelse med borettslagene. Dette kan tolkes som at det i disse boligene i større grad tas fokus på den innsattes bo-evne ved løslatelsestidspunktet, og at det i mindre grad tas fokus på at bo-evne er noe som må tillæres over tid. Jeg gjør meg tanker om det hjelper at tjenesteapparatet ser dette som en prosess som må gå over tid, hvis ikke resten av samfunnet ser det slik. Normalitetsprinsippet blir i så fall vanskelig å gjennomføre.

Jeg gjør meg tanker underveis i analysearbeidet om at samfunnet stiller mange forventninger til den innsatte ved løslatelse. Det forventes at vedkommende skal klare å bo, være en god

nabo, håndtere økonomi og delta i samfunnslivet. Jeg stiller meg derfor spørrende til om det romslige samfunnet, som jeg skrev om innledningsvis, er tilfelle i dagens samfunn? Er det plass til alle samfunnsborgere, uansett borgernes særskilte behov, sosiale bakgrunn eller kulturelle tilhørighet? Som det ble sagt under intervjuet, er alle enige i at det skal være rom for alle, bare ikke i «mitt» nabolag. Med tanke på levekårsproblematikken til de innsatte, med referanse til undersøkelsen «Innsattes levekår 2014. Før, under og etter soning», som viser til levekårsproblemer for de innsatte på ulike områder som bolig, arbeid, helse, utdanning, økonomi og sosial kontakt (Revoid 2015), gjør jeg meg tanker om at det vil være vanskelig for den innsatte ved løslatelsestidspunktet å klare å tilfredsstille alle samfunnets forventninger på en og samme tid. Det kan være at vedkommende må lære seg alle disse tingene så og si fra bunnen av, i tillegg til at vedkommende trolig har utfordringer av ulik grad som skal håndteres. Det handler kanskje om å ta skritt for skritt, små mestringer av gangen, slik at det ikke blir u håndterlig for vedkommende. Men har tjenesteenhetene og samfunnet for øvrig tid til å vente? Ved tildeling av bolig tenker jeg at dette må tas med i vurderingen. Er det et romslig nabolag? Er det rom for å bruke litt tid? Selv om det kan stilles spørsmålsteget til om dette er riktig eller ikke, vil det uansett ikke bli noen god bo-opplevelse for vedkommende dersom det ikke er rom for det. Og da tenker jeg selvsagt i de tilfellene der vedkommende har behov for tid til å tilvenne seg livet utenfor fengsel, med de utfordringene det byr på.

Alle må bo, og med riktig hjelp kan alle bo

Som jeg tidligere har skrevet, opplevde jeg at samtlige av deltakerne snakket mye om personer med rusutfordringer i forhold til de som er innsatte og som skal ut i samfunnet igjen. Jeg stilte derfor spørsmålet om hva med dem med psykiske lidelser? Og hva med dem med dobbeltdiagnostikk, med rus og psykisk lidelse? I intervjumaterialet finner vi at deltakeren fra Sammen For Livet informerer om at 70 % av dem i fengslene sliter med rus og psykiatri. Videre deler han/hun sine tanker om at rus og psykiatri ikke er til hinder for motivasjon og tillæring av bo-ferdigheter. Men deltakeren sier videre at det må skilles mellom dem med alvorlig psykisk lidelse, og der det er rus med psykisk lidelse som konsekvens. Han/hun mener at det i de tilfellene der det er en alvorlig psykisk lidelse, ikke lenger er snakk om motivasjon. De trenger et helt annet tilbud, sier deltakeren. Med henvisning til undersøkelsen «Forekomst av psykiske lidelser hos domfelte i norske fengsler», bekrefter den en høy prosentandel blant domfelte med personlighetsforstyrrelse eller en psykisk lidelse. Den finner også at det ikke er uvanlig å ha flere psykiske lidelser samtidig, og at mange av de domfelte har psykisk lidelse som varer livet ut (Cramer 2014, 5-28). Som vi kan se sier deltakeren fra

Psykisk helse og avhengighet seg enig i at det i visse tilfeller er andre tiltak som trengs, som for eksempel bemannet bolig. «Det er jo noen av dem som ikke klarer å ta vare på seg selv. Og hvordan skal de da klare å bo? En psykisk lidelse kan gjøre så mye med vedkommende, som igjen kan gjøre at de ikke evner å bo.» (Deltaker 2). Dette oppfatter jeg motstridende til det som står i den nasjonale strategien for boligsosialt arbeid, der det står at; «Alle må bo, og med riktig hjelp kan alle bo.» (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2014, 16). Hvis vi ser dette opp imot målet om normalisering, som har vært et mål i velferdspolitikken siden 1990-tallet, ser vi at flest mulig skal bo i mest vanlige boliger i ordinære bomiljøer, og ha muligheten til å leve selvstendige og aktive liv. Samt at nødvendige tjenester skal mottas i boligen. Videre står det at nasjonale og internasjonale erfaringer tyder på at dette også bør gjelde de med store og komplekse utfordringer (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2014, 20).

I følge deltakeren fra NAV handler bo-evne for denne gruppen i stor grad om de rammene som hver enkelt har rundt seg. Han/hun erfarer at de som sitter i fengsel fungerer bedre innenfor enn utenfor, på grunn av rammene rundt. Det blir i den sammenheng henvist til at de innsatte kanskje ikke vet hva som er godt for seg selv, så de trenger hjelp til å finne ut av hva de kan mestre og hva de trenger hjelp til. Deltakeren fra Sammen For Livet kommer i den sammenheng med forslaget om overgangsbolig med bemanning, i en overgangsfase der de får hjelp til å lære seg å bo. Og når de kommer på et visst nivå, har lært seg visse ferdigheter, så kan de komme over i annen bolig. Det kan dermed tolkes som at det er ulike meninger i forhold til behovet for bemannede boliger, sett intervjudeltakernes synspunkter kontra normalitetsprinsippet og boligpolitikken. Samtidig forstår jeg intervjumaterialet slik at det i mange av disse tilfellene tenkes bemannet bolig kun i en begrenset periode, for å forberede dem på et selvstendig liv. I den sammenheng er det interessant å se på undersøkelsen «Løslatelse er ikke bare bare», der vi finner at livet etter løslatelse ble langt fra det de hadde sett for seg. Dette til tross for at de hadde vært i overgangsbolig, der fokuset lå på normalitetsprinsippet og hverdagsrutiner. Undersøkelsen viser til at livet ute viste seg å by på mange flere, og andre, utfordringer og problemer enn det de hadde forberedt seg på. Det var spesielt de tingene som det offentlige ikke kan hjelpe med, som for mange ble det tøffeste, slik som manglende nettverk og sosial kapital, og ødelagte familierelasjoner. Selv om denne undersøkelsen viser at fallhøyden var stor når de kom ut (Nøkleby 2016, 69-88), til tross for opphold på overgangsbolig, stiller jeg meg spørrende til hva som hadde skjedd hvis de ikke hadde fått denne overgangsmuligheten? Kanskje hadde fallhøyden vært enda større?

Tilvenningen til livet utenfor hadde kanskje tatt enda lengre tid? Og tilbakefall hadde kanskje vært enda nærmere? Jeg vil iallfall tro at forutsetningene er bedre for å håndtere livet utenfor, ved å kunne få mulighet for en forberedelse i en overgangsbolig. Samtidig fremhever deltakeren fra Psykisk helse og avhengighet småhus som et godt alternativ til dem som sliter med rus og/eller psykisk lidelse. Han/hun har erfart at småhus er ønskelig av mange, og at dette gjør noe med viljen i forhold til det å bo. Jeg gjør meg tanker om dette bunner i en bedret psykisk helsetilstand grunnet riktig vurdering av egnet bolig fra tjenesteenhetenes side? Eller bunner det i motivasjon?

Etter å ha lest undersøkelsen «Forekomst av psykiske lidelser hos domfelte i norske fengsler», ser jeg det som viktig å vite om den psykiske helsesituasjonen til boligsøkeren i vurderingsarbeidet i forhold til egnet bolig. Sannsynligvis i større grad enn det blir praktisert i dag. Intervjumaterialet viser fokus på kartlegging av rusavhengighet, og utfordringene rundt det, sammenliknet med fokus på helsesituasjonen og utfordringen rundt det. Bakgrunnen til dette kan trolig ha sammenheng med fordommer og forforståelse og gjøre, hvis vi ser dette ut i fra den hermeneutiske posisjonen. Det kan være at erfaringen tilsier at det er rusproblematikken som har vært den største utfordringen i forhold til boforholdet. Det kan stilles spørsmålsteget til hvor mye de ulike tjenesteenhetene skal vite om den enkelte boligsøker, men jeg tror sjansen er større for flere vellykkede bosettinger hvis forskningen blir benyttet aktivt av tjenesteenhetene, og inn i vurderingsarbeidet. Samtidig er det, etter intervjumaterialet å tolke, ikke nødvendigvis rusavhengigheten eller den psykiske lidelsen som er problemet, men det er atferden som konsekvens av dette. Sett opp imot undersøkelsen som jeg refererer til over, finner den at en høy prosentandel av domfelte har rusproblemer knyttet til alkohol, substans eller begge deler (Cramer 2014, 5). Med referanse til undersøkelsen vil bruk av narkotika kunne utløse et psykotisk sammenbrudd, som påvirker sanseopplevelser, tanker, følelser og atferd (Cramer 2014, 24). I tillegg er det, ifølge undersøkelsen «Innsattes levekår 2014. Før, under og etter soning», rimelig å anta at personer med rusproblemer også har levekårsproblemer, men at det er vanskelig å si noe om årsak og virkning (Re vold 2015, 65). Det kan tenkes at rusproblemer forårsaker andre levekårsproblemer, ved at det gjør det vanskelig å beholde en jobb eller fullføre utdanning, gir pengeproblemer ved at utgifter til rusmidler blir prioritert over andre kostnader, skaper helseproblemer og så videre. Samtidig kan man tenke seg at personer med mange levekårsproblemer i større grad enn andre benytter rusmidler i et forsøk på å «rømme» fra problemene i hverdagen. En tredje mulighet er at sammenhengen går begge veier og er

selvforsterkende. Det kan altså ikke trekkes noen konklusjon om årsak, men en korrelasjon vil, ifølge undersøkelsen, uansett si mye om livsvilkårene til den store gruppen av innsatte som bruker rusmidler jevnlig (Revold 2015, 65).

7.4. Bomiljø

I følge den nasjonale strategien for boligsosialt arbeid (2014-2020) blir bomiljø beskrevet på følgende måte: «Med gode bomiljø menes mange nok boliger, og boliger og nærmiljø av god kvalitet.» (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2014, 27).

Samtidig slår strategien fast at uegnet bolig eller bomiljø regnes i de tilfellene der personer bor i bolig med dårlig fysisk standard, der personer bor i for liten bolig, eller der personer bor i boliger som ikke er tilpasset deres spesielle behov. Andre tilfelles som også blir beskrevet som uegnet bolig eller bomiljø, er i de tilfellene der personer bor i et belastet bomiljø, eller der personer bor hos foreldre/foresatte, og der situasjonen er uønsket og oppleves som et problem for minst en av partene (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2014, 30).

Naboen din er egentlig ganske viktig

Som vi kan se ut i fra intervjumaterialet erfarer både intervjudeltakeren fra Sammen For Livet og fra Psykisk helse og avhengighet at det ofte er mye dårlig påvirkning fra bomiljøet rundt i de kommunale boligene, og at de opplever stor forskjell fra det private boligmarkedet. Deres opplevelse er at de som får seg et privat leieforhold klarer seg bedre enn de som får et kommunalt leieforhold. Vi ser også at deltakeren fra Sammen For Livet i den sammenheng poengterer viktigheten av å ha folk rundt seg som er bra for en selv. Deltakeren sier videre at det mest sannsynlig vil gå bra med vedkommende dersom han/hun får folk rundt seg som er bra for vedkommende selv. Deltakeren tar frem et eksempel med en som faktisk skal prøve å ivareta et jobbforhold, og som må stå opp hver morgen for å dra på jobb. Men når det da ikke er noen av naboene som gjør det, så vil dette kunne være en dårlig påvirkning for vedkommende. Som jeg har skrevet tidligere i oppgaven, er en av de største hindringene for å skaffe seg bolig og bli boende, det at de opplever å bli utestengt fra boligmarkedet, eller at de opplever å være en uønsket nabo eller leietaker (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2014, 31). Samtidig ser vi ut i fra den nasjonale strategien for boligsosialt arbeid at det blir vanskeligere å ta imot og ha nytte av helse- omsorgs- og velferdstjenester, gjennomføre utdanning og delta i arbeidslivet, dersom en bor dårlig. Samt at en utrygg bosituasjon kan vanskeliggjøre integrering, og veien til kriminalitet, rusproblemer og psykiske vansker kan bli

kortere (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2014, 16). I den sammenheng spør jeg meg spørsmålet om hvorfor det går bedre med dem som leier privat, kontra dem som leier kommunalt? Har dette kun med bomiljøet å gjøre? Eller kan det tenkes at det også har med ressursene og forutsetningene til vedkommende å gjøre? Med tanke på terskelen for å komme inn på det private boligmarkedet, kan det tenkes at vedkommende som får et privat leieforhold har bedre forutsetninger for å håndtere leieforholdet, enn en som ikke klarer å få seg et privat leieforhold, og som dermed må få tildelt en kommunal bolig. Kan det også være av betydning i forhold til hvem som er huseier? I et privat leieforhold vil kanskje relasjonen mellom leietaker og huseier være sterkere, enn ved å leie av kommunen.

Ifølge deltakeren fra Sammen For Livet har han/hun bemerket at mange av de kommunale boligene ligger samlet, og at kommunen på den måten har samlet de som sliter mest på et og samme sted. Deltakeren kommenterer at en slik sammensetning av utfordringer er uheldig etter hans mening. Videre refererer deltakeren til et konkret eksempel der han/hun uttrykker sin bekymring for det videre arbeidet med vedkommende i jobbsammenheng, grunnet uheldig bomiljø. Han/hun viser til sin bekymring for tilbakefall hos vedkommende grunnet dette. Med tanke på det jeg tidligere har skrevet i forhold til boligens betydning, blant annet i forhold til å ha en stabil tilknytning til arbeidslivet, ser vi at intervjudeltakerens bekymring er berettiget. Hvis vi i den sammenheng går tilbake til boligplanen til min undersøkelseskommune, ser vi at en god boligfordeling er en forutsetning for at hele befolkningen skal kunne bo godt og trygt, uavhengig av sosiale, helsemessige eller økonomiske forutsetninger. Og at det sentrale for et godt bomiljø er en variert befolkningssammensetning, samtidig som beboere ikke opplever seg utsatt for vold, innbrudd eller andre kriminelle handlinger. Opphoping av kommunale boliger på et sted blir kommentert med at kan være et hinder for sosial inkludering, og føre til dårlige bomiljøer som påvirker beboernes livskvalitet og levekår (Larvik kommune 2015, 52-55). Vi kan videre se at min undersøkelseskommune har fokus på at de skal løse de boligsosiale utfordringene i boligforsyningen gjennom den generelle veksten i boligmarkedet. Det skal etableres boliger for boligsosiale formål i gode bomiljøer, og ikke i segregerte små feltutbygginger (Larvik kommune 2015, 13). Dette viser til en boligpolitikk som støtter det deltakeren fra Sammen For Livet sier. Men er det så enkelt i praksis? Hva med de som allerede er etablert i bomiljøet? De skal jo også bo godt og trygt, uten å oppleve seg utsatt for vold, innbrudd eller andre kriminelle handlinger. Jeg gjør meg dermed tanker om omfanget av den kriminelle handlingen vil være av betydning i vurderingsarbeidet? Men dette er jo opplysninger som ikke nødvendigvis kommer frem i en boligsøknad. Det vil si at det skal

tildeles en bolig til en innsatt, uten å vite hva vedkommende soner for. Det er jo ikke nødvendigvis rus som er utfordringen. Samtidig oppfatter jeg intervjumaterialet slik at det er atferden som er viktig, og at problemene i stor grad først oppstår i de tilfellene der atferden til vedkommende blir til sjenanse for naboene.

Jeg oppfatter boligpolitikken som er presentert dit hen at den bidrar til å stabilisere fremfor å destabilisere livene til de innsatte som skal tildeles kommunal bolig ved løslatelse. På en annen side ser vi at spesielt deltakerne fra Boligkontoret har fokus på å ivareta naboene og det allerede etablerte bomiljøet som er der fra før. Etter analyse av utsagnene fra deltakerne fra Boligkontoret, tolker jeg det slik at segregeringsproblematikken er et av skjæringspunktene og dilemmaene i vurderingsarbeidet ved tildeling av kommunale boliger. De ønsker å gi den innsatte en sjanse som gir vedkommende gode forutsetninger for å håndtere sine utfordringer, samtidig som de ønsker å ta hensyn til naboene. Jeg oppfatter at intervjudeltakerne støtter oppunder boligpolitikken i forhold til at ensidige bomiljøer ikke er heldig for den innsatte som skal tildeles kommunal bolig ved løslatelse. Hvis vi ser dette opp imot forskningen som er gjort om bomiljø, som jeg tidligere har henvist til, ser vi at betydningen av naboskap i stor grad er varierende. For mange er det å være på hils med naboen mer en nok kontakt, mens for andre er det å kunne hjelpe hverandre en naturlig del av et naboskap. Vi ser at for noen var det nok kontakt med naboene, mens enkelte savnet mer nabokontakt. Rapporten viser også til forskjell mellom ulike boområder, der de påpeker at det ofte er lite naboskap mellom beboere i byene (Henriksen mfl. 2010, 35-36). Mitt spørsmål blir da om dette skal tas hensyn til ved tildeling? I hvilken grad skal det tas hensyn til å tildele til en som kan passe inn i det allerede etablerte bomiljøet? Som tidligere skrevet vil indre motivasjon oppstå når tre grunnleggende menneskelige behov oppfylles: behovet for selvbestemmelse, kompetanse og tilhørighet (Holm 2015). I forhold til tilhørighet tolker jeg dette dit hen at boforholdet dermed bør være av en slik karakter at vedkommende får oppleve at han/hun bidrar til et større fellesskap. Dette samsvarer med forskningen om bomiljø, som viser til at naboskap er en viktig faktor ved et godt bomiljø (Henriksen mfl. 2010, 35). Jeg forstår denne forskningen dit hen at det handler om å føle seg som en del av et fellesskap, føle tilhørighet og trygghet. Med dette som utgangspunkt tolker jeg det også slik at fellesskap bør få mer oppmerksomhet i vurderingen av egnet bolig. Utvikling av det gode bomiljø går begge veier. Den som blir bosatt i kommunal bolig må på lik linje med naboene bidra til utviklingen av bomiljøet. Som vi kan se ut i fra intervjumaterialet er det mye fokus på bomiljø, og diskusjonen rundt det å bli bosatt i et allerede etablert bomiljø. Men dette kan også dreies andre veien, der spørsmålet om hva

den som skal bosettes i kommunal bolig vil bidra med tilbake til fellesskapet. Samtidig ser vi ut i fra undersøkelsen «Løslatelse er ikke bare bare» at manglende sosial kapital og soningsskader er noen av de tingene som tidlige innsatte sliter med etter løslatelse (Nøkleby 2016, 69-79). Dette er faktorer som jeg mener kan være til hinder for dem i forhold til å etablere relasjoner i nabomiljøet. Med tanke på hvilken betydning noen av intervjudeltakerne mener at bomiljøet har, tenker jeg at det bør rettes spørsmål mot hvilke forutsetninger vedkommende har for å skape slike relasjoner. Jeg stiller meg også spørsmålet om vedkommende evt. bør få hjelp til å ta kontakt med naboen, dersom han/hun ikke har forutsetninger til å klare dette på egen hånd? På den måten kan samfunnet bli litt mer inkludert i den boligsosiale verden, som igjen kan føre til at det bygges broer mellom de vanskeligstilte på boligmarkedet og samfunnet.

Underveis i analysearbeidet ser jeg det som interessant å se på hva de ulike deltakerne mener med vellykkede og mislykkede bosettinger. Ut ifra intervjumaterialet ser jeg at det kan være vanskelig å definere dette. Deltakeren fra Sammen For Livet viser til et eksempel som på en side kan ses på som vellykket, mens på en annen side som ikke vellykket. Jeg gjør meg tanker om at oppfattelsen av dette trolig vil være avhengig av hvem man spør. Spør man deltakerne fra Boligkontoret, vil det mest sannsynlig være vellykket dersom vedkommende klarer å håndtere leieforholdet på en tilfredsstillende måte. Spør man deltakeren fra Sammen For Livet, vil det mest sannsynlig være vellykket dersom vedkommende klarer å stå i jobb, og unngår ny kriminalitet. Men jeg ser at det er enighet blant intervjudeltakerne om at en mislykket bosetting kan være at vedkommende har fått en sjanse ved å bli bosatt i et ordinært bomiljø, men der vedkommende ikke takler boforholdet. Men ifølge deltakeren fra Sammen For Livet vil en mislykket bosetting også kunne være at vedkommende har fått tildelt en bolig i et belastet område, og at sjansen dermed er større for tilbakefall. Når deltakerne snakker om at bosettingen ikke blir vellykket, opplyser de om at dette ofte er i forhold til naboer. Det kan også være i forhold til husleierestanser, eller at de ikke klarer å ivareta boligen, men i hovedsak snakker samtlige om boforholdet i forhold til naboer, og nabokonflikter.

Et tryggere samfunn

Samtlige av intervjudeltakerne sier seg enige i at denne gruppen vil være en belastning for det allerede etablerte bomiljøet. Men intervjudeltakeren fra Sammen For Livet er i den sammenheng opptatt av at bosetting handler om integrering, og det å ikke lage gettoer. Han/hun mener det handler om å skape et tryggere samfunn. Med det mener jeg at deltakeren

viser til en bredere synsvinkel, enn det å kun se det enkelte nabolaget. Videre i intervjumaterialet kan vi se et fokus på det enkelte nabolaget, ved at det blir vist til ulik oppfattelse i forhold til problematikken rundt bomiljøet. Deltakeren fra Psykisk helse og avhengighet mener det mest sannsynlig ikke vil oppstå problemer i forhold til bomiljøet hvis vedkommende ikke har rusavhengige rundt seg i nærmeste bo-område. Han/hun mener at vedkommende da vil trekke seg unna rusmiljøet, forutsatt at vedkommende er motivert for dette. Mens vi ser at en av deltakerne fra Boligkontoret erfarer til stadighet at den enkelte leietaker kan klare seg nokså bra i leieforholdet alene, men at det ofte er de som oppsøker vedkommende, som står på utsiden av boligen og lager bråk, og som har en truende atferd, som skaper problemer for vedkommende. Han/hun opplever også at dette er et tilbakevendende tema hos leietakerne selv, som sier at de sliter med å få fjernet seg fra det tidligere miljøet. Deltakeren fra Psykisk helse og avhengighet kommenterer i den sammenheng tilbake at hvis vedkommende er nykter, så kommer heller ikke folk på døren. Er det aktiv rus, så blir vedkommende oppsøkt, for da skal de selge, sier han/hun. Dette tyder på at intervjudeltakerne har ulik erfaring rundt dette. Jeg stiller meg derfor spørsmålet om i hvilke sammenhenger denne erfaringen er gjort? Er det på bakgrunn av informasjon fra naboer, fra leietaker selv, fra andre tjenesteenheter, eller egne observasjoner? Blir leietaker oppsøkt så lenge han/hun er rusfri, eller er det i det øyeblikket vedkommende har en «sprekk» som disse problemene oppstår? Veien til tilbakefall blir trolig kort dersom vedkommende blir oppsøkt. Så er spørsmålet da om vedkommende kanskje allerede har hatt et tilbakefall dersom han/hun blir oppsøkt? Hva kommer først? Samtidig opplyser deltakeren fra Psykisk helse og avhengighet om at det aldri er noen garanti for at det skal gå bra, selv om alt ligger til rette. Men skal de ikke få den sjansen da, spør deltakeren.

En av deltakerne fra Boligkontoret er klar på at alle får tilbud om en bolig. Og at fokuset bør være på at vedkommende får den sjansen til å bevise at han/hun faktisk kan. Ikke bare at han/hun ikke kan. Slik jeg oppfatter deltakerne fra Psykisk helse og avhengighet og Sammen For Livet, gir de uttrykk for at denne sjansen i mange tilfeller ikke er god nok. Videre sier den andre deltakeren fra Boligkontoret at vurderingen må i en viss grad gjøres i forhold til det bomiljøet som er der fra før. Naboene skal ivaretas dem også. Deltakeren informerer samtidig om at han/hun i mange tilfeller har erfart at de kommunale boligene i seg selv har et stempel, og at naboer har piggene ute i utgangspunktet. I følge deltakeren oppleves det mange hjelpende mennesker som tar sin nye nabo godt imot, men det oppleves også i mange tilfeller at naboene er skeptiske, og der det er liten toleranse for annerledes atferd. Jeg gjør meg tanker

om det er på grunnlag av dårlig erfaring? Eller er det på grunnlag av redsel for det ukjente og annerledes atferd? Slik jeg forstår dette, blir skjæringspunktet i forhold til hva som skal veies tyngst. Er det den innsatte som skal tildeles kommunal bolig ved løslatelse, eller er det det allerede etablerte bomiljøet? Utfordringen blir kanskje å finne en balanse i denne vurderingen, der både den som skal tildeles kommunal bolig og det allerede etablerte bomiljøet blir tatt hensyn til. Faren ved å ikke ta hensyn til det allerede etablerte bomiljøet, kan være at dette bomiljøet til slutt mister sin aksept for de vanskeligstilte på boligmarkedet, samt viljen til å inkludere, dersom de gang på gang opplever problemer i forhold til de kommunale boligene. Slik jeg oppfatter det vil det kunne bidra til sosial ekskludering istedenfor sosial inkludering, dersom det ikke blir tatt hensyn til det allerede etablerte bomiljøet. På en annen side kan det stilles spørsmålsteget ved om naboenes bekymringer og klager er berettiget. Dette er ikke et tema som blir tatt opp i intervjuet i særlig stor grad, men kan det tenkes at naboenes henvendelser bunner i redsel for det ukjente, eller mangel på aksept for annerledes atferd? Er dette i så fall henvendelser som er berettiget, og som bør tas hensyn til ved nye tildelinger?

Ifølge intervjudeltakeren fra NAV, så vil jo samfunnet helst ikke se denne gruppen. Videre poengterer deltakeren at de er avhengig av at hele samfunnet tenker annerledes i forhold til de menneskene som sliter med ulike utfordringer, hvis det skal være mulig å gi den innsatte en ny sjanse. Både naboer og den som bosettes må ha toleranse overfor hverandre og hilse på hverandre. Det må arbeides med en gjensidig relasjon mellom leietaker og naboene, sier han/hun. Samtidig forstår jeg deltakeren slik at dette forutsetter en endring av atferd, og at vedkommende viser overfor nabolaget at han/hun ønsker å mestre dette. Det å vise vilje til å stå opp om morgenen og dra på jobb, det gjør noe med bomiljøet, sier han/hun. Jeg ser at samtlige av de andre deltakerne også opplever å få positive tilbakemeldinger fra naboer på dette. Slik jeg oppfatter dagens nabolag, så er vi tilfreds med naboen vår så lenge vi vet navnet på hverandre, og ellers ikke merker så mye til hverandre. Jeg legger merke til at hverken den nasjonale strategien eller boligplanen til min undesøkelseskommune tar opp denne problematikken i stor grad.

Realiteten i boligmarkedet blir også nevnt som en faktor i vurderingsarbeidet. Det må vurderes ut ifra de boligene som faktisk er tilgjengelig, sier en av deltakerne fra Boligkontoret. Hvis vi ser på dialogen i intervjumaterialet, i forhold til realiteten i det kommunale boligmarkedet, viser den til ulik oppfattelse av hva som er egnet bolig. Etter slik jeg tolker det, så viser det til ulik oppfattelse og forventninger i forhold til bomiljøet rundt de

kommunale boligene. Med tanke på at den ene deltakeren fra Boligkontoret viser til realiteten i det kommunale boligmarkedet, der det ofte er slik at det er flere kommunale boliger samlet på et sted, vil det, ifølge han/henne, bli en sammensetning av personer med utfordringer av ulik grad. Jeg tolker dialogen dit hen at det er i stor grad med realiteten i det kommunale boligmarkedet som utgangspunkt, deltakerne fra Boligkontoret vurderer ut i fra. Mens deltakeren fra Psykisk helse og avhengighet vurderer i større grad ut i fra hva som gir den innsatte størst sjanse til å unngå tilbakefall, og ut i fra det som han/hun har av erfaring i forhold til innsatte som skal tildeles bolig ved løslatelse. Samtidig så ser vi at deltakerne trolig har litt ulik oppfattelse av ulike adresser. Jeg tenker at dette trolig kan ha noe med deres erfaring med området å gjøre, samt at partene innehar ulik informasjon om områdets bomiljø. I den sammenheng gjør jeg meg tanker om at det vil være av betydning hvor den informasjonen kommer fra, sett ut i fra et hermeneutisk perspektiv. Kommer den fra tidligere erfaring, kommer den fra andre, kommer den fra egen observasjon, evt. på hvilke tidspunkt er denne observasjonen gjort? Har det skjedd noe med bomiljøet på den adressen i etterkant av disse erfaringene/ observasjonene? Jeg tenker at dette er spørsmål som er viktig å stille seg, slik at riktige opplysninger blir lagt til grunn. Igjen så vil jeg si at det er nødvendig med alle disse perspektivene inn i vurderingen, så lenge de involverte tjenesteenhetene snakker sammen om hvorfor de gjør de ulike vurderingene. På den måten vil deler av alle elementene bli tatt med i vurderingen, selv om vi kan se at det optimale vil være vanskelig å få til. Det vil da være mulig å komme frem en løsning som ivaretar den enkelte på best mulig måte, sett ut i fra realiteten.

Hjem, kjære hjem

I forhold til boligens egenskaper sier intervjudeltakerne seg enige i at det ikke er selve boligen som er det viktigste i forhold til vurdering av egnet bolig for denne gruppen. Det er ikke det innvendige som betyr noe, sier deltakeren fra Psykisk helse og avhengighet. Men det er hva som er rundt. I den sammenheng blir boligens beliggenhet snakket om av samtlige deltakere, som en viktig faktor i forhold til boligens egenskaper, med tanke på hva vedkommende skal gjøre på dagtid. Spesielt tilgjengelighet til kollektivtransport er viktig menes det, med tanke på å tilrettelegge for opprettholdelse av et arbeidsforhold, nettverk og andre aktiviteter. Nærhet til butikk og andre servicetilbud blir også nevnt av deltakeren fra Psykisk helse og avhengighet. Det handler, ifølge han/henne, om å gjøre hverdagen enklest mulig for disse personene, da de har så mye annet i sine liv som er vanskelig og energikrevende. Deltakeren fra NAV kommenterer i tillegg at størrelsen på boligen kan være av betydning. Dette

begrunner han/hun med muligheten for samvær med barn i boligen, samt det er plass til å invitere noen inn for å opprettholde et nettverk.

Hvis vi ser tilbake på boligplanen til min undersøkelseskommune, ser vi at denne samsvarer med det intervjudeltakerne sier. Der kan vi se at et godt liv ikke bare handler om bra tilgjengelighet i egen bolig, men også om å kunne nå frem til funksjoner som er utenfor boligen. Det gjelder servicefunksjoner, butikker, kafeer, kulturinstitusjoner og rekreasjonsområder. Samt at det i tillegg handler om å kunne være en del av ulike sosiale nettverk som familie, venner og nabolag. Dette betyr at bomiljøet er en viktig faktor for å kunne opprettholde nettverk og sosiale relasjoner, og for å gi et hverdagsliv med mening (Larvik kommune 2015, 56). Hvis vi ser dette opp imot undersøkelsen «BOSOS – Sosiologisk forskning om bolig og nærmiljø», ser vi at grad av aktivitet i bomiljøet blir tatt frem som en viktig faktor i forhold til nabokontakt. Det kom der frem at det er de nødvendige aktivitetene, som nærhet til butikk, bussholdeplass, eller andre hverdagslige aktiviteter, som er viktig med tanke på bomiljøet. Det er på disse arenaene naboene blir kjent. Vi ser også at de valgfrie aktivitetene i bomiljøet i stor grad ble valgt bort. I tillegg ser vi at det innenfor de sosiale aktivitetene fantes sosiale grupperinger innenfor bomiljøet. Men igjen blir trygghet et sentralt element. Det å vite hva man kan forvente på et tidspunkt, og i fremtiden, og å føle at man har kontroll over egen livssituasjon. Det å vite hvem folk er, være på hils, og å være kjent på plassen (Henriksen mfl. 2010, 36-50). Men tanke på disse funnene kan det se ut til at det kan være vanskelig i mange bomiljøer å bli en del av et sosialt nettverk i nabolaget. Det er på de nødvendige aktivitetene naboene treffes, og kontakten holdes i stor grad til det. Det vil derfor trolig ikke være enkelt for den tidligere innsatte å etablere et nytt nettverk i nabolaget etter løslatelse. En god anonymitet, som det blir fremstilt som i undersøkelsen, gjør jeg meg tanker om som både positivt og negativt for den tidligere innsatte. På en måten blir ikke nabolaget kjent med vedkommende sin tidligere historie, og kan dermed unngå en del fordommer og forforståelser. Mens på en annen side har vi sett gjennom dette prosjektet at naboen kan være ganske viktig for vedkommende. Så med tanke på det, vil det være positivt å skape noen relasjoner i nabolaget. Med det følger også trolig en tilhørighet og ansvarsfølelse til nabolaget.

Kapittel 8. Avslutning og veien videre

Teamet for dette prosjektet har vært «vurdering av egnet bolig for innsatte som skal tildeles kommunal bolig ved løslatelse», der jeg skulle se nærmere på følgende problemstilling:

«Hvilke kriterier vektlegger tjenesteenhetene i vurderingen av egnet bolig for innsatte som skal tildeles kommunal bolig ved løslatelse, og hvordan mener de disse kriteriene bør benyttes i vurderingen?»

De tjenesteenhetene som er representert i dette prosjektet er Boligkontoret, NAV, Psykisk helse og avhengighet og Sammen For Livet.

Mine resultater viser at det er spesielt fire fokusområder som er fremtredende i forhold til hvilke kriterier de ulike intervjudeltakerne vektlegger i vurderingen av egnet bolig for innsatte som skal tildeles kommunal bolig ved løslatelse; «planlegging og oppfølging», «motivasjon», «bo-evne», og «bomiljø». Jeg synes det kommer tydelig frem av intervjuet at samtlige av deltakerne oppfatter disse kriteriene av betydning i vurderingen, men at de vurderer disse kriteriene i ulik grad. Ved å sette de ulike delene i sammenheng med hverandre, ser jeg at denne ulikheten i stor grad kan relateres til deres arbeidsfelt, fagkompetanse og erfaringskompetanse. Mens deltakerne fra Boligkontoret retter fokuset mot det allerede etablerte bomiljøet, er deltakeren fra Sammen For Livet i større grad opptatt av den innsatte i forhold til jobbsammenheng og samfunnsdeltakelse. Deltakeren fra Psykisk helse og avhengighet fokuserer mer på den innsattes sjanser til endring i livet sitt etter løslatelse. Samtidig viser deltakeren fra NAV til elementer av alle forholdene. Dette kan trolig ha sammenheng med at NAV sin rolle i dette arbeidet omfavner flere av områdene. Dette funnet mener jeg bekrefter det jeg skrev innledningsvis, om at jeg hadde en forforståelse av at vår fagkompetanse og vår erfaringskompetanse vil være avgjørende for vurderingene vi legger til grunn av hva som er egnet bolig for vedkommende. Tjenesteenhetene utfordrer hverandre med det i samarbeidet, og forståelseshorisonen vil på den måten utvide seg i takt med ny kunnskap. De ulike tjenesteenhetene har ulike arbeidsoppgaver, samtidig som det, etter min oppfatning, er dette som gjør at kommunen kan tilby et godt individuelt tilpasset tilbud. Intervjumaterialet viser at tidlig og helhetlig planlegging er en forutsetning for en vellykket overgang fra fengsel til bolig. Det er av avgjørende betydning at også andre ting i tillegg til bolig er på plass, som økonomi, arbeid, nettverk, samt noe å fylle fritiden med. Jeg tenker med det at det viktigste resultatet av dette prosjektet, er viktigheten av en bredere kartlegging av den innsattes situasjon, som ikke kun omhandler vedkommende sin boligkarriere. De andre faktorene bør på lik linje benyttes aktivt inn i vurderingen. Kartleggingen bør foregå med den innsatte selv, i tillegg til samtlige involverte tjenesteenheter. Det private og det frivillige bør i større grad involveres i denne kartleggingen. Et overraskende resultat for min del er fokuset

på motivasjon. Som dette prosjektet belyser, bør motivasjon være et sentralt tema i kartleggingen. Det blir kommentert av en av intervjudeltakerne at vurderingen må gjøres på bakgrunn av motivasjon. Kompetanse om motivasjonsarbeid og kartlegging av motivasjon bør dermed være et fokusområde for hjelpeapparatet rundt den innsatte. Samtidig blir det av en annen intervjudeltaker stilt spørsmålsteget til hvordan motivasjon blir vurdert, noe som belyser viktigheten av bevisstheten rundt sin egen rolle. Intervjumaterialet viser også at bo-egne bør være et sentralt tema i kartleggingen. Men i tillegg til å kartlegge den innsattes bo-egne, må det også være en plan for hvordan vedkommende skal tillære seg disse ferdighetene når han/hun flytter i egen bolig. Er det boveilederne som skal bistå i denne opplæringen? Er det det frivillige? Eller er det den enheten der vedkommende har vedtak på tjenester? Samtidig vil jeg si at det er oppsiktsvekkende at boligpolitikken sier at bo-egne ikke skal vurderes før bolig tilbys. Som tidligere skrevet anser jeg dette som verdivalg som utfordrer tjenestene for boligsosialt arbeid når enkelte innbyggere velger livsførsel og måte å bo på som svekker levekår og helsesituasjonen. I forhold til bomiljø viser resultatene fra min undersøkelse at spørsmålet her i stor grad retter seg mot integrering kontra hensynet til det allerede etablerte bomiljøet. Intervjumaterialet viser at denne balansen er en av de største utfordringene ved tildeling av kommunal bolig til innsatte. Samtidig er visjonen for boligpolitikken i Norge at alle skal kunne bo godt og trygt. Det vil si at dette også gjelder nabolaget til den tidligere innsatte. Dette mener jeg er en utfordring som boligpolitikken ikke peker på. I den sammenheng opplever jeg resultatene om den innsattes psykiske helse som tankevekkende. Jeg ser at vedkommende sin psykiske helse vil være av stor betydning når det gjelder å bo. Intervjumaterialet viser også at evnen til å bo og bomiljø henger nært sammen. Når jeg da ser hvor mange som har en psykisk lidelse, mener jeg at det bør få mer fokus ved boligtildeling.

Til tross for boligplan og samhandlingsrutiner i min undersøkelseskommune, vil jeg si at mine resultater viser at det fortsatt er mangler når det gjelder samarbeid og helhetlig tenkning rundt den innsatte som skal tildeles kommunal bolig ved løslatelse. Selv om det er etablert gode rutiner for samhandling mellom de ulike tjenesteenhetene, ser jeg at det mangler praksis for nettverkssamarbeid rundt hver enkelt, der den innsatte selv er delaktig. Mine resultater viser også at samarbeid mellom ulike tjenester i stor grad retter seg mot det offentlige. Samtidig som det kommer tydelig frem at det er behov for både det frivillige og det private. Dette viser til at det er behov for endring av dagens praksis i det offentlige hjelpeapparatet. Jeg mener at det offentlige må ta sin del av ansvaret her, og involvere det frivillige og private i større grad.

Veien videre

Da vi ser ut i fra dette prosjektet hvor viktig boligsituasjonen er for menneskers velferd, og hvilken betydning det har for deltakelse i samfunnet, mener jeg at det boligsosiale arbeidet er en kjernefaktor i sosialt arbeid. På bakgrunn av det mener jeg at dette arbeidet burde fått større plass i et samfunnsperspektiv. Selv om det satses på boligsosialt arbeid, både i nasjonal og regional sammenheng, er det fortsatt behov for videre utvikling. I dagens kunnskaps- og kompetansesamfunn, ser jeg det derfor som relevant å implementere boligsosialt arbeid i større grad i utdanningssammenheng. Fragmentert kompetanse og manglende samordning medfører nye kompetansebehov. Det boligsosiale arbeidet vil ofte være et sentralt element innenfor for eksempel rusomsorg, psykisk helsearbeid eller arbeid med sosial inkludering av tidligere innsatte. Det kan derfor være behov for flere utdanninger som dekker ulike deler innenfor det boligsosiale området.

Etter spørsmål fra meg under intervjuet, informerer samtlige av intervjudeltakerne om at bolig er et tema som blir diskutert mye på deres arbeidsplass pr. i dag. Deltakeren fra NAV sier at de har mange diskusjoner på realismen rundt de ulike bousingene. «Det er jo ingen som ønsker denne gruppen mennesker som sine nærmeste naboer. Men alle er enige i at alle skal bo.» (Deltaker 4). Mens fokuset rundt samtalene om bolig retter seg i hovedsak mot motivasjon i Sammen For Livet, opplyser deltakeren derfra om. Deltakerne fra Boligkontoret informerer om at bolig er en del av hverdagen i deres arbeid, og det blir derfor en naturlig del av samtalene på arbeidsplassen. Også bo-egne og ulike løsninger rundt utfordringer som oppstår, er et stort samtaleemne hos Psykisk helse og avhengighet, ifølge deltakeren derfra. Ut i fra dette ser vi at bolig dermed allerede er et tema hos de ulike tjenesteenhetene, men med noen ulike fokusvinklinger. Jeg håper derfor dette prosjektet vil bli benyttet som et verktøy i det videre arbeidet og samarbeidet som allerede er i dag, og at intervjudeltakerne tar med seg denne erfaringen tilbake til sin arbeidsplass, og presenterer resultatene der.

Referanser

- Aase, Tor Halfdan og Erik Fossaskåret. 2014. *Skapte virkeligheter. Om produksjon og tolkning av kvalitative data*. 2. utgave. Oslo: Universitetsforlaget.
- Arbeids- og velferdsdirektoratet. 2012. *Rundskriv Hovednr. 35 - Sosialtjenesteloven*.
<https://www.nav.no/rettskildene/Rundskriv/hovednr.35-lov-om-sosiale-tjenester-i-nav#boliger-til-vanskeligstilte>
(24.06.2017).
- Cramer, Victoria. 2014. *Forekomst av psykiske lidelser hos domfelte i norske fengsler*. Kompetansesenterets prosjektrapport 2014-1. Oslo: Kompetansesenter for sikkerhets-, fengsels- og rettspsykiatri for Helseregion Sør-Øst.
- Dahle, Rannveig. 2010. "Sosialt arbeid - en historie om kjønn, klasse og profesjon". *Tidsskrift for kjønnsforskning* 13:41-56.
- Fuglsang, Lars, Poul Bitsch Olsen og Klaus Rasborg. 2013. *Videnskabsteori i samfundsvidenskabene. På tværs af fagkulturer og paradigmer*. 3. utgave. København: Samfundslitteratur.
- Henriksen, Ida Marie, Ingeborg Grønning, Torbjørn Fjærli og Aksel Tjora. 2010. *BOSOS. Sosiologisk forskning om bolig og nærmiljø*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning.
- Holm, Simen Fjeldstad. 2015. *Nøkkelen til god motivasjon*.
<https://psykologisk.no/2015/10/nokkelen-til-god-motivasjon/>
(25.12.2017).
- Jevnaker kommune. 2013. *Boliger*.
<http://www.jevnaker.kommune.no/Kategori/Helse-og-omsorg/Boliger/>
(16.01.2018).
- Johannessen, Asbjørn, Per Arne Tufte og Line Christoffersen. 2010. *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. 4. utgave. Oslo: Abstrakt forlag.
- Kvale, Steinar og Svend Brinkmann. 2015. *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Larvik kommune. 2015. *Boligplan 2015-2020. Del 1: Beslutningsgrunnlaget*.

- Larvik kommune. 2017. *Tjenesteanalyse 2014-2016. Boligforvaltningen og det boligsosiale arbeidet.*
- Larvik kommune. 2018. *Psykisk helse og avhengighet.*
<https://www.larvik.kommune.no/helse-og-omsorg/psykisk-helse-og-avhengighet/>
(13.01.2018).
- Madsen, Bent. 2006. *Sosialpedagogikk - integrering og inkludering i det moderne samfunnet.*
Oslo: Universitetsforlaget.
- NSD. 2017. *Meldeskjema for forsknings- og studentprosjekter som skal behandle personopplysninger.*
http://www.nsd.uib.no/personvernombud/meld_prosjekt/meldeskjema.
(21.12.2017).
- Nøkleby, Maria. 2016. *"Løslatelse er ikke bare bare". En kvalitativ studie av straffedømtes opplevelser av tilbakeføring.* Oslo: Universitetet i Oslo.
- Postholm, May Britt. 2010. *Kvalitativ metode. En innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier.* 2. utgave. Oslo: Universitetsforlaget.
- Revoll, Mathias Killengreen. 2015. *Innsattes levekår 2014. Før, under og etter soning.* Rapport 2015/47. Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Sammen For Livet. 2018. *Om oss.*
<http://www.sammenforlivet.com/omoss/>
(11.01.2018).
- Strategi. 2014. *Bolig for velferd. Nasjonal strategi for boligsosialt arbeid (2014-2020).* Kommunal- og moderniseringsdepartementet.
- Strategi. 2017. *Redusert tilbakefall til ny kriminalitet. Nasjonal strategi for samordnet tilbakeføring etter gjennomført straff (2017-2021).* Justis- og beredskapsdepartementet.
- Treschow-Fritzøe. 2016. *"Sammen for livet" - et prosjekt basert på sosialt entreprenørskap.*
<http://www.fritzoe.no/sammen-for-livet-et-prosjekt-basert-pa-sosialt-entreprenorskap/>
(10.06.2017).

Vedlegg 1

Informert samtykke

««Egnet bolig» for vanskeligstilte på boligmarkedet.»

Bakgrunn og formål

Jeg er masterstudent ved Høgskolen i Oslo og Akershus, ved masterstudium i sosialfag – studieretning sosialt arbeid. I forbindelse med mitt masterprosjekt ønsker jeg å invitere et utvalg, bestående av ansatte som har fokus på boligsosialt arbeid i Larvik kommune, til fokusgruppeintervju. Jeg ønsker et utvalg bestående av kommunalt ansatte fra Boligkontoret, fra Nav, og fra Psykisk helse og avhengighet, samt ansatt fra det privateide selskapet «Sammen for livet AS». Bakgrunnen for sammensetningen i utvalget er at jeg mener at tverrfaglig kompetanseutveksling og samarbeid mellom disse partene, vil bidra i arbeidet med gode bosettinger for den gruppen vanskeligstilte som jeg har valgt å fokusere på.

Tema for mitt prosjekt er «*egnet bolig*» for vanskeligstilte på boligmarkedet. Ut i fra dette temaet har jeg valgt følgende problemstilling til analysering: *Hvilke hensyn vektlegger de ulike samarbeidspartnerne i boligtildelingen i vurderingen av «egnet bolig» for innsatte som skal bosettes i kommunal bolig.*

Formålet med prosjektet er å undersøke hvilke hensyn de ulike samarbeidspartnerne vektlegger i vurderingen av «egnet bolig» for en gruppe vanskeligstilte på boligmarkedet, med ønske om å gjøre gode bosettinger i det videre boligsosiale arbeidet. Målet er å bosette rett person i rett bolig. Samtidig vil prosjektet bidra til tverrfaglig kompetanseutveksling, og bevisstgjøring av de ulike utfordringene rundt en bosetting.

Den nasjonale strategien for boligsosialt arbeid (2014-2020) – *Bolig for velferd* – presenterer regjeringens fastsatte nasjonale mål og prioriterte innsatsområder for det boligsosiale arbeidet. Ett av de nasjonale målene er at «Alle skal ha et godt sted å bo», der ett av de prioriterte innsatsområdene er «hjelp til å skaffe egnet bolig» (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2014, 10).

Alle skal ha mulighet til å skaffe seg en bolig av god kvalitet, ha en forutsigbar og håndterlig boligøkonomi og være en del av et trygt bomiljø og lokalsamfunn. Boliger til vanskeligstilte skal være av god kvalitet, og de skal være utformet slik at de gir den enkelte mulighet til å skape et hjem og til å leve et selvstendig liv. Barn og unge skal sikres en god og trygg bosituasjon. (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2014, 17).

Kommunene skal medvirke til å skaffe boliger til personer som ikke selv kan ivareta sine interesser på boligmarkedet. Et virkemiddel som kommunene bruker for å følge opp dette

ansvaret, er å tildele utleieboliger til vanskeligstilte. Kommunalt disponerte utleieboliger skal være et godt og verdig botilbud (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2014, 20).

Hva er et fokusgruppeintervju?

Datainnsamlingen vil foregå ved hjelp av fokusgruppeintervju. Det vil bli gjennomført ett til to intervjuer, med en varighet på ca. 2 timer, der jeg stiller noen spørsmål til gruppen som omhandler mitt tema. Spørsmålene vil bli sendt ut til deltakerne 14 dager i forkant av intervjuet. Dataene fra intervjuet vil bli registrert i form av lydopptak.

En fokusgruppe består som regel av seks til ti personer og ledes av en moderator. Den kjennetegnes av en ikke-styrende intervjustil, der det først og fremst er viktig å få frem mange forskjellige synspunkter om emnet som er i fokus for gruppen. Gruppemoderatoren presenterer emnet som skal diskuteres, og legger til rette for ordveksling. Fokusgruppen har ikke til formål å komme til enighet om eller presentere løsninger på de spørsmålene som diskuteres, men å få frem forskjellige synspunkter på saken.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Det vil kun være meg som masterstudent og veileder som vil ha tilgang til personopplysninger. Personopplysninger og opptak vil bli lagret utilgjengelig for andre, og ved prosjektets avslutning vil alle opplysninger bli makulert. Deltakerne vil ikke kunne gjenkjennes i oppgaven.

Prosjektet skal etter planen avsluttes våren 2018.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli anonymisert.

Dersom du ønsker å delta eller har spørsmål til studien, ta kontakt med Camilla Haugene på tlf. 33 17 10 25. Du kan også kontakte veileder Monica Kjørstad, Monica.Kjorstad@hioa.no, ved spørsmål vedrørende prosjektet.

Studien er ikke meldepliktig i henhold til Personvernombudet for forskning, NSD - Norsk senter for forskningsdata AS.

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vennligst signer og returner samtykket innen fredag 16. juni 2017, dersom du ønsker å delta i studien.

Vedlegg 2

FOKUSGRUPPEINTERVJU 1

Masterprosjekt av Camilla Haugene
Masterstudent ved Høgskolen i Oslo og Akershus
Masterstudium I sosialfag — studieretning sosialt arbeid

DELTAKERE

En deltaker fra Nav
En deltaker fra Psykisk helse og avhengighet
To deltakere fra Boligkontoret
En deltaker fra Sammen For Livet

TEMA FOR PROSJEKTET

Tema for prosjektet er «egnet bolig» for vanskeligstilte på boligmarkedet.

PROBLEMSTILLING

Hvilke hensyn vektlegger de ulike samarbeidspartnerne i boligtildelingen i vurderingen av «egnet bolig» for innsatte som skal bosettes i kommunal bolig.

FORMÅLET MED PROSJEKTET

Formålet med prosjektet er å undersøke hvilke hensyn de ulike samarbeidspartnerne i boligtildelingen vektlegger i vurderingen av «egnet bolig» for en gruppe vanskeligstilte på boligmarkedet, med ønske om å gjøre gode bosettinger i det videre boligsosiale arbeidet. Målet er å bosette rett person i rett bolig. Samtidig vil prosjektet bidra til tverrfaglig kompetanseutveksling, og bevisstgjøring av de ulike utfordringene rundt en bosetting.

DEN NASJONALE STRATEGIEN FOR BOLIGSOSIALT ARBEID

Den nasjonale strategien for boligsosialt arbeid (2014-2020) — Bolig for velferd— presenterer regjeringens fastsatte nasjonale mål og prioriterte innsatsområder for det boligsosiale arbeidet. Ett av de nasjonale målene er at «alle skal ha et godt sted å bo», der ett av de prioriterte innsatsområdene er «hjelp til å skaffe egnet bolig».

- Alle skal ha mulighet til å skaffe seg en bolig av god kvalitet, ha en forutsigbar og håndterlig boligøkonomi og være en del av et trygt bomiljø og lokalsamfunn. Boliger til vanskeligstilte skal være av god kvalitet, og de skal være utformet slik at de gir den enkelte mulighet til å skape et hjem og til å leve et selvstendig liv. Barn og unge skal sikres en god og trygg bosituasjon.

SPØRSMÅL 1

Har du et eksempel på en vellykket bosetting ved overgang fra fengsel til bolig?

- Hvilke forhold var det som gjorde det til en vellykket bosetting?

- Hva ble gjort av arbeid i forkant av denne bosettingen? Var du delaktig i dette arbeidet? Eventuelt på hvilken måte var du delaktig?
- Hva ble gjort av arbeid underveis i boforholdet? Var du delaktig i dette arbeidet? Eventuelt på hvilken måte var du delaktig?
- Hvilke konsekvenser får en vellykket bosetting for ditt arbeid?

SPØRSMÅL 2

Har du et eksempel på en mislykket bosetting ved overgang fra fengsel til bolig?

- Hvilke forhold var det som gjorde det til en mislykket bosetting?
- Hva ble gjort av arbeid i forkant av denne bosettingen? Var du delaktig i dette arbeidet? Eventuelt på hvilken måte var du delaktig?
- Hva ble gjort av arbeid underveis i boforholdet? Var du delaktig i dette arbeidet? Eventuelt på hvilken måte var du delaktig?
- Hvilke konsekvenser får en mislykket bosetting for ditt arbeid?

EKSEMPEL PÅ BOLIGSØKNAD

Ola soner en dom ved (...) fengsel. Ola er uten fast bosted og har behov for hjelp fra Boligkontoret i sin hjemkommune til å finne et sted å bo. I forhold til rehabiliteringen av innsatte er det vesentlig at ny bolig befinner seg i et mindre belastet område hvor han lettere kan unngå å komme inn i et miljø preget av rus og alkoholbruk.

SPØRSMÅL 3

Hvordan ville du arbeidet med vurderingen av egnet bolig til Ola?

SPØRSMÅL 4

Hva tenker du i forhold til at Ola bør passe inn i det allerede etablerte bomiljøet, og ikke påføre bomiljøet stor belastning?

SPØRSMÅL 5

Hva tenker du i forhold til at Ola's bo-evne bør vurderes? Med «bo-evne» menes at søker selv klarer å ta vare på seg selv, betale husleie, følge husordensreglene og husleieloven og holde en viss orden i leiligheten.

SPØRSMÅL 6

Hva tenker du i forhold til at Ola selv skal være involvert og ansvarlig-gjøres i vurderingsarbeidet?

Vedlegg 3

FOKUSGRUPPEINTERVJU 2

Masterprosjekt av Camilla Haugene
Masterstudent ved Høgskolen i Oslo og Akershus
Masterstudium i sosialfag — studieretning sosialt arbeid

SPØRSMÅL 1

Forrige intervju dreiet i retning av dem som er motiverte til endring i livet sitt. Hvilke egenskaper tenker du ligger i motivasjon? Er det indre motivasjon, ytre motivasjon, medfødte egenskaper, samspill mellom vedkommende og miljøet rundt, eller andre egenskaper?

SPØRSMÅL 2

Under forrige intervju snakket flere av dere om at boligsøker bør være involvert i vurderingsarbeidet i stor grad i forhold til motivasjonsarbeidet. Hva tenker du om at boligsøker selv skal ansvarlig-gjøres i vurderingsarbeidet?

SPØRSMÅL 3

Ut i fra samtalen sist så handlet dette om mennesker med rusproblematikk. Er det slik at hovedtyngden av de innsatte har rusmisbruk som sin primære utfordring? Vi kjenner jo til dobbeltdiagnostikk, med rus og psykisk helse. Hva tenker dere om vurderingen rundt dem?

SPØRSMÅL 4

Noen av dere mente sist at det er bedre å bosette inn i et etablert bomiljø, enn å bosette vedkommende i et allerede belastet bomiljø. Har dere noen tanker om hvordan hensynet til det allerede etablerte bomiljøet kan ivaretas?

SPØRSMÅL 5

Det ble ved forrige intervju sagt av samtlige at mange av disse boligsøkerne har lav bo-evne. Hva tenker du i forhold til at bo-evne bør vurderes? Med «bo-evne» menes at søker selv klarer å ta vare på seg selv, betale husleie, følge husordensreglene og holde en viss orden i leiligheten.

SPØRSMÅL 6

Hvordan diskuteres bo-evne, og hva som er egnet bolig, på din arbeidsplass? Og hvor ofte diskuterer dere dette?